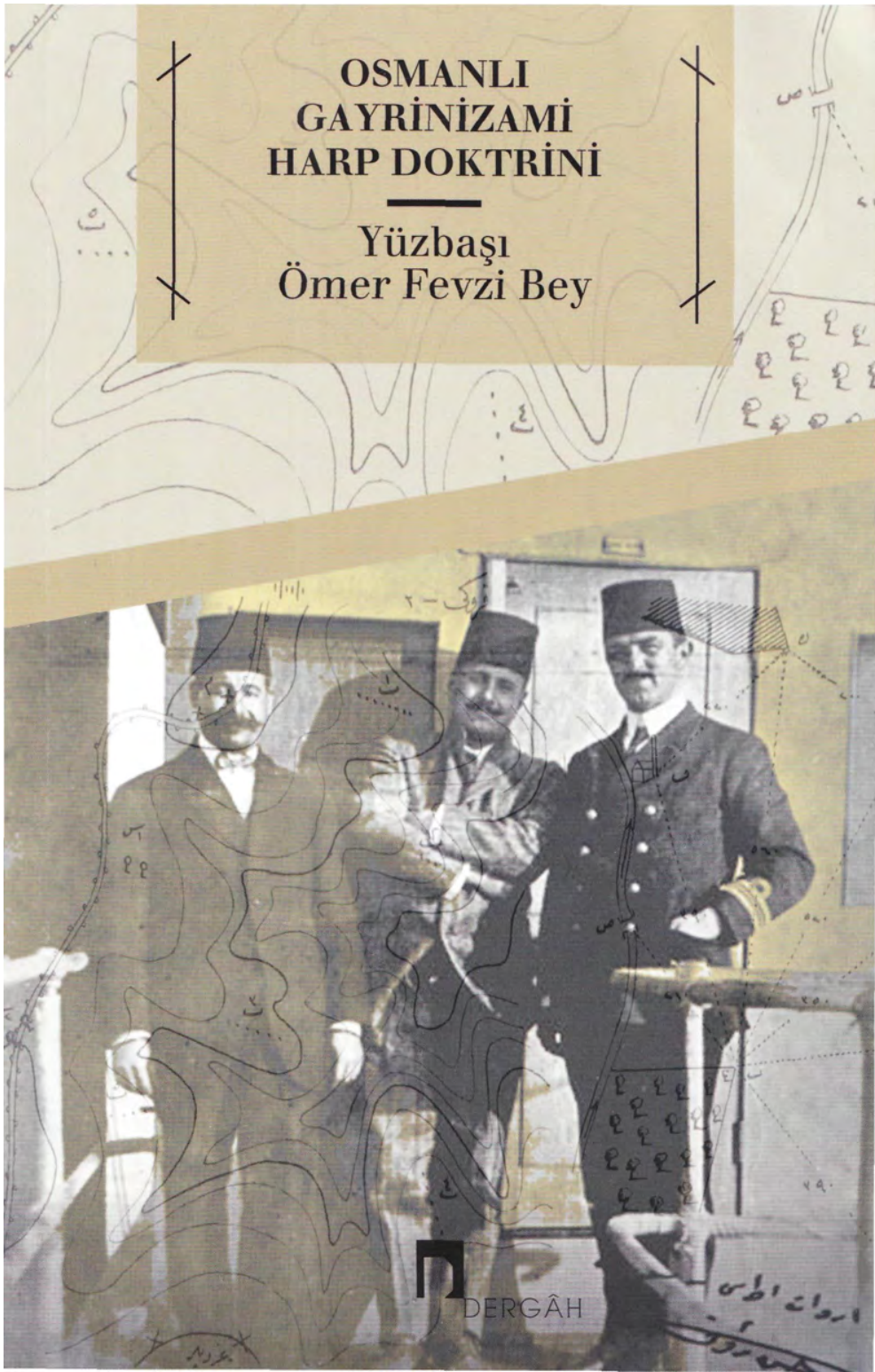
OSMANLI GAYRİNİZAMİ HARP DOKTRİNİ

Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey

DERGÂH

OSMANLI GAYRİNİZAMİ HARP DOKTRİNİ

Eşkıya Takibi ve Çete Muharebeleri Talimnamesi (1909)

Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey

Hazırlayan
Ali Güneş

DERGÂH

DERGÂH YAYINLARI 681

Tarih Dizisi 52

Askeri Tarih Dizisi 4

Sertifika No 14420

ISBN 978-975-995-761-2

1. Baskı Ekim 2016

Dizi Editörü
Gültekin Yıldız

Kitap Editörü
Erhan Çifci

Dizi Kapak Tasarımı
Işıl Döneray

Kapak Uygulama
Ercan Patlak

Sayfa Düzeni
E. Gökçe Aksoy

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
B.O.S. B. Mermerciler Sanayi Sitesi
10. Cad. No: 15
Beylikdüzü/İstanbul
Tel: (212) 422 79 29

Matbaa Sertifika No 20699

Dergâh Yayınları

Klodfarer Cad. No: 3/20 34122 Sultanahmet/İstanbul
Tel: (212) 518 95 79 80 Faks: (212) 518 95 81
www.dergahyayinlari.com/bilgi@dergahyayinlari.com

Osmanlı Gayrinizami Harp Doktrini*'nin yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.*

ALİ GÜNEŞ

1983 yılında Ankara'da doğdu, ilk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra 2001 yılında Kuleli Askerî Lisesi'nden, 2005 yılında da Kara Harp Okulu'ndan piyade subayı olarak mezun oldu. Denizli, Şırnak ve Isparta illerindeki çeşitli kıt'a görevlerinin ardından 2011 yılında Afganistan'da, daha sonra ISAF Müşterek Karargâhı Birleştirilmiş Müşterek Harekât Merkezi'nde (IJC CJOC) görev almıştır. Kara Kuvvetleri nam ve hesabına 2012 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı Harp Tarihi ve Strateji programında başladığı yüksek lisans eğitimini 2014 yılında tamamlamıştır.

İÇİNDEKİLER

7 Önsöz

11 Sıradışı Bir Osmanlı Zâbiti: Ömer Fevzi Bey

21 **GİRİŞ**

23 Osmanlı Ordusu ve Gayrinizami Harp

25 1. Amerikan Gayrinizami Harp Konseptine Türkiye'nin Uyumu

32 2. Osmanlı Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât Doktrini

47 **MUHAFAZA-İ ASÂYİŞE MEMÛR ZÂBİTÂNIN VEZÂİFİ: USÛL-İ TAKİB-İ EŞKIYA VE ÇETE MUHAREBELERİ**

49 Arz-ı Meram - Jandarma Zâbitânının Mahiyeti • **51** Jandarma Zâbitânının Evsafı • **52** Jandarma Zâbitânının Sûret-i Hareketi • **53** Mevkiler ve Araziyi Sûret-i Mütala'ası • **55** Jandarma Posta Kumandanına Talimat • **57** İstihbarat Vasıtaları ve Ahvalden Haberdar Olma Sûreti • **58** Muhbirler • **58** Muhbirlere Karşı Zâbitânın Muamelesi • **59** Fesad ve Şekavet Erbabının Türleri ve Yol Kesiciler • **60** Siyasi ve Milli Maksatlar Takip Eden Çeteler • **64** Muhafaza-i Asâyişe Memur Zâbitânın Tefekkürâtı ve İştigalâtı • **65** Muhafaza-i Asâyişe Memûr Zâbitânın Tedbirleri • **67** Eşkıyaya Karşı Sûret-i Hareket ve Çete Muharebeleri • **71** Takip Müfrezelerinin Kafilesi • **73** İaşe Sûreti • **73** Eşkıyanın Aranma Sûreti ve Tarassud Postaları • **76** Boru Kullanılması • **77** Açıkta Konmak • **78** Gündüz Yürüyüşleri ve Yürüyüş Nizamı • **81** Gece Yürüyüşleri • **82** Gece İstirahatı • **85** Eşkıyanın Mevki'i Keşfolunduktan Sonra Alınacak Tertibât • **86** Tesadüfî Harp • **88** Pusu Tertibâtı • **93** Pusulara Karşı Ted-

birler • **94** Konaklar • **94** Köylerde Konaklamak • **96** Meskûn Mahalde Saklanmış Eşkıyaya Karşı Sûret-i Hareket • **98** Köylerin Aranma Usûlü • **103** Eşkıya Teslim Olduktan Sonra Sevk Sûreti • **104** Eşkıya Hâkim ve Sağlam Bir Kalede Kapanmış ise • **106** Meskûn Mahallerde Muhafaza-i Âsâyiş • **107** İkinci Hale Yani Haricen Hücûm Vukû Bulacağına Göre • **108** Üçüncü Hale Yani Hücum ve Dış Yardım ile İçerden ve Birlikte Kıyam Vukû'a Geleceğine Göre • **108** Karışıklık Beklendiği Zamanlarda Zuhûra Gelen Yangınlara Karşı Tedbirler • **109** Top Kullanılması • **110** Süvari ile Karma Müfrezelerin Eşkıya Takibinde Usûl-i Hareketine Dair Esas Maddeler

113 Belgeler

129 Kaynaklar

137 Ek-A / Ömer Fevzi Bey'in Rauf Orbay'la Fotoğrafı

138 Ek-B / 1928-1986 Yılları Arasında Gayrinizami Harp Hakkında Yayınlanan Telif ve Tercüme Basılı Eserler

141 Ek-C / Harp Çeşitleri

143 Dizin

ÖNSÖZ

Günümüzde küresel silahlı çatışmalar haritasına bakıldığında, en fazla öne çıkan muharebe türünün, yeni nesil tezahürleriyle, gayrinizami harp ve gayrinizami kuvvetlere karşı harekât olduğunu söylemek mümkündür.

Aslında, stratejik düşünce tarihinin de bize gösterdiği gibi, gayrinizami harp konsepti yeni bir şey değildir. Gayrinizami harbin tarihî tatbikatı ve geçmiş çatışmalardan alınan derslerden, hem tarihçiler hem de profesyonel askerî personel açısından az veya çok istifade etme imkânlarını kullanmak şarttır.

Bu açıdan bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'nun geç dönem askerî tarihinin gayrinizami harp incelemesi için büyük bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. 1826-1912 yılları arasında, özellikle de 1878-1912 Makedonya Sorunu döneminde, Osmanlı askeriyesi gayrinizami harp harekâtının en aktif uygulayıcıları arasındaydı. Buna rağmen, Geç Osmanlı gayrinizami harp tecrübeleri Türkiye'de yeterince araştırmaya konu edilmediği gibi

günümüzdeki global gayrinizami harp literatüründe de hak ettiği temsili bulabilmiş değildir.

Bu da yetmezmiş gibi son zamanlarda özellikle popüler yayınlarda Türkiye'nin gayrinizami harp tecrübesinin NATO'ya girişi müteakip kurulan Özel Harp Dairesi'yle başladığı ve TSK'nın bu harp türünü ABD'den öğrendiği şeklinde bir algı oluşmuştur. Hâlbuki 1826-1912 yılları arası yeni düzenli ordu döneminde, Osmanlı ordusu zamanının ve enerjisinin-etkinliğinin büyük bir kısmını isyancılara, komita, çete ve eşkıyalara karşı yürütmüş olduğu mücadelelere ayırmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı ordusunun gayrinizami harple sürekli meşguliyeti, askerî gelenek ve performans ile rütbeli personel üzerinde önemli ve kalıcı izler bırakmıştır. Osmanlı askeriyesinin, kazanılan tecrübeler sayesinde inşa ettiği ve etkileri modern Türk ordusunun günümüzdeki uygulamalarına da yansıyan, kendine mahsus bir gayrinizami harp doktrinine sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

"Balkan Harbi'nde Osmanlı Gayrinizami Harp Tecrübesi"[1] başlıklı yüksek lisans tezimizin araştırma safhasında, bu hükmü tek başına doğrulayan 1909 baskısı bir eserle karşılaştık.

Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey'in *Muhafaza-i Asâyişe Me'mûr Zâbitânın Vezâifi: Usûl-i Takib-i Eşkıya ve Çete Muharebeleri* adını verdiği söz konusu etüt, ilk yazılı ve matbu Osmanlı gayrinizami harp talimnamesi olarak tanımlanmaya uygundur. Gayrinizami harp ve bu alandaki Osmanlı askeriyesinin tecrübeleri üzerinde çalışma yapan ve yapacak araştırmacılara ve teröristle mücadelede görev alan günümüz askerî personeline ışık tutacak nitelikte olduğunu düşündüğümüz bu eseri transkripsiyon ve sınırlı bir sadeleştirme sonrasında yayımlamayı hedefledik. Eseri yayına

1 Bkz. Ali Güneş, *Balkan Harbi'nde Osmanlı Gayrinizami Harp Tecrübesi*, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

hazırlarken, Amerikan Ordusu talimnamelerinden de istifade ederek, Ömer Fevzi Bey'in tavsiye ettiği mücadele yöntemlerinin günümüz gayrinizami harp doktrinindeki karşılıklarını ve benzeşen yönlerini eserin özgünlüğünü bozmamak adına dipnotlarda sunmaya çalıştık.

Bu eseri günümüz harflerine aktarıp kısıtlı bir sadeleştirmeyle yayımlamama vesile olan, her daim demokratik nezaretiyle desteğini gördüğüm ve askerî tarih alanında ilminden ziyadesiyle istifade ettiğim değerli hocam Doç. Dr. Gültekin YILDIZ'a şükranlarımı sunarım.

ALİ GÜNEŞ

SIRA DIŞI BİR OSMANLI ZABİTİ: ÖMER FEVZİ BEY

Kelimenin tam anlamıyla bir "aksiyon adamı" olan Ömer Fevzi Bey (1878-1953), Osmanlı Devleti'nin kritik son dönemlerinde rütbesini aşan görevler üstlenmiş bir Osmanlı zâbitidir. Bununla birlikte, ardında kırkı aşan eser bırakmış bir düşünürdür. Aslına bakılırsa, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşamış zâbitlerin pek çoğu gibi Ömer Fevzi Bey'in hayatı da, ayrıca araştırılmayı hak eder niteliktedir.

Onun daha çok 'sûfî' yanına odaklanmış olsa da, Mim Kemal Öke tarafından hakkında yazılmış biyografik bir eser bulunmaktadır.[1] Hem bu eserden hem de MSB Arşiv Müdürlüğü'nden aldığımız askerî safahatından[2] istifade ile Ömer Fevzi Bey'in biyografisinden burada kısaca bahsetmeye çalışacağız.

1 Mim Kemal Öke, *Ömer Fevzi Mardin Gazi ve Sûfî*, İrfan Yayınevi, İstanbul, 2009.

2 MSB Arşiv Müdürlüğü; Piyade Yarbay Ömer Fevzi'nin Subay Şahsi Dosyası ve Emeklilik İşlem Dosyası

Soyadı kanunu ile "Mardin" soyadını alacak olan Ömer Fevzi Bey'in oğlu Haşim Bey'den torunu Ömer Mardin'den aldığı soyağacına atfen Öke'nin aktardığı kadarıyla, Ömer Fevzi Mardin soylu bir Osmanlı ailesinden gelmektedir ve şeceresi Hz. Peygamber'e uzanmaktadır. Sülalenin 28. batınında, Osmanlı Devleti'nde önemli görevlerde bulunan Yusuf Sıtkı Efendi (1816-1903) karşımıza çıkmaktadır. Bu zât Ömer Fevzi Bey'in baba tarafından dedesidir. Yusuf Sıtkı Efendi'nin üç evliliğinden ikincisi olan eşi Fenni Cihan Hanım'dan iki evladı vardır. Mehmed Arif Bey ve Latife Hanım.

Mehmed Arif Bey (Mardin 1852-Kahire 1920), Kavalalı Prens Mustafa Paşa'nın kethüdasıdır. Ayrıca kaymakamlık, savcılık, hakimlik, mahkeme reisliği, Şura-yı Devlet üyeliği yapmış; Basra, Suriye ve Yemen valiliklerinde bulunmuş ve uzun süre yaşadığı Mısır'da vefat etmiştir. İki evlilik yapmıştır: Zarife ve Leyla Hanımlar. Zarife Hanım, Bedirhani'dir. Üç çocuğu olur: Munise, Ömer Fevzi ve Selâhaddin. Ömer Fevzi Bey de ilerleyen yıllarda dayısının kızı Ayşe Hurşide Hanım ile hayatını birleştirecektir. Hurşide Hanım'ın babası Bedirhan Paşa'nın oğlu Hüseyin Kenan Paşa'dır. Evliliklerinden dört çocukları olur: Seyfullah, Safiye, Haşim ve Rauf.[3]

Aileyi çok kısaca bu şekilde tanıttıktan sonra Ömer Fevzi'nin askerlik ve tahsil hayatına gelecek olursak, 24 Ocak 1898 yılında Mekteb-i Harbiyye'den mezun olur olmaz Osmanlı-Yunan Harbi'ne katılan Ömer Fevzi (Piyade, 1313-187), aynı yıl Edirne'de II. Ordu'ya bağlı Piyade 14. Alay'ın 2. Taburu'nun 1. Bölüğü'ne atanmış ve 14. Alay'ın sancakdar vekaletinde istihdam edilmiştir. Bu görevi sırasında Sultan Abdülhamid'e yakın olduğunu bildiği Ordu müşirini sancakla selâmlamamış ve bu nedenle tahkikat geçirmişse de komisyon kararıyla ceza almamıştır. Ancak,

3 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 18-20. Rauf ismini sonradan yakın dost olacağı Rauf Orbay'dan dolayı vermiştir.

her ne kadar sağlık sebebiyle denmiş olsa da, sürgün edilir gibi 1900 yılında V. Ordu'nun Nizamiye 39. Alayı'nın 1. Taburu'nun 3. Bölüğü'ne nakledilmiştir.

Jön Türklüğe eğiliminden olsa gerek, Ömer Fevzi Bey o olaydan sonra artık Osmanlı Türkiyesi'nde kalamayacağını anlamış, ya da kalmak istememiş ve memuriyet mahalline gitmeyerek o günlerde genç zâbit ve memurlar arasında sık rastlanan bir tavırla devlet idaresinin teslimiyetçi olduğu düşündüğü politikalarını protesto etmek maksadıyla, Öke'nin tabiriyle, kritik eşiği aşarak ülkeden firar etmiştir. Önce Mısır'a ardından Cenevre'ye giden Ömer Fevzi,[4] hakkındaki jurnallere rağmen affedilir. Görevi terk sebebiyle askerî memuriyetten çıkarılmasına karar verilmişken İstanbul'a döndüğü fark edilince affedilerek Viyana'da askerî tahsile gitmesine izin çıkar. Bunu tamamlamasını müteakip Mayıs 1902'de mülâzım-ı evvel rütbesine terfi edilerek, Makedonya'da artan komita eylemleri nedeniyle, tıpkı diğer akranları gibi, III. Ordu'ya atanır. Kısa bir süre sonra, 7 Ağustos 1902'de bu kez Almanya'ya tahsil için gönderilen Ömer Fevzi Bey, ilerleyen yıllarda kendisiyle yakından çalışmayı yeğleyecek Enver Bey (Paşa) ile Almanya'daki tahsili sırasında tanışmış ve onun gözüne girmiştir.[5]

1904'te Selanik Jandarma Zâbitân ve Karakol Kumandanları Mektebi muallimliğine getirilen Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey, o güne kadar Fransız uzmanların yetiştirdiği jandarma personeli için talimname hazırlar. Söz konusu talimname, jandarmanın klasik görevleri yanında istihbarat ve istihbarata karşı koyma gibi birçok uygulama hakkında da oldukça ayrıntılı değerlendirmeler içermektedir.[6] Bu kitapta transkribe edilmiş metnini verdiğimiz

4 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 20-21.

5 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 23-24.

6 BOA, YEE 57/5, 1907. Bu evrakta Ömer Fevzi Bey'in yazma olarak hazırladığı ilk nüshaya atıf yapıldığı değerlendirilmektedir.

eser de, Ömer Fevzi Bey'in bu çalışmasıdır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla "eşkıya takibi ve çete muharebeleri"ne dair kaleme alınmış ve sonradan basılmış ilk Osmanlı talimnamesi budur. Her ne kadar Harbiye Nezareti henüz 1905 yılında, bu talimnamenin Askerî Matbaa'da basılması ve jandarma personelinin öğretiminde kullanılmasını önermişse de,[7] yaptığımız araştırma neticesinde ATASE, Harbiye Müzesi Kütüphanesi ve diğer kütüphane ve arşiv kayıtlarında bu kitabın Askerî Matbaa'dan yayımlanmış bir nüshasına rastlanmamıştır. Ömer Fevzi Bey tarafından 1904 yılında yazma olarak hazırlandığını düşündüğümüz bu talimnamenin yayımlanmış tek nüshası İkbal Matbaası tarafından 1909 yılında basılmıştır.

1908 yılına kadar III. Ordu bünyesinde bölük komutanlığı vazifesiyle eşkıya-çete takip ve tenkil görevlerini başarıyla yerine getiren Ömer Fevzi Bey, 1908 yılında jandarma tensikatına memur edilmiş ve aynı yıl Selanik Jandarma Alayı'nın 2. Gönüllü Taburu'na bölük komutanı olarak atanmıştır. Daha sonra, Mekteb-i Harbiyye'de yeni yapılan kıta teşkilatı üzerine 1909'da Mekteb-i Harbiyye Alayı'nda bölük kumandanlığına, 1910'da ise aynı yerin tabur kumandanlığına atanmıştır. Mekteb-i Harbiyye'de görev yaptığı dönemde, zâbit adaylarının derslerinde okutulmak üzere birçok yeni eser daha kaleme almıştır.[8] Bu arada 23 Temmuz 1908'de İttihatçı zâbitlerin harekete geçmesiyle yeniden meşrutiyet ilan edilmiş ve 1909 yazında Vilâyet

7 BOA, YA.RES 134/15, 12 Aralık 1905.

8 Bu eserler için bkz. *Demiryolları ve Usûl-ü Muhafazası*, Matbaa-i İkbal, İstanbul, 1325, *Muhafaza-i Asayişe Memur Zâbitânın Vezâifi: Usûl-i Takib-i Eşkıya ve Çete Muharebeleri*, İkbal Matbaası, İstanbul, 1325; *Osmanlı Efradına Maneviyat-ı Askeriyye Dersleri*, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, İstanbul, 1325. Eğitim görmesi için Avusturya-Macaristan Atış Okulu'na da gönderilen Ömer Fevzi'nin oradaki tecrübelerini kaleme aldığı eser için ise bkz. *Avusturya-Macaristan Endaht Mektebinde Gördüklerim*, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, İstanbul, 1326. Bunlardan başka müellifin jandarma nizamnamesi, karakol görevleri, terbiye ve küçük zâbit görevleri hakkında yazdığı başka eserleri de bulunmaktadır.

Kanunnamesi'nin yeniden tanzimi için tesis edilen meclis komisyonuna Harbiye Nezareti'nin gönderdiği üye Ömer Fevzi Bey'den başka birisi olmamıştır.[9] Mim Kemal Öke, Ömer Fevzi Bey'in Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra babasının valilik yapmaya başladığı Basra'ya gittiği bilgisini de vermektedir.[10]

1911'de Dersaadet Talimgâhı kumandan muavinliğine atanmasına rağmen, Trablusgarp Harbi'nin patlak vermesi üzerine bu görevde bir ay dahi kalamadan, Müstakil Hicaz Fırkası 128. Alay 3. Tabur kumandanlığına atanmıştır. İTC'nin bir ferdi olan Ömer Fevzi, Trablusgarp Harbi esnasında Hamidiye Kruvazörü'ne sağladığı ikmal dışında, bölgedeki Osmanlı zâbitlerine ve direnişçilere silah ve malzeme teminiyle görevlendirilmişti.[11] Rauf Orbay Ömer Fevzi'nin bu desteğini şu sözlerle dile getirir:

> Bu zâtla Trablusgarp Harbi esnasında Enver Paşa, ben, üçümüz beraberdik. Mısırlıları çok iyi tanıdığı için gizlice silah temininde hayli yardımını gördük. Hamidiye'nin her türlü ihtiyacını Ömer Fevzi Bey her yere gider, tanıdıkları vasıtasıyla bulur, muhabere eder, gerektiğinde Süveyş'e gelir, bizimle buluşur temin ederdi.[12]

Ömer Fevzi'nin Trablusgarp'taki direnişçilere temin ettiği silahları taşıyan bir gemiye İngilizler tarafından el konmuş, Ancak İskenderiyeli fedaileri örgütleyip bunlarla beraber İngiliz nöbetçileri etkisiz hale getiren Ömer Fevzi yükü boşaltmıştı. Rauf Orbay'ın yakın dostu olan Ömer Fevzi'nin Hamidiye'ye bu ikmal desteği Balkan Harbi'nde de devam etmiştir.[13]

9 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 28.

10 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 47.

11 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 30-42.

12 Feridun Kandemir, *Hatıraları ve Söyleyemedikleri ile Rauf Orbay*, Sinan Matbaası, İstanbul, 1965. Bu hatıralar daha sonra önce, Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni -Siyasi Hatıralarım-*, I-II, Eko Ofset Emre Yayını, İstanbul, 1993, daha sonra da, *Siyasi Hatıralar*, Yaylacık Matbaa, İstanbul, 2003 adıyla tek cilt halinde tekrar yayınlanmıştır.

13 İkilinin birlikte çekilmiş bir fotoğrafı için bkz. Ek-A.

Ömer Fevzi Bey'in Balkan Harbi'ndeki yardımları hakkında Orbay hatıratında şu ifadeleri kullanmıştır:

> 2 Aralık 1912 günü başlayıp sekiz ay süren akıncı hareketimiz esnasında birçok müşkül durumlara, hatta batma tehlikelerine maruz kaldık. En büyük zorluğumuz su ve kömür tedarikiydi. On iki günde yüz elli ton kömür yakıyorduk. Kömürsüz kalmak, cephanenin infilakı bakımından büyük tehlike idi. Kömür tedarikinde Ömer Fevzi Bey'in büyük yardımları oluyordu.[14]

Bu yardımlarından dolayı Ömer Fevzi Hamidiye Kruvazörü Madalyası ile taltif edilmiştir.

1913 sonunda binbaşı olan Ömer Fevzi'nin MSB'den aldığımız askerî safahât hülasasında, 1914 başında Erkân-ı Harbiyye-i Umumiyye 3. Şube'ye tayin edildiği yazıyorsa da, aslında Umûr-u Şarkiyye Dairesi (Teşkilat-ı Mahsusa) müdürlüğüne atanmıştır. Bu görevinin başındayken, Enver Paşa tarafından Arabistan topraklarında araştırmalar yapmakla görevlendirilmişti. 13 Nisan 1914'te Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir telgrafta Katar'ın İngilizlere teslimi halinde Trablusgarp'taki gibi bir mukavemetin burada da vücuda getirilebilmesini ve, İngilizlerin bu bölgedeki nüfûzunu engellemek için aşiret şeyhlerini bir araya getirerek İbn Suud ile bir uzlaşma yapılmasını önermişti. Bu uzlaşma sağlanmasına rağmen Cihan Harbi'nin başlamasıyla antlaşma kadük kalmış, buna rağmen İbn Suud tarafsız kalmıştı.[15]

Bu faaliyetlerden sonra Ömer Fevzi, yine Enver Paşa tarafından teşkil edilen meşhur Rauf Bey Müfrezesi'nin hazırlıklarıyla ve müteakiben de erkân-ı harbiyye reisliğiyle vazifelendirilmiştir. Daha Birinci Dünya Harbi başlamadan teşkiline başlanan bu müfrezenin amacı İran, Afganistan ve Hindistan'da İngiltere ve Rusya aleyhinde ihtilaller çıkarmaktı. Ancak müfreze, heyette

14 Rauf Orbay, *a.g.e.*, cilt I, s. 28.

15 Zekeriya Kurşun, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hâkimiyeti*, TTK, Ankara, 1998, s. 211-213, Ömer Fevzi Bey'in Suud ile uzlaşma çabaları için bkz. Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 43-55.

bulunan Almanlar ile aralarındaki sürtüşmelerin de etkisiyle kuruluş amacı doğrultusunda başarılı olamamıştı.[16] Ömer Fevzi ise müfreze lağvedilmeden önce sağlığını bahane ederek İstanbul'a dönmüş, ancak Enver Paşa onu Kürt aşiretlerle takviye edilmiş bir askerî birlikle tekrar İran'a göndermiştir. Ömer Fevzi Bey 1915 Ocak'ında Tebriz'i Ruslardan almaya çalışırken, Rauf Bey Enver Paşa'nın cihad inadının geçici de olsa kırıldığını öğrenecekti.

Haziran 1915'te Tahran ataşemiliterliğine tayin edilen Ömer Fevzi Bey, arkadaşı Rauf Bey'in karargâhına giderek müfrezenin görevini tamamladığını ona bildirdi. Bu haber üzerine Rauf Bey Kerkük üzerinden İstanbul'a döndü.[17] Müfreze lağvedilince bir kısım personel Ömer Fevzi'nin emrine verildi.[18]

Tahran ataşemiliterliğine görevlendirilirken Ömer Fevzi Bey'e, bizzat İran Şahı Ahmed Şah'a ulaştırılmak üzere Osmanlı Devleti'nin Büyük Savaş'ta izleyeceği siyaseti içeren gizli bir mektup verilmişti. Ayrıca kendisine şifahen

> Tahran'daki Osmanlı sefirine de anlat vesende Osmanlı ataşemiliteri olarak Tahran'da bulunduğun sürece İran'ın bîtaraflığını muhafaza etmesine çalış; eğer İran Ruslara karşı harbe girmeye mecbur olursa kendin ve beraberinde götüreceğin zâbitlerle İranlılara yararlı hizmetlerde bulun, aleyhimize harbe girerlerse de aleyhimize olan zararlarını azaltacak teşebbüslerde bulun

talimatı verilmişti. Bu görevinde kendisini İngiliz, Rus ve Alman entrikaları içinde bulacak ise de devleti için faydalı hizmetler yerine getirmeyi başaracaktı.[19]

Ömer Fevzi Bey bu görevi esnasında tabii olarak birçok kişiyle temas kurmuştur. Vahdet Keleşyılmaz'ın verdiği bilgilere

16 Rauf Bey Müfrezesi hakkında bir çalışma için bkz. İsrafil Kurtcephe ve Mustafa Balcıoğlu, "Birinci Dünya Savaşı Başlarında Romantik Bir Türk-Alman Projesi: Rauf Bey Müfrezesi", *OTAM*, Sayı: 3, Ocak 1992, s. 247-269.

17 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 62-67.

18 Mustafa Balcıoğlu, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete*, Nobel, İstanbul, 2001, s. 79, 91.

19 Bu görevinde verdiği mücadele detayları için bkz. Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 68-90.

göre, Teşkilat-ı Mahsusa'dan Ali Murteza Bey Ömer Fevzi Bey'e gönderdiği raporda, "yeterli silah ve cephane sağlandığı takdirde Kafkaslarda ihtilal çıkarmak, köprüleri uçurmak, Bakü petrollerini yakmak mümkündür" değerlendirmesini paylaşmıştı. Tahran'daki görevi esnasında Ömer Fevzi Bey ile ilişki kuranlar arasında Azerbaycan Müsavât Partisi lideri Mehmed Emin Resulzade de bulunuyordu. Resulzade gönderdiği raporda Ömer Fevzi Bey'den silah ve cephane yardımı talebinde bulunmuştu.[20]

Tahran ataşemiliterliğini müteakip Ömer Fevzi Bey, Aralık 1915'te beraberindekilerle birlikte Halil Paşa komutasındaki VI. Ordu erkân-ı harbiyyesinde görevlendirilmiştir. 1916'da kaimmakam (yarbay) rütbesine terfi eden Ömer Fevzi, Cihan Harbi sonrasında Mart 1919'da Mekâtib-i Askeriyye müfettişliği emrine, bir ay sonra da Mekteb-i Harbiyye Piyade Alayı kumandanlığına getirilmiştir. Böylesine hayati bir devrede Milli Mücadele'ye kayıtsız kalamayacağını düşünsek de, Anadolu'da başlayan İstiklâl Harbi'nde İttihatcı zâbit Ömer Fevzi Bey'in konumu hakkında yeterli bilgi ve belgeye sahip değiliz.

MSB'ndan aldığımız safahat hülasasından 28 Nisan 1923 tarihinde sıhhi nedenlerle emekliye ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bundan sonraki aşamada Ömer Fevzi Bey'in hayatı, biyografisini kaleme alan Öke'nin tabiriyle, 'Komutanlıktan Dervişliğe' doğru bir yola meyletmiş gözükmektedir.[21] Ömer Fevzi Bey bu geçişi şöyle anlatır:

> Beni kırk yaşımda son derece sağlıklı vatan sevgisi ile hizmet eden erkan-ı harp albayı iken bir tıbbi muayeneden sonra 'senin kalbin hasta bu kalbinle askerlik vazifesini ifa edemezsin' diye birdenbire emekli yaptılar. İmdadıma Eyüp'te yaşayan Küçük Hüseyin Efendi yetişti.[22]

20 Vahdet Keleşyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

21 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 91-108.

22 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 92.

Bu safhadan sonra Öke, Ömer Fevzi Mardin'in biyografisine, 1940 ile 1953 yılları arasında bizzat neşrettiği kitaplardan yola çıkarak devam etmektedir. Bu eserlerde yazarın hangi sıfatla bunları kaleme aldığına dair herhangi bir ipucu yoktur. Oysaki bugün biz onun bu eserleri bir tarikat ehli olarak kaleme aldığını biliyoruz.

Ömer Fevzi Bey, halk arasında daha ziyade "Küçük Hüseyin Efendi" olarak tanınan ve 1902'de hilafet alarak irşada başlayan Ankaravî Hüseyin Hüsnü Bey'in dervişidir. Kocamustafapaşa'daki evi dergâhıydı. Müritleri arasında devrin ileri gelen asker, siyasetçi ve aydınları da bulunmaktaydı. Nitekim bunlardan biri de Mareşal Fevzi Çakmak'tı. Mareşal'in "Beni şeyhimin ayakucuna gömün" vasiyetinin yerine getirildiği, her ikisinin de kabrinin Eyüp mezarlığında olmasında bellidir.[23]

Öke'ye göre, Ömer Fevzi Bey'i Küçük Hüseyin Efendi'ye götürüp tanıştıran bizzat Rauf Bey'dir. Jandarma Mektebi'nde muallimken Ömer Fevzi Bey'in Rauf Bey ve bir iki arkadaşının zaman zaman ortadan kaybolmalarını fark edip soruşturması, daha sonra kendisini de yanlarına almalarını talep etmesiyle Küçük Hüseyin Efendi ile tanıştırılmıştır.

Ömer Fevzi Bey, Arûsî-yi Selâmi tarikatının Ömeriye kolunun Türkiye'deki kurucu pîri olarak hizmet yüklenmesi ile öne çıkacaktır. Afrika'da Arûsî, Türkiye'de ise Arûsî-yi Selâmi ismiyle bilinen bu tarikatın manevi şeçeresi, Hz. Ali'nin silsilesinden devamla, derviş olabilmek için tahtını terk eden hükümdar İbrahim bin Edhem'e (714-777/8) dayanmaktadır. Fazla tafsilatına girmeden çok kısaca hakkında bilgi vermeye çalıştığımız Arûsiyye ile Ömer Fevzi Bey'in tanışması Trablusgarp Harbi yıllarına dayanmaktadır.[24]

Ömer Fevzi Bey'in Kalamış'taki evi 1940'dan vefat ettiği 1953'e kadar artık bir dergâh olmuştur. Belirtilen dönemde hepsi

23 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 95.

24 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 96-99.

dinî içerikli kırktan fazla eser kaleme almıştır. 1950'de yakın dostları ile birlikte "İlahiyat Kültür Telifleri Basım ve Yayım Kurumu"nu kurar.[25] Bunların dışında, Kore Savaşı'na Türkiye'nin katılmasına muhalefeti de eleştirerek bu karara destek veren bir eser de neşretmiştir.[26]

Ömer Fevzi Bey, 1 Mart 1953'te İstanbul'da vefat etmiştir.

25 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 107.

26 Mim Kemal Öke, *a.g.e.*, s. 109, 143-145.

GİRİŞ

OSMANLI ORDUSU VE GAYRİNİZAMİ HARP

Her ne kadar günümüzde güçlünün de zayıfa veya dengine karşı dolaylı strateji kapsamında başvurduğu bir harekât tarzı olsa da, gayrinizami harp geçmişten günümüze kadar her dönemde, çoğunlukla zayıfın güçlüye karşı kullandığı bir silah olmuştur. Bu yüzden gayrinizami harbin tarihî kökenleri ve geçmiş çatışmalardan savaşlardan alınan dersler onun hakkındaki bilgi dağarcığımızı zenginleştirebilir.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti dönemi bir yana, Geç Osmanlı askerî tarihinin gayrinizami harp konusunda büyük bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Ancak, Osmanlı ordusunun gayrinizami harp operasyonları ve bu alandaki zengin tecrübeleri, ya araştırmacılar tarafından görmezden gelinmiş ya da bu tecrübeler yazılı metinlerde doktrinize edilmediği için unutulmaya yüz tutmuştur. Oysa gayrinizami harp konsepti kapsamında Fransa ve İngiltere'nin kolonyal savaş tecrübelerine benzer olarak, Osmanlı ordusu da zamanının ve enerjisinin et-

kinliğinin büyük bir kısmını geniş ülkesi içinde ayaklanmalara, komita, çete ve eşkıyalara karşı yürütmüş olduğu çeşitli tipteki konvansiyonel harp dışında gösterilen mücadelelere ayırmak zorunda kalmıştır.

1826 yılında kurulan Osmanlı düzenli ordusunun 1918'e kadar katıldığı konvansiyonel muharebelerin büyük bir kısmı, Kırım Harbi ve Osmanlı-Yunan Savaşı (1897) hariç, yenilgiyle sonuçlanmıştır. Bununla birlikte aynı ordu, devletin merkezileşme çabalarının bir ürünü olan vergi ve zorunlu askerlik politikalarına tepki olarak bugünkü isimleriyle Bulgaristan, Arnavutluk, Güney ve Doğu Anadolu, Suriye, Irak, Lübnan ve Libya topraklarında doğan bölgesel direnişlere karşı genellikle başarılı harekât icra etmiştir. Benzer şekilde, daha çok politik karakterde ortaya çıkan Bosna-Hersek (1875), Bulgaristan (1876), Girit (1897), Makedonya (1903) ve Yemen (1904-1912) ayaklanmalarına karşı da mücadele etmiştir.[1]

Özellikle Makedonya Sorunu bağlamında, Rumeli Umum Müfettişliği (1902-1908) döneminde, Osmanlı askeriyesi ve bilhassa da III. Ordu'nun gayrinizami harp harekâtıyla devam eden meşguliyeti, bu harp türü üzerine birçok tecrübeler kazanmasını sağladığı gibi mensupları üzerinde önemli izler bırakmıştır.[2]

Bütün bunlara rağmen, son zamanlarda özellikle popüler yayınlarda, Türk ordusunun gayrinizami harp ile tanışmasının ancak NATO'ya katılmayı müteakip kurulan Özel Harp Dairesi'yle başladığı ve TSK personeli subayların bu harp türünü ABD'den öğrendiği şeklinde bir hüküm sıklıkla savunulmaktadır. Şüphesiz bu yanlış algının en önemli sebebi, ABD ordusunun gayrinizami

1 Gültekin Yıldız, "Ottoman military organization (1800-1918)", *The Encyclopedia of War*, First Edition, (ed.) Gordon Martel, Wiley-Blackwell Publishing, 2012.

2 A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, "The Impact Of Asymmetric Warfare On The Military Profession And Structure: Lessons Learned From The Ottoman Military", Giuseppe Caforio(ed.), *Armed Forces and Conflict Resolution: Sociological Perspectives*, Vol. 7, Emerald Group Publishing, 2008.

harbe yönelik üç talimnamesinin Türk ordusunda kullanılmak üzere Türkçeye çevrilmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu yanlış algıya sebep olan NATO'ya katılım sonrasında yaşanan gelişmeleri kısaca da olsa açıklamakta fayda olacağı kanaatindeyiz.

1. AMERİKAN GAYRİNİZAMİ HARP KONSEPTİNE TÜRKİYE'NİN UYUMU

Gayrinizami harp hakkında Türkiye'de çıkan neşriyat, İkinci Dünya Savaşı'na kadar, Türk İstiklal Harbi ile Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde meydana gelen çeşitli isyanları konu alan yayınlardan oluşmaktadır (1928-1986 yılları arasında yayınlanan telif ve tercüme eser ve makalelerin listesi için bkz. EK-B).

İkinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında ise, gayrinizami harbe olan ilgi ABD'de olduğu gibi Türkiye'de de artmıştır. Bu kapsamda 1944'te birinci maddesi,

> Fevkalade hallerde ve seferde havadan kıt'a indirmelerine, paraşütçülere ve denizden çıkarmalara ve hudutlardan sızmalara karşı o mahallin 15 kilometre çevresi içinde bulunan 18 yaşını bitirmiş ve 60 yaşını tamamlamamış vatandaşlar ihtiyaca göre silahla mukavemet etmekle mükellef tutulurlar. Yaş haddi kadınlar için yirmi ile kırk beş arasıdır[3]

olan 4654 sayılı "Memleket İçi Düşmana Karşı Silahlı Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu" yürürlüğe konulmuştur. Aynı dönemde İkinci Dünya Savaşı'nda cereyan eden gayrinizami harekât ile ilgili de bazı eserler kaleme alınmış, bazıları ise tercüme edilmiştir.

Türkiye'nin Kore Harbi'yle birlikte NATO'ya üye olması bu kapsamda dönüm noktasıdır. Çünkü bu tarihten itibaren TSK, her ne kadar yazılı bir halde mevcut olmasa da, kendi tarihinden aldığı dersler ve bilgi birikimine dayanan tefekkürâtını terk etme yoluna girerek, NATO ve dolayısıyla Amerikan doktrininin bütünüyle resepsiyonuna yönelmiştir.

3 http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.4654.pdf (Erişim Tarihi: 20.05.2014). Ayrıca 3/3169 sayılı kararname, 3/9709, 3/11571/, 4/3248, 4/4308 sayılı ek fıkralar kanunun valiler eliyle nasıl uygulanacağını gösterir.

1952'de TSK bünyesinde Özel Harp Dairesi'nin kurulduğu ve bazı Amerikalı eğitmenlerin Türkiye'ye gelip seçilmiş personele kısa süreli gerilla kursları verdiği malumumuzdur. 1960'lı yıllarda ise, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, gayrinizami harbe olan ilgi bu defa Vietnam Harbi nedeniyle artmıştır. Ancak Amerikan doktrinine bağımlılık bu süreçte kendisini göstermiş, Türkiye için artık konvansiyonel harpte olduğu gibi gayrinizami harp için de tercüme dönemi başlamıştır. Resmî yayın olarak FM 31-21 kodlu talimname (*Organization and Conduct of Guerrilla Warfare*), 1964 yılında ST 31-21 kodu ve *Gerilla Harbi ve Özel Kuvvetler Harekâtı* künyesiyle çevrilip TSK mevzuatına dahil edilmiştir. Bir yıl sonra ise FM 31-15 (*Operations against Irregular Forces*), ST 31-15 (*Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât*) ve FM 21-50 (*Ranger Training and Ranger Operations*) de, ST 21-50 kodu ve *Komando Eğitimi ve Komando Harekâtı* künyeleriyle çevrilmiştir. Akabinde de Özel Kuvvetler Komutanlığı'nda gayrinizami harp kursu verilmeye başlanmıştır. Bunların dışında aynı dönemde bir dizi resmî olmayan eserlerin de tercümesine gidilmiştir. Bu durum 1997 yılında ST 31-21 ve ST 31-15 talimnamelerini yürürlükten kaldıran ve iç güvenlik harekâtı tecrübelerini kısmen içeren MT 31-2 *İstikrar Harekâtı Millî Talimnamesi* yayımlanana kadar devam etmiştir.

TSK, NATO konseptine uyum sağlamak için, konvansiyonel harbe yönelik talimnamelerin büyük bir kısmını ABD/NATO talimnamelerinden çevirmiş olabilir. Ancak uygulamada işler her zaman birebir talimnameye denk düşmez, lokal kültür ve alışkanlıklar ağır basar. Mesela Amerikalıların gereksiz olarak gördüğü ihtiyat kuvveti ayırma uygulaması Türk ordusunda bir kaide gibi görülmekte ve terk edilmemektedir. ABD ordusunun İhtiyat kuvvetini israf olarak görmesinin sebeplerinden biri üstün istihbarat yeteneğine sahip olması iken, diğeri de hareket kabiliyeti yüksek kuvvetlerini kısa sürede etki bölgesine yoğunlaştırabilme

becerisidir. Lakin Türk ordusunun bu imkân ve kabiliyetlere sahip olmadığı için ihtiyat kuvveti ayırdığını söylemek zordur. Çünkü Osmanlı Devleti'nin en güçlü olduğu dönemlerde de seferî ordusunda sürekli olarak ihtiyat kuvveti ayrılmıştır. Acaba, Türk ordusundaki ihtiyat ayırma teamülü Osmanlı ordusundan kalma bir miras veya alışkanlık mıdır?

Gayrinizami harp için de benzer bir durum söz konusudur. Her ne kadar konuyla ilgili üç talimname çevirisi mezkûr algıya sebep olsa da, iç güvenlik harekâtında bu talimnamelerde yer almayan farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bu konuda Türkiye'nin esas eksikliği, Geç Osmanlı dönemi bir yana İstiklâl Harbi sırasında icra edilen gayrinizami çatışmalardan dahi gerekli derslerin yazılı bir doktrin haline getirilmemiş olmasıdır.

12. yüzyıl İngiliz askerî düşünürü Giraldus Cambrensis, Galler isyanı üzerine yazdıklarında Clausewitz'in bulgularına benzer olarak gerilla savaşının kritik özelliklerini yakalamayı başarmışsa da, yazdıklarının derli toplu olmaması, bulguları ilgisiz ayrıntılara boğması ve vardığı sonuçları genelleştirme başarısını gösteremesi nedeniyle sorunun anlamlı bir teorisini yapamamıştır.[4] Gann'ın bu tesbitinin aynısını Geç Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin büyük bir kısmı için yapmak yanlış olmasa gerektir.

20. yüzyılın en çarpıcı askerî olgularından olan gayrinizami harp, özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren bazen azalan bir eğri çizse de, global askerî sektörün gündeminde kalmayı başarmıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birincisi coğrafi faktörlerdir. Gerilla kuvvetlerinin coğrafyayı –özellikle dağlık bölgeleri– bir silah olarak kullanmasından ötürü, bu harp türü tarih boyunca genellikle aynı bölgelerde cereyan etmiştir. Potansiyel enerji kaynağı olan coğrafyalar da bu kapsamda değerlendirilebilir. İkinci sebep ise, her ne kadar dönemsel olarak

4 Lewis H. Gann, *Guerrillas in History*, Hoover Institution Press, Standford University, Standford, California, 1971, s. 3-4, 22-23.

aktörler değişse de, zamanın güçlü devletlerinin bu bölgeler üzerindeki hâkimiyet arzusunun devam etmesidir. Örneğin önce Fransa'nın sonra ABD'nin Vietnam, Sovyetler Birliği'nin Afganistan ve yine ABD'nin koalisyon ülkeleriyle beraber Afganistan maceralarında olduğu gibi gayrinizami harbin belirli bir süre için bile olsa süper güçlerin iç ve dış politikalarını etki altına aldığı gözlemlenmiştir.

Kapsamı, uygulaması ve kökenleri birçok tartışmalara yol açan bu harp türü, başta ABD, Fransa, İngiltere ve Rusya olmak üzere Batı ülkelerinde akademik bir inceleme konusu haline geldi. Bu konuda uzmanlaşmış araştırmacılar yetiştiği gibi ana ilgi alanı sadece gayrinizami harple ilgili konular olan enstitüler açıldı. Buna karşılık Türkiye'de ise gayrinizami harp üzerine iki yüksek lisans tezi dışında herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bunlardan Vietnam Savaşı'na odaklanan ve 'Gerilla Savaşı' başlıklı olan inceleme, gerilla savaşının dünyadaki gelişimi ve Mao'ya kadarki klasik teoriler üzerinde dururken modern gayrinizami harbin taktik ve tekniklerine değinmemektedir.[5] 'Düşük Yoğunlukta Çatışma (DYÇ)' başlıklı diğer tez çalışması ise, konuyu sadece uluslararası hukuk çerçevesinde ele almaktadır.[6] Bunların dışındaki mevcut Türkçe kaynaklar ise, birtakım tercüme eser ve bilimselliği tartışmalı derlemeler ile subay eğitimlerinde kullanılmak üzere hazırlanmış askerî ders kitaplarından ibarettir. Üstelik tercümelerin bir kısmında çeşitli ideolojik düşüncelerden dolayı büyük tahrifât bulunmaktadır. Buna terminoloji ve konuya yabancılık, orijinal eserin dili ve Türkçeye hâkimiyet zayıflığının sebep olduğu yanlışlar da eklenince ortaya çıkan tablo pek iç açıcı değildir.

5 Mesut Uyar, "Gerilla Savaşı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

6 Sadi Çaycı, "Düşük Yoğunlukta Çatışma", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Osmanlı gayrinizami harp tecrübesini konu alan çalışmalar ise çok azdır. Bunlardan ilki James J. Reid'in *Crisis of the Ottoman Empire: Prelude to Collapse* başlıklı kitabıdır. Reid, 1839-1878 dönemiyle sınırlandırdığı bu çalışmada 19. yüzyılda nizami ordudan ayrı olarak gayrinizami kuvvet istihdamının nedenlerini sorguladıktan sonra Osmanlı Devleti'nin istihdam ettiği Arnavut, Çerkez ve Kürt savaşçı toplulukların sosyo-kültürel yapısını ve bunlardan teşkil edilen gayrinizami süvari birliklerinin fonksiyonlarını ele almaktadır. Ayrıca yazar eserinde, 1835-1878 yılları arasında İmparatorluk topraklarında meydana gelen isyan ve ayaklanmaları Ermeni Çatışması (1848), Girit İsyanı (1866-1869), Kürt Ayaklanması (1860) ve Karadağ (1876-1877) örnekleri üzerinden incelemektedir. Son olarak eserde, 1853-1856 arası Kırım Savaşı ve Başıbozuklar, 1875-1878 arasında ise Balkan topraklarındaki isyanlar ve Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki gayrinizami uygulamalar ele alınmaktadır.[7]

Osmanlı askeriyesinin doğrudan gayrinizami harp tecrübesine odaklanan diğer bir çalışma ise, 2013 yılında yayımlanan Edward J. Erickson'ın *Ottomans and Armenians: A Study in Counterinsurgency* isimli İngilizce kitabıdır. Bu kitapta Erickson, Ermeni çetelerinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki eylemleri, Osmanlı yönetiminin karşı önlemleri ve Ermeni tehciri üzerinde odaklanmaktadır. Ayrıca modern gayrinizami harp teorisine hiç değinmeyen yazar, Osmanlı askeriyesinin Yemen (1904-1912), Arnavutluk İsyanı (1908-1912) ve Trablusgarp Harbi (1911-1912) sırasındaki tecrübelerine kısmen yer vermekle beraber, Bulgarlar safında sembolik olarak yer alan gönüllü Ermeni bölüğü dışında, Balkan Harbi'nde yaşanan gayrinizami hareketlere dair en ufak bir tespitte bulunmamıştır.[8]

7 James J. Reid, *Crisis of the Ottoman Empire: Prelude to Collapse 1839-1878,* Franz Steiner Verlag, Stuttgart, Germany, 2000.

8 Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians: A Study in Counterinsurgency,* Palgrave Macmillan, New York, 2013.

Bu iki eser dışında, asimetrik harbin Osmanlı askeriyesi üzerindeki etkilerinin sorgulandığı, A. Kadir Varoğlu ve Mesut Uyar tarafından hazırlanan makale de bu kapsamda değerlendirilebilir.[9]

Başka araştırma konuları üzerine hazırlanan kimi çalışmalarda da ayrı bir başlık altında veya genel olarak Osmanlı gayrinizami harp tecrübesine değinildiği görülmektedir.[10] Gültekin Yıldız'ın, 1826-1839 yılları arasında zorunlu askerliğe geçiş sürecinde Osmanlı devletinin siyaset, ordu ve toplum yapısını ele aldığı *Neferin Adı Yok* başlıklı eserinde, Osmanlı gayrinizami harp tecrübesine yönelik uygulamalardan sıklıkla bahsedilmektedir. Başıbozukların ayrı bir başlıkta incelendiği kitapta, özellikle devlet nüfûzunun ve otoritesinin sağlanamadığı bölgelerde yönetimin zorunlu askerlik politikasına tepki olarak ortaya çıkan direnişler ve isyanlar karşısında, yeni kurulan Osmanlı ordusunun karşı harekât uygulamaları ve âyânların bertaraf edilmesiyle onların bakiyesi olan silahlı topluluklarının Osmanlı ordusunda istihdam edilmesi hakkında değerlendirmeler bulunmaktadır.[11]

Osmanlı askeriyesinin gayrinizami harp tecrübesine yönelik faydalanabilecek diğer bir kaynak ise hatırâttır. Bunlar içerisinde Rumeli'de yaşananlara dair Resneli Niyazi, Fuat Balkan, Halil Kut, Bekir Grebene ve kısmen Cemal Paşa'nın anıları bu kapsamda değerlendirilmekle beraber, tamamında sadece yapılanlar anlatılmış, ama dönemin doktrin ve literatür eksikliği nedeniyle teorik olarak yapılanların ne olduğu izah edilememiştir. Daha çok Rumeli Umum Müfettişliği dönemini anlatan Resneli Niyazi bu konuda çok değerli bilgiler vermektedir.[12] Halil Paşa'nın hatıratı

9 A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, *a.g.m.*

10 Bkz. Gültekin Yıldız, *a.g.m.*, Mesut Uyar and Edward J. Erickson, *A Military History of The Ottomans, From Osman to Atatürk*, Praeger Security International, ABC-CLIO, California, 2009, s. 211-219.

11 Bkz. Gültekin Yıldız, *Neferin Adı Yok*, Kitabevi, İstanbul, 2009.

12 Resneli Niyazi, *Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Hatıratı*, Haz. İsmail H. Uzunçarşılı, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

da büyük oran da müfettişlik dönemini anlatırken, Edirne'nin geri alınmasıyla ilgili Balkan Harbi dönemine ait bilgiler de vermektedir.[13] Fuat Balkan ise daha çok Balkan Harbi sonrasındaki anılarını kaleme almıştır.[14] Diğer bir metin de, başından sonuna kadar Balkan Harbi'ni konu alan Bekir Bey'in hatırâtıdır. Bu hatırâtta gayrinizami uygulamalar ile ilgili birçok açıdan kapsamlı bilgiler bulunmakla beraber, müfrezenin büyüklüğü gereği sadece bir cephe (Yunan cephesi) ile ilgili bilgi sunmaktadır.[15] Cemal Paşa'nın anılarında da Birinci Dünya Savaşı uygulamalarına çok az yer verilmiştir.[16] Yine Tahsin Uzer'in *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi* isimli eseri Balkan Harbi öncesi eşkıyalık olaylarını[17] ve Tevfik Bıyıklıoğlu'nun *Trakya'da Milli Mücadele* başlıklı eseri ise Balkan Harbi sonrasını incelemekle beraber, mücadeleler çete muharebesi şeklinde basite indirgenmiş ve doktrin temelinde analitik olarak işlenmemiştir.[18] Bunların yanında Enver Paşa'nın Trablusgarp'ta iken yazdığı mektuplardan derlenen günlüğünde de uygulanan taktik ve tekniklere dair çok kıymetli bilgilere rastlanmaktadır.[19] Yine Cami Baykurt'un hatıratında da Trablusgarp'ta yaşananları görmek mümkündür.[20]

13 *Kutü'l-Amare Kahramanı: Halil Kut Paşa'nın Hatıraları*, Haz. Erhan Çifci, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

14 Fuat Balkan, *İlk Türk Komitacısı Fuat Balkan'ın Hatıraları*, Haz. Metin Martı, Bilişim Yayınları, İstanbul, 1998.

15 Bekir Fikri, *Balkanlar'da Tedhiş ve Gerilla "Grebene"*, 3. Baskı, Tarihî Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2008.

16 Cemal Paşa, *Hatıralar*, haz. Alpay Kabacalı, TİŞ Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.

17 Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK, Ankara, 1999.

18 Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele, I. Cilt*, 3. Baskı, AKDTYK TTK, Ankara, 1992.

19 *Enver Paşa'nın Trablusgarp Günlüğü*, Çeviren: Nurten Kutsal, Tarih&Kuram, 2015.

20 *Cami Baykurt'un Anılarıyla- Son Osmanlı Afrikası'nda Hayat: Çöl İnsanları, Sürgünler ve Jön Türkler*, Hazırlayan: Arı İnan, TİŞ Kültür yayınları, İstanbul, 2009.

2. OSMANLI GAYRİNİZAMİ KUVVETLERE KARŞI HAREKÂT DOKTRİNİ

Yabancı askerî danışman, ıslah heyetleri veya askerî yardım misyonlarının son dönem Osmanlı harp doktrini üzerine büyük ölçüde etkisi olmuştur. Güçlü olduğu dönemlerde dahi münferit yabancı askerî danışman veya mühendis istihdamına kapıyı açık bırakan Osmanlı Devleti, zayıfladığı son dönemlerde, takip ettiği dış politikayı da dikkate alarak, yabancı askerî uzman ve danışmanları, o tarihte paradigma ordusu hangisiyse onun mensuplarından seçmiştir. Bu kapsamda tercihini, kara ordusunda 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk üç çeyreğinde Fransa, 19. yüzyılın son çeyreği ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Prusya orduları personeli yönünde kullanırken, donanmada ise 19. yüzyıl boyunca İngiliz danışmanlara yer verilmiştir. Devletin son döneminde ve bilhassa da Cihan Harbi yıllarında, Alman askerî yardım misyonunun Osmanlı ordusu üzerindeki etkisi o kadar artmıştır ki, Carl Mühlmann'ın verdiği rakamlara göre, Birinci Dünya Savaşı sonrası Ekim 1918'de memleketlerine dönen Alman personelin toplam sayısı 10.000'i bulmuştu.[21]

Balkan Harbi öncesinde, Alman Islah Heyeti'nden,[22] en önemli modern Alman operatif ve taktik doktriner yayınları temin eden Osmanlı ordusu komuta heyeti, bunları tercüme ederek okul ve birliklere dağıtmıştır. Bu kapsamda, Balkan Harbi esnasında Osmanlı askeriyesinin kullandığı Alman talimnameleri şunlardır:

Piyade Talimnamesi (*Exerzier-Reglement für die Infantrie*), Sahra Topçu Talimnamesi (*Exerzier-Reglement für die Artillerie*), Seferiye

21 Yabancı askerî danışman ve heyetlerin Osmanlı Ordusu'ndaki serüveni için bkz. Fatih Yeşil, "Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar", Gültekin Yıldız (ed.), *Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, TİMAŞ, İstanbul, 2013, s. 79-98.

22 Alman Islah Heyeti hakkında detaylı bilgi için bkz. Jehuda L. Wallach, *Bir Askerî Yardımın Anatomisi 1835-1919*, Çev. Fahri Çeliker, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1985, Kazım Karabekir, *Türkiye ve Türk Ordusunda Almanlar*, Haz. O. Hülagü ve Ö.H. Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.

Nizamnamesi (*Felddienst Ordnung*), Menzil Hidemâtı Talimnamesi ve Tahrip Talimnamesi. Bunların dışında bazı subayların da münferiden yaptığı tercümeler mevcuttur. Örneğin Mustafa Kemal (Atatürk), Karl Litzmann'ın yazdıklarını, 1909'da *Takımın Muharebe Talimi* ve 1912'de *Bölüğün Muharebe Talimi* başlıkları altında tercüme etmiştir. Taktik seviyede birliklere agresif bir ruh aşılayan bu yayınlar, ateş üstünlüğünü elde tutmayı ve taarruzu esas alıyordu. İçerdiği talimatlar, düşmanı imha etmek için kuşatma ve çevirme harekâtını en iyi yöntem olarak tavsiye ediyordu. Sonuç olarak, Osmanlı ordusunun Balkan Harbi'ndeki harekâtı, başarısız olmasına rağmen, Alman harekât felsefesinin ordu üzerindeki etkilerini yansıtmıştır.[23] Örneğin aynı tarihlerde (22-24 Ekim 1912) gerçekleşen Kırkkilise ve Kumanova muharebeleri Osmanlı elitlerinin stratejik düşüncesindeki Alman etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Her iki muharebede Osmanlı kurmayları, inisiyatifi elde tutmayı amaçlamıştı. Düşmanı kesin sonuçlu bir zaferle imha edebilmek için, planlamada kuşatma harekâtı öngörülmüştü. Ancak uygulamada koordinasyon eksikliği, düşman kuvvetini olduğundan daha az hesaplama ve kuşatma için ihtiyaç duyulandan daha az birlik görevlendirilmesi nedeniyle Osmanlı birlikleri başarılı olamadı.[24] Ayrıca Donanma için İngiliz, Jandarma için ise Fransız talimname ve tüzükleri tercüme edilmişti.[25]

Bu talimnameler zamanın en mükemmel nizamnameleri idi. Ancak temel esaslarını kendi gelenek ve gelişen iktisadi ve mali imkânlarına göre sürekli mükemmelleştiren Almanların bu sevk ve idare esasları ile zengin teşkilatını aynen Osmanlı ordusunda

23 Edward J. Erickson, *Defeat in Detail*, Greenwood Publishing Group, USA, 2003, s. 58-59, 335.

24 Bu muharebeler için bkz. Edward J. Erickson, *Defeat in Detail*, s. 86-100, 171-181.

25 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III'ncü Cilt, 6'ncı Kısım (1908-1920)*, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1996, s. 167.

uygulamak hayaldi. Esaslarda ufak bazı değişiklikler yaparak teşkilat yönünden daha mütevazı ve memleketin maddi imkânlarıyla orantılı uygulamalar yapılmalıydı. Çeviri talimnameler memleketin içinde bulunduğu şartlara uymadığından ağır bir yük getirmiş ve uzun bir süre uygulanamamıştı. Keza 1900 yılından itibaren benimsenen *Seferiye Nizamnamesi* de ordunun anlaşılmaz bir talimnamesi olarak kalmış, ordu birliklerince ortak hayata geçirilebilen bir talimname olmamış ve bu durum Birinci Dünya Savaşı'na kadar hemen hemen birçok komutan tarafından kavranılamamıştı. Uygulanması maddeten imkânsız olan bu üstün dereceli talimname ile de Balkan Savaşı'na girilmişti. Bu sebeple de bütün komutanlar ve karargâhları en değerli zamanlarını anlamadıkları esaslar ve bu esaslara dayanılarak verilen emirler karşısında açıklama, bir sorunun açıklanmasını isteme dilekleriyle oyalanarak yitirmişlerdi. Herkesin kendi mantığına ve bilgisine göre yorumladığı emirler karışıklıklara da sebep olmuştu.[26] Zaten talimnameleri okuma konusunda çoğu ilgisiz ve isteksiz olan dönemin subaylarından[27] istekli olanlar dahi bu yayınlarda anlatılanları kavrayamamış, eski metotlarla birliklerini sevk idareye devam etmişlerdir.[28]

Osmanlı askeriyesinin gayrinizami harp doktrini ise, 1878-1912 yılları arasında, topraklarında meydana gelen ayaklanmaları organize eden ayrılıkçı-devrimci silahlı örgütlere karşı verdiği mücadeleye paralel olarak gelişmiştir. Bu durum, büyük devletlerin müdahalesini engellemek isteyen Osmanlı Devleti'ni, ayaklanmaları süratle bastırabilmek için, alternatif çözümler üretmeye

26 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III'ncü Cilt, 6'ncı Kısım*, s. 166-167.

27 Subayların talimnamelere olan ilgisizliği hakkında örnekler için bkz. Selanikli Bahri, *Balkan Harbinde Garp Ordusu*, Yeni Turan Matbaası, İstanbul, 1331, s. 8-10, Bekir Sıtkı, *Garp Ordusu Harekâtı Cavid Paşa Kolu ve Vardar Ordusu*, İstanbul, 1331, s. 5-6.

28 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III'ncü Cilt, 6'ncı Kısım*, s. 166-167, 242-243.

zorlamıştır. Özellikle Makedonya Sorunu bağlamında Avrupa topraklarında artan komita tehdidine karşı, Osmanlı II. ve III. Orduları, bu dönemde karşı-harekât üzerine yoğunlaşmıştır.[29]

Balkan topraklarında kuvvetli nizami kuvvetlerle icra edilen bu harekât, dönemin modern Batı uygulamaları ile benzeşmektedir. Ancak komitaların güçlenip eylemlere başladığı 1890'larda Osmanlı Devleti'nin resmî bir gayrinizami harp doktrini mevcut değildi. Esasen o tarihlerde askerî doktrin, Clausewitz ve Jomini'nin aktardığı Napoléon tarzı nizami harp üzerine yoğunlaşmıştı. Bu nedenle dönemin tabiriyle "küçük savaş", tecrübeler yoluyla anlaşılması gereken bakir bir konu olarak kalmıştı.[30]

Bazı çalışmalarda, Abdülhamid'in tahtını kaybetme korkusuyla, siyasi tarih ve Osmanlı askerî tarihi alanlarında olduğu gibi, gayrinizami harp üzerine de askerî okullarda ders verilmesini, herhangi bir askerî yayın yapılmasını yasakladığı ve hatta isyan, ayaklanma gibi konuların konuşulmaması ve halktan gizli tutulması için elinden geleni yaptığı belirtilmektedir.[31]

Resmî ders programının parçası olmamasına rağmen, Afet İnan'ın aktardıklarından anladığımız kadarıyla, Mustafa Kemal Erkân-ı Harbiyye Mektebi öğrencisiyken, hocası Nuri Bey'in gayriresmî olarak onlara gerillacılık hakkında bir ders ve bir de ödev vermiş olması, konunun askerî okullarda şifahi olarak öğretime dahil edildiğini göstermektedir.[32]

29 1911 yılına kadar Edirne'de konuşlu olan II. Ordu, III. Ordu'nun bu tarihte Erzincan'a taşınmasıyla Selanik'te konuşlanmıştır. III. Ordu o tarihe kadar Selanik'te konuşlu olup Makedonya topraklarından sorumluydu.

30 Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians*, s. 45,46, Standford J. Shaw, *The Ottoman Empire in World War I: Prelude to War*, TTK, XVI No:109, Ankara, 2006, s. 353.

31 Mesut Uyar and A. Kadir Varoğlu, "In Search of Modernity and Rationality, The Evolution of Turkish Military Curricula in a Historical Perspective", *Armed Forces&Society*, vol. 35, no. 1 (October 2009), p.189.

32 Tahsin Ünal, "Atatürk ve Gerillacılık", *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı:10, 1966, Ayrıca bkz. Afet İnan, "Gerilla Hakkında İki Hatıra", *Belleten*, Cilt:1, Sayı: 1,

Dönemin Osmanlı subayları çağın gelişmelerini de yakından takip etmekteydi. Örneğin, bir İngiliz subayı olan Charles E. Callwell, 1880-1881 ve 1889-1902 Boer Savaşları'ndaki İngiliz tecrübeleri ışığında, askerî taktik ve doktrinde gayrinizami harp konusunda bazı uygulamalara ihtiyaç duyulduğunu fark etmiş ve 1885 yılında kaleme aldığı *British Small Wars Manual*[33] 1896 yılında İngiliz ordu talimnamesi olarak yayımlanmıştır.[34]

Ancak yukarıda zikredilen yasaklama ve sansür nedeniyle olsa gerek, 1899'da "*Petite Guerre*" başlığıyla Fransızcaya tercüme edilen bu eser hiçbir zaman Osmanlı Türkçesine çevrilmemiştir. Bununla birlikte gayrinizami harp üzerine formel bir eğitim almayan ancak Avrupa dillerinden en az birini öğrenen Osmanlı erkân-ı harpleri, bu yayının Fransızca ve İngilizce baskılarını şahsi olarak temin ederek çağın gelişmelerini ve bu alandaki muharebeleri takip etmiştir. Bunun diğer bir örneği ise, Pertev Paşa ile von der Goltz arasında geçen ve Boer Savaşı'ndan alınan dersleri konu alan mektuplaşmadır.[35]

Yine Boer Savaş'ında, gerilla taarruzlarının yoğunlaştığı demir yolu gibi kritik yerler ile engebeli arazileri kontrol altına

T.T.K., Ankara, Ocak 1937, s. 10-14 ve *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, TİŞ, Ankara, 1968, Yavuz Abadan, *Mustafa Kemal ve Çetecilik*, Varlık, İstanbul, 1972, s. 24-27, Asım Gündüz, *Hatıralarım*, Kervan, İstanbul, 1973, s. 19-22, Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians*, s. 46, Standford J. Shaw, *a.g.e.*, s. 354.

33 İlk baskısı 1896'da yapılan eserin, yeni tecrübelerden çıkarılan derslerin ilave edildiği ikinci baskısı 1899'da, üçüncü baskısı ise 1906'da yapılmıştır. Üçüncü baskı için bkz. Charles E. Callwell, *Small Wars: Their Principles and Practices*. Third Edition, General Staff War Office, London, 1906. Daha yeni baskı için Charles E. Callwell, *Small Wars: A Tactical Textbook for Imperial Soldiers*, Novato, California: Presidio Press, 1990. Bu eser gayrinizami harp üzerine yazılmış ilk talimname olarak kabul edilmektedir.

34 Alexander A. Cox, "The Strategic Use of Military Force: Was the Strategic Use of Force in the Late 19th and the Early 20th Century A Model for the U.S. Army and Operations Other Than War?", School of Advanced Military Studies, U.S. Army Command and General Staff College, Kansas, 1996, s. 9.

35 Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians*, s. 46.

almak için İngilizlerin inşa ettikleri *blockhouse* uygulamasından esinlenen Osmanlı subayları, hemen hemen aynı adla (*Blokhavz*), Balkan çetelerine karşı benzer barakaları geniş ölçüde inşa edip kullanmıştır.[36] Bunun bir uygulamasını, Rahmi Apak'ın demir yolu korumasında görevlendirilen bölüğünün, hat boyunca 7-8 kilometrede bir inşa edilen koruganlar vasıtası ile bölgeyi kontrol etmesinde de bulabiliriz.[37]

Osmanlı subaylarının diğer ülkelerdeki gelişmeleri takip ettiğinin başka bir göstergesi de askerî kıyafetlerde kademeli olarak haki renge geçilmesidir. Dünya orduların da haki renk ilk kez İngilizler tarafından 1850'li yıllarda Hindistan'da kullanılmaya başlanmıştır. Britanya Ordusu'ndan Hary Lumsden İngiliz askerlerinin beyaz üniformaları ile kolay hedef olduklarını fark edince, üniformaların üzerine toz ve çamur sürdürerek ve biraz da çay ile boyatarak renklerini gölgeli kahverengine dönüştürmüş ve giysilerin rengini araziye uydurmaya çalışmıştır. Toprak rengine benzeyen bu üniformalara Hintçe toprak anlamına gelen 'Khaki' adı verilmiş ve Türkçeye de 'Haki' olarak geçmiştir.[38] Bu tondaki rengin fabrikasyon uygulaması ise ilk defa Boer Harbi'nde yine İngilizler tarafından yapılmıştı. Zaten bu nedenle Boerliler, savaş esnasında bir dönem, İngilizleri *Khakies* şeklinde tanımlamışlardı.[39] İngilizle-

36 Mesut Uyar and Edward J. Erickson, *a.g.e.*, s. 216. Blockhouse: Türkçe karşılığı "Beton Korugan" veya "Beton Sığınak" anlamına gelmektedir. Duvarlarında ateş etmek için mazgallar bulunan müstahkem küçük binalardır. Küçük bir kaleyi andıran standart bir *blockhouse* zemin dâhil üç kattan oluşmaktadır. En üst kat gözetleme, orta kat yaşam alanı, alt kat ise depo maksatlı kullanılır.

37 Rahmi Apak, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, TTK, Ankara, 1988, s. 16-17. Osmanlı'nın demir yollarını muhafaza doktrini için bkz. Ömer Fevzi, *Demir yolları ve Usul-ü Muhafazası*, Matbaa-i İkbal, İstanbul, 1325.

38 Lionel J. Trotter, *A Leader of Light Horse, Life of Hodson of Hodson's Horse*, W. Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1901, p. 68-69.

39 Deetlefs du Toit, "South Africa's Boer Fighters in The Anglo-Boer War, 1899-1902 Part II", War College, 16 July 2012. Bkz. http://www.armchairgeneral.com/south-africas-boer-fighters-in-the-anglo-boer-war-1899-1902-part-ii.

rin bu uygulamasından esinlendiğini değerlendirdiğimiz Osmanlı ordusu ise, bu rengi ilk defa 1880'lerden itibaren yalnızca Birinci İstihkâm Taburu erlerinin kıyafetlerinde kullanmıştı. 1900'lü yıllarda da, Makedonya çetelerine karşı kolay hedef olmamak adına, avcı taburları kıyafetleri haki renge dönüştürülmüştü. 1909 yılına gelindiğinde ise çıkarılan bir nizamname ile bütün Osmanlı ordusunun kıyafetlerinde bu rengin kullanılması sağlanmıştı.[40]

Osmanlı yüksek seviyedeki komutanlarının da dönemin literatürü ve bu harekât türünün özelliklerine kısmen de olsa hâkim olduklarını hatıratta geçen "Küçük Savaş" tabirlerinden anlıyoruz. Örneğin Abdullah Paşa hatıratında, Bulgar eşkıya çetelerinin yapacağı muhtemel saldırıları izah ederken küçük savaş tabirini kullanmıştır.[41] Yine Mahmud Muhtar Paşa da, hatıratında, Osmanlı kumandanlarını eleştirirken, onların bilgi ve ustalığının çoğunlukla katılmış oldukları, çetelere karşı girişilen, küçük harplerde kazanabildikleri askerî tecrübelerden ibaret olduğunu ifade etmişti.[42]

Sonuçta, Balkan topraklarındaki ayrılıkçı ve devrimci gayrinizami örgütlere karşı harekât, tamamen, yönetici tabakanın iş birliğinden yoksun olarak bir başına kalan bölük ve tabur seviyesindeki zâbitlerin eline bırakıldı. Dahası, askerî görevlerine ilave olarak, eğitim, sağlık, yapılanma ve hatta ağaç dikme gibi sivil yönetimin görevlerini de yapmak zorunda kalmaktalardı.[43] Takip

htm. Ayrıca makalenin birinci bölümü için bkz. http://www.armchairgeneral.com/south-africas-boer-fighters-in-the-anglo-boer-war-1899-1902-part-i.htm. (Erişim Tarihi: 20.05.2014)

40 "Elbise-i Askeriyye Nizamnamesi", *Düstur*, Tertip I, cilt II, s. 279-297. (18.06.1909)

41 *Abdullah Paşa'nın Balkan Savaşı Hatıratı ve Mahmut Muhtar Paşa'nın Cevabı*, Çev. Hülya Toker vd., ALFA, İstanbul, 2012, s. 63.

42 Mahmud Muhtar, *Üçüncü Kolordunun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri*, Haz. A. Basad Kocaoğlu, İlgi Kültür Sanat, İstanbul, 2012, s. 169.

43 Enver, *Enver Paşa'nın Anıları*, Haz. H. Erdoğan Cengiz, İletişim Yayınları, İstanbul,1991, s. 48-51, Kazım Karabekir, *Hayatım*, Haz. Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 496,

müfrezeleri, tahdidler sebebiyle alenen yapılamayan gayrinizami harp talimleri için, alternatif askerî eğitim yerleri haline gelmişti. Subayların iskân, iaşe ve barınma için kullandıkları yerler ise, onların korkmadan ve kaygısızca fikir ve tecrübe alışverişinde bulunduğu kulüplere dönüşmüştü.[44] Kısa sürede, yerel halkın desteğinin önemini ve bu desteğin sadece Müslümanlardan değil aynı zamanda farklı Hıristiyan gruplardan da edinilmesi gerektiğini kavrayan Osmanlı zâbitleri, Bulgarların baskın olduğu bölgelerde Yunanlılarla, Yunanlıların baskın olduğu bölgelerde ise Bulgarlarla iş birliğinden çekinmemiştir. Örneğin Osmanlı birlikleriyle temasa girmekten kaçınan Bulgar komitalarına karşı, gerektiğinde Yunan çete kıyafet ve teçhizatı kuşanarak mücadele edilmiştir.[45]

Taktik olarak, bir eşkıya çetesi ile karşılaşan Osmanlı zâbitleri, evvela arazi durumunu inceleyip, kuvvetlerini çeteyi çembere alacak ve kaçış yollarını kapatacak şekilde yerleştirerek, en kısa yoldan etkili bir hücumla çetenin merkezine doğru taarruz edecek şekilde harekâtını planlayarak başarıya ulaşıyordu.[46] Ancak ele geçirilen komita ve çete üyelerinin, Osmanlı devletinin içinde bulunduğu âciz durum, delil yetersizliği veya diğer devletlerin konsoloslar aracılığıyla yaptıkları baskı nedeniyle serbest bırakılması, onlar arasında ümitsizliğe sebep oluyordu. Bu nedenle bölgedeki, özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi, subaylar ceplerinden para harcayarak ya da gizlice depolardaki silahları dağıtarak çeteler teçhiz ediyor, bunlar da mahkemelerin serbest bıraktığı çetecileri ya da liderlerini öldürüyorlardı. Ohri gibi merkezlerde bizzat cemiyet yanlısı mülki amirlerin desteğinde kurularak silahlandırılan ve çoğu Osmanlı subayları tarafından

44 Halil Kut, *a.g.e.*, s. 30, Karabekir, *Hayatım*, s. 443, Duncan McVicar Perry, *The Macedonian Cause: A Critical History Of Macedonian Revolutionary Organization 1893-1903*, Duke University Press, London, 1988, s. 17-19, 129, 155-156, 182-184.

45 A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, *a.g.m.* s. 54, Halil Kut, *a.g.e.*, s. 35-41.

46 Bu konuda çeşitli örnekler için bkz. ENVER, *a.g.e.*

yönetilen bu çetelerin faaliyetlerine hem idare hem de askerî makamlar göz yumuyordu.[47] Buna ek olarak, Osmanlı yönetiminin yerel halktan istihdam ettiği paralı askerler, gönüllüler ve başıbozuklardan[48] oluşan düzensiz kuvvetler çete ve komitalara karşı kullanılıyordu. Benzer bir uygulamaya 1903 İlinden İsyanı'nda da başvuruldu.[49] VMRO[50] tarafından tahmini olarak 10.000 silahla silahlandırılan yaklaşık 25.000 kişiyle organize edilen[51] bu ayaklanmayı bastırmak için ilk etapta Ömer Rüştü Paşa komutasında sevk edilen 12 piyade taburunun yetersiz kalması sebebiyle, Osmanlı yönetimi yerel Müslüman halkı silahlandırıp istihdam etmişti.[52] Bu nedenledir ki, büyük devletlerin aktif müdahalesine yol açan İlinden İsyanı sonrası dayatılan Mürzsteg Reform Programı'nın son maddesi şöyleydi:

> Sûüstimaller ve mezalimin büyük kısmı ilave redif sınıf-ı sanîler ile başıbozuklar tarafından yapılmakta olduğundan evvelkilerin terhis ve başıbozuk çetelerinin de teşkilinin kat'iyen men edilmesi elzemdir.[53]

47 M. Şükrü Hanioğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, Bağlam, İstanbul, 2006, s. 263-264, Halil Kut, *a.g.e.*, s. 40-41.

48 İlk defa 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı'nın arifesinde, paralı Arnavut askerleri, gönüllü ve diğer benzer düzensiz kuvvetleri nizami birliklerden ayırmak için, Osmanlı idaresinin "Başıbozuklar" adı altında sınıflandırdığı bu grup, 1880'lere kadar seferî ordunun önemli bir parçası olarak kaldı. bkz. Gültekin Yıldız, *Neferin Adı Yok*, s. 212 vd., Mesut Uyar and Edward J. Erickson, *a.g.e.*, s. 136.

49 2 Ağustos 1903 tarihinde başlayan ve VMRO tarafından organize edilen İlinden Ayaklanması, Slavlar için kutsal sayılan İlinden gününde (İlyas Peygamber Yortusu) başladığı için bu ismi almıştır.

50 VMRO (*Vătrešna Makedonska Revoljucionna Organizacija*): Dâhili Makedon Devrimci Örgütü

51 Nadine Lange-Akhund, *The Macedonian Question, 1893-1908: From Western Source*, Columbia University Press, New York, 1998, s. 124-125.

52 Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians*, s. 47.

53 Bu uygulamayı Almanya dahi tenkit etmiştir. Mürzsteg Reform Programı'nın bütün maddeleri için bkz. Ahmed Selahaddin, *Makedonya Meselesi ve Balkan Harbi Ahiri*, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1331, s. 36, Ali Dikici, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürzsteg

Balkan komita ve çetelerine karşı yapılan mücadelenin Osmanlı askeriyesi ve genç subayları üzerinde, sonraki harplere de yansıyan, birçok politik ve askerî etkisi olmuştur.[54] Bunlardan birisi, tenkil ve tedip harekâtı esnasında, bu komitalarla büyük bir etkileşim içine giren takip müfrezelerinde görevli genç subaylarda, komitacılığa meyyal bir psikolojinin doğmasıdır.[55] Bu sebeple, kökenleri 1880'li yıllara dayanan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne[56] (İTC) üye olan bu subaylar, cemiyetin entelektüel sivil üyelerinin aksine, meşrutiyetin yeniden tesisi için silahlı şiddet hareketlerinden başka bir yolu faydalı görmüyorlardı.[57] Nihayetinde subaylar, sivil üyeleri de ikna ederek cemiyetin bu yönde adım atmasını sağladılar. Hatta 1895'ten beri çete ve şiddet hareketlerine karşı çıkan Ahmed Rıza dahi ikna olmuş, çeteler kurulmasını telkin eden bir mektup yazmıştır.[58] Bundan sonrası için yapılması gereken sadece, bölgede zaten daha önceden mevcut olan, subayların ve yerel Müslüman halkın kendi imkânlarıyla kurduğu çeteleri İTC çatısı altında toplamaktı.[59] İTC'nin bu dönüşümü üzerin-

Reform Programı", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2010, s. 75-108, Nadine Lange-Akhund, *a.g.e.*, s. 141-146.

54 Bu etkiler için bkz. A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, *a.g.m.*, s. 49-60, Mesut Uyar and Edward J. Erickson, *a.g.e.*, s. 216.

55 Zekeriya Türkmen, "Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkıya ile Mücadelesi", Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri, 22-24 Ekim 2003, İstanbul, Cilt: I, Gnkur. Basımevi, Ankara, 2005, s. 295.

56 Jön Türk hareketinin kökenleri ve gelişimi üzerine detaylı bir çalışma için bkz. M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution: The Young Turks, 1902-1908*, Oxford University Press, New York, 2001. Ayrıca bkz. Gül Tokay, *Makedonya Sorunu: Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, AFA, İstanbul, 1996 ve Tarık Z. Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi, Cilt: I*, 2. Baskı, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 19-130.

57 Mesut Uyar and Edward J. Erickson, *a.g.e.*, s. 217.

58 Çeteler kurulmasına yönelik, Dr. Nazım ile Bahattin Şakir arasında geçen mektuplar ve Ahmed Rıza'nın çete kurulmasını teşvik eden mektubu için bkz. M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 217-230.

59 M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 222.

de, bölgedeki komitaların, özellikle VMRO'nun, derin etkileri olmuş, cemiyet üyeleri arasında bunların teşkilat yapısı övülerek örnek alınması üzerinde durulmuştur.[60] Ermeni Taşnak-Sütyun Cemiyeti'nden esinlenerek de Fedai grubu oluşturulmuştur.[61] 1907 yılına gelindiğinde ise İTC, ortak hedef Abdülhamid yönetimine karşı, bu komitaların çoğunu müzakereler yoluyla ikna ederek kendi yanına çekmiştir.[62] Hatta bu komita ve çetelerden bir kısmı, 1908 II. Meşrutiyet'in İlanı/Jön Türk İhtilâli[63] sonrası meydana gelen 31 Mart Ayaklanması'nı bastırmak için, Hareket Ordusu ile beraber hareket etmişti.[64]

"Hürriyetin İlanı" ile birlikte Jön Türk iktidarı da başlamış oldu. İTC'nin Hürriyetin İlanı, 1908 sonrası Makedonya sorununa yönelik politikaları, kimi çalışmalarda üç aşamada incelenmiştir. Buna göre ilk aşama, Haziran 1908-Nisan 1909 arası, uzlaşma arayışı ve pazarlıklar dönemi; ikinci aşama, Nisan 1909-1910 başları arası, kanun gücüyle Osmanlı birliğini sağlama çabası dönemi ve üçüncü aşama ise, 1910 sonrası, bu birliği silah zoruyla sağlama çabası dönemi şeklindedir. İlave olarak da, İTC'ye karşı muhalefetin kuvvetlenmesi ve Balkan Harbi dönemi son aşama olarak gösterilebilir.[65]

Esasen, birinci aşamada ifade elden uzlaşma ve pazarlıklar, İTC ve bölgedeki örgütler arasında çok önce başlamış ve Meşrutiyet'in ilanına giden yolda birlikte hareket etmeleri bu şekilde mümkün olmuştu.[66] Meşrutiyet'in yeniden tesisiyle birlikte beklentiye giren

60 Tarık Z. Tunaya, *a.g.e.*, 524-526, Standford J. Shaw, *a.g.e.*, s. 358, M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 217.

61 M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 217.

62 Yapılan müzakereler için bkz. M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 242-261.

63 İhtilalin gerçekleşme süreci için bkz. M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 261-278.

64 Zekeriya Türkmen, *a.g.m.*, s. 315.

65 Bkz. Mehmet Hacısalihoğlu, "Jön Türklerin Balkan Politikası (1908-1913)", *Divan*, C:13, S:24, 2008/1, s. 99-127.

66 M. Şükrü Hanioğlu, *Preparation for a Revolution*, s. 242-261.

bu örgütler, silahlı eylemlerine son verip, meşrutiyet kulüpleri kurarak legal bir yapılanmaya dönüştüler. Ancak bu eylemsizlik dönemi çok uzun sürmedi. Merkeziyetçi programına karşılık, tarafların ayrılıkçı talepleri nedeniyle, hedeflediği Osmanlı birliğini sağlayamayan İTC, 31 Mart Vak'ası'nın da etkisiyle, bir dizi kanun çıkarma yoluna gitti.[67] Konumuzla ilgili olan ilk kanun, dördüncü maddesinde "Milliyet ve kavmiyet esasları üzerine siyasi cemiyetler teşkili memnudur" ifadesi geçen, yani milliyet temeline dayanan bütün politik örgütleri yasaklayan 16 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu'ydu.[68] Diğer kanun ise, Balkan komitalarına karşı 27 Eylül 1909 tarihinde uygulamaya konulan ve 'Çeteler Kanunu' olarak bilinen kanun lâyihasıdır.[69] Beş bölümden oluşan otuz sekiz maddelik bu kanunun ilk bölümünde takip müfrezelerinin faaliyetleri, uyacakları kurallar ile mülkiye memurlarıyla ilişkileri; ikinci bölümünde teftiş komisyonu faaliyetleri, üçüncü bölümünde jandarmanın emniyet görevleri, dördüncü bölümünde muhtar, ihtiyar heyeti, köy bekçileri ve ahaliye tevcih edilen vazifeler, son bölümünde ise cezai yaptırımlar düzenlenmiştir.[70] Bu kanun, daha sonra 1910 yılında Arnavutluk ve Makedonya'da sert bir şekilde uygulanan silah toplama hareketinin temelini oluşturmuştur.[71]

Bu kanunlar kısa bir süreliğine tedirginlik yaratmasına rağmen, silahlı hareketlerin azalmasına katkıda bulunmadı. Çünkü Meşrutiyet'ten ve yeni yönetimden umduğunu bulamayan Balkan milliyetçilerinin çoğu, bu kanunların da bahanesiyle, kurduk-

67 Mehmet Hacısalihoğlu, *a.g.m.*, s. 112-116.

68 *Düstur*, Tertip II, cilt I: 1326-1327, Dersaadet, 1329, s. 604-608.

69 BOA, DH, MUİ, Dosya no: 2-3, Gömlek no:43 (Rumeli vilayâtında şekavet ve mefsedetin men'i ve mütecasirlerinin takip ve tedibi hakkında kanun-i muvakkat) Ayrıca bkz. *Düstur*, Tertip II, cilt I: 1326-1327, Dersaadet, 1329, s. 757-765, 767-773.

70 BOA, DH, MUİ, Dosya no: 2-3, Gömlek no:43, 1-8.

71 Mehmet Hacısalihoğlu, *a.g.m.*, s. 114.

ları meşrutiyet kulüplerini feshederek, 1908 öncesinde olduğu gibi, tekrar silahlı çeteler teçhiz edip eylemlere başladılar. Kırsal kesimden şehirlere de taşınan silahlı eylemlerin şiddeti artarak, Balkan Harbi'ne kadar devam etti.[72] İmparatorluğun diğer topraklarındaki durum bundan farklı değildi. 1908-1912 arası Osmanlı kuvvetleri, Makedonya çeteleri ve Arnavutluk ayaklanmalarına karşı mücadele ederken, büyük bir kuvvet de Yemen'de saplanıp kalmıştı. Buna bir de Trablusgarp Harbi (1911-1912) eklendi. Fakat bu defa roller tersine dönmüş, Osmanlı subayları İtalyanlara karşı gerilla mücadelesi vermişti.[73]

Çetelere karşı mücadelelerle yoğrulan genç subaylar, yukarıda zikredilen siyasi hamlelerden başka, bu tecrübelerini askerî eğitime de aktarmanın yollarını araştırdılar. İktidar gücünün bu subayların eline geçmesinden hemen sonra, gayrinizami harp ve karşı harekât konuları askerî okullar akademik programlarının bir parçası haline geldi. Abdülhamid döneminin aksine, derinliğine ve serbestçe tartışılabilen bu konular hakkında makaleler ve kitaplar yayınlandı.[74] Bunlardan en önemlisi, 1909-1911 yılları arasında Mekteb-i Harbiyye'de bölük ve tabur kumandanlığı yaptığı dönemde rütbesi Piyade Yüzbaşı olan Ömer Fevzi'nin, 1909 yılında yayınlanan, *Muhafaza-i Asâyişe Me'mûr Zâbitânın Vezâifi: Usûl-i Takib-i Eşkıya ve Çete Muharebeleri* isimli eseridir.[75] Yüz yirmi sayfadan oluşan kitapta, arazi değerlendirmesi, istihbarat vasıtaları ve muhbirler, eşkıya ve çete çeşitleri ve bunların amaçları ile mücadele yöntemleri, bunlara karşı mücadele eden zâbitânın tefekkürâtı, eşkıya ve çetelere karşı birliklerin (takip

72 Lev Troçki, *Balkan Savaşları*, Çev. Tansel Güney, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009,s. 333-342, Mehmet Hacısalihoğlu, *a.g.m.*, s. 115-116.

73 Osmanlı ordusunun Arnavutluk, Yemen ve Trablusgarp'taki gayrinizami harp tecrübeleri için bkz. Edward J. Erickson, *Ottomans and Armenians*, s. 57-74.

74 A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, *a.g.m.*, s. 58-59.

75 Ömer Fevzi, *Muhâfaza-i Âsâyişe Me'mûr Zâbitânın Vezâifi: Usûl-i Ta'kîb-i Eşkıyâ' ve Çete Muhârebeleri*, İkbal Matbaası, İstanbul, 1325.

müfrezesi) sevk ve idaresi ile kullanacağı taktik ve teknikler, keşif ve gözetleme postaları ile devriyeler, molada hareket tarzları, açıkta konma ve konaklar (geçici üs bölgesi işgali), gündüz-gece yürüyüşleri, arama teknikleri, tesadüf harbi (rastlantı teması), pusu çeşitleri ve pusuya karşı koyma, meskûn mahallerde harekât, teslim olanların tahliyesi, süvari ve topçunun kullanılması gibi daha birçok konu esasa bağlanmıştır.

Bu eser ile, üçüncü baskısı 1906'da yapılan Callwell'in kitabında gösterilen mücadele yöntemleri arasında birçok benzerlikler bulunmaktadır. Ancak bu durum, eserin İngiliz talimnamesinin bir çevirisi ya da ondan esinlenerek yazıldığı şeklinde anlaşılmamalıdır. Çünkü Ömer Fevzi'nin kitabı, tamamen, Makedonya çetelerine karşı verilen mücadelelerle edinilen tecrübelerin bir ürünüdür. Bu benzerlik, teknolojinin getirdiği farklılıklar dışında, günümüz gayrinizami harp doktrinini yansıtan ABD ordusu talimnamelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu alanda yayınlanan ilk talimname olarak kabul edilen Callwell'in kitabından sonra, Ömer Fevzi'nin eserini ikinci sıraya koymak yanlış olmasa gerektir. Özellikle, ABD'nin, bırakın gayrinizami harbi, nizami harbe yönelik ilk muharebe talimnamesini 1905'te yayınladığı düşünülürse,[76] Ömer Fevzi'nin kitabının önemi daha iyi anlaşılabilir. Bu öneminden dolayı olsa gerek, 1909 sonrası askerî okullarda ders olarak okutulan bu kitap, Mustafa Kemal gibi, bu okullardan daha önce mezun olan ve konuya ilgi duyan Osmanlı subayları tarafından da incelenmiştir.[77]

76 ABD'nin nizami harbe yönelik ilk yayını *Field Service Regulations-1905*'dir. Gayrinizami harple ilgili olan ise, *Small Wars Manual*-1940'tır. Andrew J. Birtle, *U.S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1860-1941*, Center of Military History, Washington, D.C., 2009, s. 271.

77 Atatürk'ün bu kitabı okuduğunu yayınlanan not defterlerinden anlıyoruz. 'Çete Savaşları' başlığıyla başlayan notlarının devamında rastladığımız parantez içerisindeki 50 rakamı ile Ömer Fevzi'nin kitabının 50'nci sayfasını karşılaştırdığımızda birebir aynı ifadelerle karşılaştık. Atatürk bu başlıkla başlayan notla-

Yayınlandığı dönem göz önüne alındığında, çete harbi üzerine birçok konunun esasa bağlandığı bu kitabın, şüphesiz bazı eksik yanları da bulunmaktadır. Bunlardan birisi ve kanımızca en önemlisi, eserde her ne kadar top ve süvarinin kullanılmasına yer verilmişse de[78], bu harp türünün, konvansiyonel bir harp zamanında nizami birlikler harekâtı ile eşgüdüm ve entegrasyonunun yeteri kadar ele alınmamış olmasıdır. Gerçi bu durum o dönem Osmanlı zâbitlerinin genel eksikliğiydi. Nizami harp ve gayrinizami harp birbirinden ayrı kulvarlarda değerlendirilip, hiçbir zaman entegrasyon yönünde bir çaba harcanmamıştı. Şüphesiz bu durumda, gayrinizami harp tecrübesi olmayan Alman Islah Heyeti ve subaylarının, Osmanlı zâbitlerinin bu alandaki tecrübelerini küçük görmesinin de etkisi olmuştur. Çünkü Islah Heyeti'nde bulunan Alman subaylara göre, gayrinizami harp tecrübeleri ve bundan alınan dersler, modern konvansiyonel harp için hiçbir şey ifade etmiyordu. Bu nedenle gayrinizami harp doktrininin nizami harbin bir parçası olma şansı engellenmişti.[79] Bunun somut bir örneği Balkan Harbi öncesi yapılan manevralardır. Yapılan manevraların hiçbirisinin kapsamında, bu harp türü bulunmuyordu. Dahası, bu manevralar sonrası yapılan değerlendirmeler ve eleştiriler arasında da bu yönde bir katkı yapılmamıştı.[80]

rında Ömer Fevzi'nin kitabının önemli noktalarını özet olarak not almıştır. Bu durum tarafımızdan tespit edilmiştir. *Atatürk'ün Not Defterleri V*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 40-42.

78 Ömer Fevzi, *a.g.e.*, s. 114-120.

79 A. Kadir Varoğlu and Mesut Uyar, *a.g.m.*, s. 59.

80 Bu eleştiriler için bkz. Nazım, *1326 Senesi Manevralarından Alınan Bazı Dersler*, Matbaa-i Askerîye, İstanbul, 1326, Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi 1912-1913*, I. Cilt, s. 131.

MUHAFAZA-İ ASÂYİŞE MEMÛR ZÂBİTÂNIN VEZÂİFİ: USÛL-İ TAKÎB-İ EŞKIYA VE ÇETE MUHAREBELERİ

ARZ-I MERAM
JANDARMA ZÂBİTÂNININ MAHİYETİ

Her mülkte, her mahalde, asayiş ve sükûnun tesis ve idame veya iadesiyle daimî bir silahlı kuvvet vazifedardır ki bunlar jandarma adını almaktadır. Jandarmaların vus'u ve kudreti haricinde oluşacak büyük karışıklıklarda gayrikâfi görünecek olan mevcutlarının vazifelerine efrad-ı askeriyye dahi iştirak ve muavenetle, aynı hedef ve maksadı takip ile mükellef bulunmaktadır.[1] Jandarma

1 Her ne kadar jandarma teşkilatı askerî personelden oluşsa da esasında asıl vazifesi, asayişi temin etmek için polis teşkilatının şehirlerde yaptığı görevin kırsal ve mezralardaki karşılığıdır. Zaten bu nedenle Osmanlı döneminde olduğu gibi günümüzde de jandarma teşkilatı doğrudan İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Burada bahsedilen asayişin sağlanması, çete ve eşkıyalara karşı mücadelede eğer jandarma teşkilatı yetersiz kalırsa ordu birliklerinin jandarmayı takviye etmekle mükellef olmasıdır. Aynı şekilde günümüzde de terörle mücadele edilirken jandarma ve polis teşkilatı yetersiz kaldığı için ordu birlikleri de topyekûn olarak teröristle mücadele harekâtına iştirak etmektedir. Dolayısıyla bu eser yalnız jandarma personeline değil bütün ordu personeline ve polis teşkilatına da hitap etmektedir. [h.n.]

vazifelerinin ehemmiyetine dair birçok söz sarfından ise hükûmet ile millet arasında yegâne münasebet ve malûmat vasıtası onlardır demek kâfidir.

Kanunun cezai kuvveti, hükûmetlerin el ve ayağı, dili ve gözü, milletin ise babalığı, hukukunun gözcüsü ve muhafızı demek olan jandarmalar en ücra bir mahalde, en ufak bir hanede cereyan edecek ehemmiyetsiz bir hal ve vukûâta bile atf-ı nazara mecbur, şümûllü ihatalı bir vazife ile mükelleftir. Bu vazife, zabt u rabt hususunda âli bir mektep mubassırlığı yahut bir evlad mürebbiliği gibi yüce vasıflar ve nazik ve ince noktaları da bünyesinde barındırır. Bu yüzden bir jandarma zâbitinin hüsn-ü hareketi bir köy halkını mesut, bir hane efradını ihya edebileceği gibi umumiyetle ceddinin ve pederinin mesaisine tecellîgâh olan kendi mıntıkasını saadet ve bahtiyarlık ile feyzdâr emin bir gül bahçesine dönüştürebilir.

Âkıbeti işler açabilen ârız olan ve yayılan afetleri vaktiyle görüp sürat ve suhûletle tedavi ve bu sûretle de mensup olduğu hükûmeti gâilelerden, milleti gaflet ve felâketten ve vatanı tehlikeden kurtarır.

İmdi bu risalemde vazifeleri azîm ve mühim olan jandarma zâbitânıyla muhafaza-i asayişe memur kıtaât-ı askeriyye zâbitânının sûret-i hareketlerine dair giriş tarzında âcizane bir nebze bahsettikten sonra asl risalenin metnini teşkil edecek olan "Eşkıya Takibi Usûlü"[2] bahsine geçeceğim. Bu kitap, acizâne tecrübelerimin mahsûlüdür. Usul tatbikinde avn ve inayet-i Bâri ile faideler istihsal edilmiştir. Hatta mafevk [üst] kumandanlarımın emniyet ve itimadlarına mazhariyetim dolayısıyla, takiplerde rütbemin derecesinden büyük müfrezelerin hatta kıtaât-i asliyyeme mensup olmayan müfrezelerin[3] sevk ve idaresini hamdolsun muvaffakiyetle deruhde

2 Bu ifadenin günümüzdeki karşılığı "Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât" şeklindedir. "Takip" ise günümüzde teknik olarak "temas araması", taktik olarak da "kol harekâtı"nın karşılığıdır. [h.n.]

3 Burada kastedilen, jandarma teşkilatına mensup olmayan nizami ordu birlikleri ve yerel halktan oluşturulan gönüllü (günümüzdeki korucular gibi) birliklerdir. [h.n.]

etmek nasip olmuştur. Malûmdur ki çarha muharebelerine ait gayet cüz'î mevcut olan bahisler, büyük bir saha dâhilinde ve ilerleme istikameti, baş göstereceği cephe ve nokta daima mechul kalan bu nev'î dâhili çeteler için pek gayrikâfi ve gayrikabil-i tatbiktir. Hâlbuki bu çeteler vakt-i hazarda çesm-i vatan için birer mikrop olduğu gibi vakt-i seferde de gerek hududumuz dâhilinde ve gerekse fethedilen memleketlerde ordunun ara hatlarına musallat olacak, ordunun etrafında müşkilât çıkaracak bıkkınlık verici haşerâttır. Bu haşerâtın mahvı ise kaidesiz bir çarpışmadan ibaret olacak derecede basit değildir, pek yorucu, üzücü neticede, yapılan fedakârlıkla gayri mütenasip derecede istihsal edilecek olan ehemmiyetsiz bir galebeden dahi yeise kapılmamak, bıkmamak, pek büyük bir dikkat ve asabiyetle takip kaidelerine riayet etmek lazımdır. Yoksa keyfe keder yapılan takipler ve tesadüf sevkiyle vukû'a gelen çarpışmalar ya hiçtir ya neticesiz bir yorgunluktur.

Muvaffakiyetle neticelenmemiş takiplerden şu mazarratlar tevellüd eder:

Şekavet hayatı yayılır, paralar boşa gitmiş, kanlar beyhûde akmış, vatan parası daha ziyade örselenmiş, komitaların manevi ve maddi nüfûzu ve çetelerin manevi kuvveti artmış, haşerat şımarmış olur.

İşte meslekdaşlarımın hayat tecrübelerine birkaç yaprak-ı acizleri dahi ilâve etmek, övülecek hızmetine nâiliyet emeliyle cüretlenip takip için bir usûl, çatışma için bir kaide çığrı açılır bir kitabın basılmasına teşebbüs eyledim. Her ne derece muvaffak olsam dahi kendimi bahtiyar addederim. Tevfik Cenab-ı Hakk'ındır.

YÜZBAŞI FEVZİ

JANDARMA ZÂBİTÂNININ EVSAFI

Mühim mevki'i ve vaziyetleri icabı olarak jandarma zâbitânı derin düşünen, ileri görüşlü, sözü geçen, faal, muhatabına göre hem halîm, hem vakur, hem nazik, hem cesur, iltifatkâr, intikam alabilen, ekser güler yüzlü ve hassaten insaflı olmalıdır.

Kendi mıntıka-ı icraatı dâhilindeki efradın hepsi nazarında hukuk bahsinde tefrik etmeksizin şiddetli, yalnız bakışlarındaki farklılık, muamelatındaki değişiklik bir şahsın sâlih veya şerîr olmasına ve o şahsın vatandaşına ve hükûmete faydalı veya zararlı olduğuna ait ve münhasır bulunmalıdır.

Jandarma zâbitânın en birinci dikkat edeceği şey, vazife ve maksadı daima göz önünde bulundurarak ve tefekkür ederek bütün icraat ve malûmatını ona uydurmak, kendi hissine asla mağlup olmamaktır.

Jandarma zâbitânın önüne çıkan bir fert, o anda göreceği muamele ve işiteceği sözlerden bir hiss-i intiba hâsıl ve ulvi kanun maddelerini muhakemeye girmeden sezmeli ve tahassür etmeli. Saklandığı yerde mukavemet silahına sarılmış bir câni, jandarma zâbitini görünce büyülenmeli, istemeden elinden silahını düşürerek nedâmet ve sığınma zeminine kapanmalı, o zâbitin şahsını muhibb ve müşfik bir peder gibi tanımakla beraber ve cihetinde okuyacağı kanuni ihtarâtın muhabbeti altında eriyerek arz-ı teslimiyet etmeli. Efrad-ı ahali üzerinde bu gibi hürmet ve teslimiyet hissiyâtını hâsıl etmek için ise yazılmış istenilen vasıfları hâiz olmalıdır.

JANDARMA ZÂBİTÂNININ SÛRET-İ HAREKETİ

Herhangi kazaya memur olan jandarma zâbitinin memuriyet mahalline varmasını müteakip ilk yapacağı işler; merkezde jandarmaların muhafazası altında bulunan mevkiler ve karakolları, hapishaneyi[4] gezmek, jandarmaların hususi ve umumi ahvalini öğrenmek, mevkilerin haline vâkıf olmak ve bu sûretle muhafaza noktalarının arttırılması mı, azaltılması mı, değiştirilmesi mi, tadili mi, ıslahı mı lâzım geliyor, onlara dair bir karar vermek ve neticesini defterine kaydetmek, mahpushanece bir noksaniyet veya fenalık varsa onu görmek ve yaşanabilir ve korunabilir bir

4 Hapishanelerin muhafazası işleri jandarmalara tevdi' edilmiş bulundukça.

halde olduğuna dikkat etmek ve sonra her mahbusun vukûâtına, tercüme-i haline, efkâr ve niyetlerine, hangi karye veya hangi mahalle ve haneden olduğuna, akrabası ne gibi fiillerde adamlar bulunduğuna vâkıf olmak, müteakiben nahiyeler ve köyleri karış karış gezmek, jandarma karakollarını teftiş etmek, mühim bir şey görürse defterine kaydetmek, dönüşünde asl merkezde gördüğü ıslah maddeleri ile birleştirerek kendi daire-i salâhiyetindekileri icra ve haricindekileri takrirle mafevkine arz ile halin icabı icrasına izin talep ve emr elde etmektir.

MEVKİLER VE ARAZİYİ SÛRET-İ MÜTALA'ASI

Jandarma zâbitinin işbu devr-i teftişatı esnasında (aşağıda izah edileceği vechle) daha yapacağı bazı mühim şeyler, cep defterine mahrem olarak kaydedeceği esaslı maddeler vardır ki istikbaldeki tedbirler ve icraatı hep bu esas kayıtlara dayalı olacaktır. Bundan başka bu ve müteakiben vukû' bulacak devir ve seyahatleri esnasında en büyük ölçekteki erkân-ı harbiyye haritasının mevcudiyetiyle dahi iktifa etmeyerek gezdiği arazinin hal-ü şânını fikrinde hıfza çalışmalı. Adeta mücessem bir halde fikriyatına nakşetmelidir. İkinci olarak o arazi mıntıkasında câni ve fırarilere melce olacak yerleri ve külli eşkıya çetelerinin barınmalarına müsait arazinin nerelerden ibaret olabildiğini ve buraların hangi köylere civar olduğunu ve bu köylerin hissiyatı ne yolda bulunduğunu, eşkıya ile hem-cins ve fikr olup olmadıklarını fesada derece-i meyillerini öğrenmeli ve aynı zamanda bu gibi eşkıya ile çatışılacak arazi aksamı ile askerî mevkiler ve köylerin kabataslak ve gayet sade bir usûl ile muhtıra gibi birer krokisini yaparak ve yahut yaptırtarak hıfzetmelidir. Bu köylerde mevcut askerî mevziler ile mahrecler krokide güzelce gösterilmeli, adeta orada bir eşkıyayı sarmak, harp etmek meselelerini tefekkür ile krokide vaktiyle muhayyel bir plan göstermelidir.[5] (Ansızın bir

5 Bu krokilere dair birer nümûne kitap nihayetine çizilmiştir.

gece o köye vukû' bulacak baskında bu krokinin temin edeceği kolaylık ve faydaların kıymeti nâ-mütenâhidir)

Açık arazide eşkıyanın intikaline müsait olan yerlerin dahi krokisi alınmalıdır demiştik. Eşkıyanın intikal güzergâhı balkan olduğu gibi istirahatgâhı orman çevrelerinde sarplıktaki kaynak başları ve dere mecraları olup bunları da ekseriyetle mandıralar külbeler ve bazen değirmenler yakında seçerler. Ve bu mandıralar vasıtasıyla köylerle olan münasebet ve muhaberat ve maişetlerini temin ettikleri gibi çobanlara veyahut birkaç koyun önüne katarak muhtelif cephelere gönderecekleri arkadaşlarına da keşif ve gözetleyicilik icra ettirilir. Bu yüzden bir balkanda kaç pınar başı kaç akarsu bulunduğunu öğrenmek, doğrudan doğruya eşkıyanın sığınağını bilmek demek olduğundan bu gibi noktalar ile çatışma meydanı olacak olan civarı krokide ehemmiyetle gösterilmelidir. Bir de birkaç senelerden beri o kazada zuhûr eden eşkıyanın nerelerde göründükleri, barındıkları ve nerelerde çatışmaya girdikleri sorulmalıdır. Ve bu noktalar haritada veya krokide gösterilmelidir. (Çünkü istikbalde çete çıksa dahi onların da oraları seçmeleri tecrübeyle sâbittir.)

Yukarda zikrolunan cep defterine aşağıdaki mühim maddeler dahi tahkik ve kaydolunmalıdır:

Her bir köyde çocuklar hariç olmak üzere ne kadar erkek nüfus vardır, sekenesi muhtelif mezhepten midir ve hangi mezheptendir, içlerinde fesada meyyal ademler var mıdır? Varsa kimlerdir ve fesada olan meyilleri ne derecededir. Vaktiyle orada eşkıya barınmış mıdır? Barındılarsa kimler yardım etmiştir yahut o köyden eşkıya çıkmış mıdır, çıktı ise hangi hanelerdendir. Akraba ve taallukatları kimlerdir. O köyde eşkıyaya yataklık, muhbirlik edenler var mıdır ve kimlerdir. Eşkıyaya itibar eden fikirleri ve fiilleri, fesad aleti köy büyüklerinden kimse var mıdır? O köy eşkıyaya yardımda bulunmakta mıdır? Bulunmakta ise ne sûretledir? Bunları öğrenip yavaş yavaş defterine

kaydedecek ve büyük muzırların isimleriyle beraber eşkâlini de ilâve edecektir.[6]

(Bu kayıtların ehemmiyeti falan köyde bir vukûât zuhûr etti diye istihbar edildiği vakit takdir olunur. Şüpheli kimlerin o köyde bulunduğunun esasen malûm olması hemen tahkik muamelesinin iyi şekilde sonlandırılmasına ve cürüm sahiplerinin süratle keşf ve derdestine muvaffakiyet bahş olmakla haftalarca uğraşılarak işin işten geçmesine meydan verilmemiş olur.)[7]

Aynı zamanda bir köyde efkâr-ı fesad aleyhinde sözü geçen kimler varsa onların ismini zabt etmelidir. (Önceki maddeler ise o mevkilerde ikamet etmiş jandarmalardan, köy bekçilerinden, subaşılardan ve bazı sadık kimselerden tahkik edilir.) Sonra orada jandarma postasına (yoksa bekçiye fakat daha muhtasaran) aşağıdaki talimat verilmelidir.

JANDARMA POSTA KUMANDANINA TALİMAT

1. Her posta memur olduğu köy sekenesinin şahsını ve hüviyetini iyice tanıyacaktır.
2. Yabancı gelişinde nereden ve niçin geldiğini, nereye gideceğini kim olduğunu tahkik ile ahvalini yoklama altında bulunduracaktır.

6 Bu paragrafta geçen ifadeler ile Amerikan talimnamelerinde ilgili kısımlarda geçen ifadeler karşılaştırıldığında neredeyse aynı cümlelerle karşılaşılmaktadır. Örneğin; "Gayrinizami kuvvet mensupları, özellikle liderleri hakkında detaylı bilgi dosyaları tutulmalı, tanınan üyelerin aile, akraba ve dostlarının isim ve adreslerinin öğrenilmesine çalışılmalıdır." ifadesi için bkz. FM 31-16, Counterguerrilla Operations, Washington D.C.: HQDA, 1963, s. 92-98, FM 31-15, Operations against Irregular Forces, Washington D.C.: HQDA, 1961, s. 36-39, FM 90-8, Counterguerrilla Operations, Washington D.C.: HQDA, 1986, Ek H 1,6. [h.n.]

7 Günümüzde arazi değerlendirmesi yapılırken her ne kadar hava fotoğrafı gibi teknolojik gelişmelerden ve emniyet güçleri tarafından icra edilen biyografik istihbarat- insan istihbaratı metotlarından istifade edilse de, Ömer Fevzi'nin eserinde bahsettiği ilkel gibi görünen bütün bu yöntemlere icra safhasında ihtiyaç duyulmakta ve uygulanmaktadır. [h.n.]

3. Postanın kuvvetine göre en az ikişer nefer geceleri muhtelif saatlerde köyün en şüpheli olan giriş ve çıkışlarından birinde yol yakınında gizlenecek ve gece köye gelen giden olup olmadığını tarassud edecek, şüpheli veya silahlı bir şahsın geçtiğini görünce icâb-ı hale göre derdest veya takip ile nereye gideceğini, kimlerle görüştüğünü, kimlere iltihak ettiğini öğrenecek, eğer bunlar birkaç kişi ve vakit ve fırsat müsait ise her hale karşı kuvvetli bulunmak, fikr-i ihtiyatla diğer posta arkadaşlarına da gizli ve serî olarak haber verip onları da peşlerine göndermek üzere jandarmalardan biri karakola koşacak diğeri ise takip ve tarassuda devam edecek, eğer vakit geçirmesi gayricâiz ve kendi mevcutları dahi müsait ise hemen kendileri icabını icra ve aynı zamanda jandarma zâbitine keyfiyeti ihbar edeceklerdir. Eğer iş mühim ve ne kendi ne de postanın umum kuvveti muvaffakiyetle bir iş görmeye gayrimüsait ise evvela zâbite ve civarda askerî müfrezeleri varsa onlara keyfiyeti ihbarla yardım ve haber gelinceye kadar o şahısların iz yahut mevkilerini tarassud altında ve takipte bulundurarak iz kaybettirmeyeceklerdir. Mamafih zâbite haber vermeye giden nefer yolda tesadüf edeceği diğer jandarma karakollarına da malûmat verip yardıma sevk edeceği gibi haber almış olan karakollar tarafından diğer istikametteki yakın karakollara da haber yetiştirmeye çalışılacaktır. Kuvvet gelişini bekleyen takipte bulunan jandarmalar muzır şahısların bir yerde olduklarını görünce o yerin etrafında gözcü kalacaklardır. Eğer gittikleri yol istikametini değiştirirlerse sonradan gelecek olan kuvvet, kendi izlerini kaybetmemek için jandarmalardan biri icab-ı hale göre ya değiştirilen yol başında kalıp geridekileri bekleyecek veyahut haber vermek üzere geriye kalan kuvveti karşılamaya koşacaktır.[8] Muzır

8 Bu gibi durumlarda gelişen teknoloji sayesinde telsiz, telefon gibi vasıtalarla haberleşme kolaylaşmışsa da, çetin hava ve arazi şartlarında bu vasıtalardan istifade edilemediği için haberci, kılavuz veya irtibat eri günümüzde de kullanılmaktadır. [h.n.]

şahısları takip etmekte olan efrad, onları gözden kaybedip elden kaçıracaklarını anlarlarsa mevkide hemen ateş açıp hiç olmazsa ateşle durdurmuş ve etrafa ses aksettirmiş olacaktır. Fakat eğer efrad-ı ahaliden birine veya hanesine taarruz edeceklerini görürlerse hiçbir şeye bakmayarak hemen üzerlerine atılıp müdafaaya başlayacaklar ve her türlü fedakârlıkta bulunacaklardır. Kendileri kâmilen terk-i hayat etmedikçe hiç kimsenin dûçar-ı taarruz olmasına tahammül etmeyeceklerdir. (Mamafih tesadüf edilen şüpheli ademler hal-i hazırlarında tehlike ve ellerinde sabit alâmet nev'inden silah gibi bir şey bulunmazsa onları birden tevkif etmekten ise gizlice arkalarını takip edip girecekleri yerleri, iltihak edecekleri muzır şahısları öğrenmek ve böylece evvela mühim ipuçları yakalamış ve bu vesileyle daha mühim şeyler keşfetmiş olmak daha muvafiktır).

4. Posta efradı kendi köylerine ait ve mıntıkaları dâhilinde olan mandıra, değirmen, kaynak başları gibi şüpheli mahalleri ekseriyetle dolaşarak yoklamada bulunacaklardır.
5. Jandarmalar köy sekenesinin ahval ve harekâtını, sözleri ve fikirlerini daima yoklama altında bulundurarak bir fevkalâdelik görünce hemen zâbite malûmat vereceklerdir.
6. Köyden kayba karışanların kaybolma sebeplerini hemen tahkik ile kaybolma sebepleri bir fesad fiiline bağlı ise zâbite malûmat verecek ve firarinin akrabasını tarassud ve takip altında bulundurarak eşkıyaya zahirî ve fiilî bir yardımını görünce hemen yakalayacaktır.

İSTİHBARAT VASITALARI VE AHVALDEN HABERDAR OLMA SÛRETİ

Zâbitân biri jandarma postalarından, diğeri elde edeceği efrad-ı ahaliden muhbir, biri de köy bekçileri ve subaşılarından olmak üzere üç vasıta ile malûmat edinebilir. Bunlardan jandarma efradı tabii vazife-i esasiyyelerinden olarak yukarıda yazılı talimat mucibince ihbarâtta bulunurlar ve bunların ihbarâtı ekseriyetle geç vuku'

bulmakla beraber nisbeten sıhhatlidir. Köy bekçileriyle subaşıları çok defa ihbarâtı kendi menfaat mevkilerine zıt görerek savsaklarlar.

MUHBİRLER

Efrad-ı ahaliden muhbirler ise biri muvazzaf olarak icraatla daimî, ikincisi bir geçici zaman için mükafaat vaad veya ümidiyle. Üçüncüsü ihbarâtta bulunacağı kişilere düşmanlıklarından dolayı ihdisar sevdasıyla muhbirlik ederler.

Zâbitân en ziyade nüfûzlu ve zenginden hem ücretsiz hem de sıhhat ve çoklukla malûmat edinebilir.

MUHBİRLERE KARŞI ZÂBİTÂNIN MUAMELESİ

Zâbitânın tedbirli ve hakîmane hareketi, muhbirlerin adedini teksir, sadakat ve faaliyetlerini tezyid eder. Zâbitân bunları kendilerinden ziyade himaye ve siyânet edici görünmeli, muhbir olduklarını her ferdden gayetle gizli tutarak her halde muhbirlere güven ve emniyet bahş olmalı. Onların fedakârlıklarına karşı şan-ı âliye yakışır mükâfatlarla mukabele etmeli.

Bazen bir büyüğün küçüğe ufak bir tebessümü bile o küçüğün hassâs âzâsı üzerinde büyük fedakârlıklar doğurur ve ücretsiz hizmetler yaptırır. Bu yüzden her ferdin ihtiyacına ve hal u tabiatına göre kimini söz, kimini el ile okşamalı kimini akçe ile kimini sair mükâfat ile gönlünü hoş etmeli, her halde muhbirliğe rağbeti arttırmalı. Ve o yolda olanları üzmemeli ve tehlikede bırakmamalı, bunlarla gayet gizli münasebetlerde bulunmalı. Kendileri başkaları tarafından hissedilmemek için âşikâr olarak selam bile vermemeli, hatta şüphe vukû'unda onu izâle için yapmacık muamelelerde dahi bulunmalıdır.[9] Hükûmete muhbir tedarik edecek olan hey'et-i zâbıtadır. Muhbirlerin kıymet ve ehemmiyeti de malûm olduğu için onların tedarik ve iyi kullanılmasını zâbıta memurları öncelikli vazifelerinden bilmelidirler.[10]

9 Muhbirler bahsinde Amerikan talimnameleri ile olan benzerlik için bkz. FM 90-8, Ek H 1,6, FM 31-16, s. 92-98, FM 31-15, s. 36-39. [h.n.]

10 Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât icra edilirken istihbarat en önemli kuvvet

FESAD VE ŞEKAVET ERBABININ TÜRLERİ VE YOL KESİCİLER

Şakiler iki kısma ayrılır. Bunlardan biri ufak çetelerle yol kesmek, soygunculuk etmek, servet sahiplerinden birini dağa kaldırarak fidye-i necât istemek gibi menfaatin sürüklemesi yolunda adi şekavette bulunanlardır ki bunların mazarratı her sınıf ahali için aynı tesirâtta olduğu cihetle her köyde barınamazlar. Bir, iki kılavuz ve yatakdan gayri hâmileri bulunamaz. Vücûdlarının izâlesi herkes için lüzûmlu olur. Emsalinin intikamına hedef olmak tehlikesi de bulunmayacağından onları ele vermek için herkes muhbirlikten çekinmez, bu sûretle de bu çeteler izlerini çabuk belli edip ufak bir baskın ile ele geçirilir. Bunlar, içinden adam kaldıracakları veya civarında yol kesecekleri meskûn mahallin pek az bir müddet evvel pek az uzağında görünüp takip müfrezelerini o tarafa tevcih ederler. Ve bunlar kaldırdıkları ademin taallukatıyla muhaberede bulunabilmek için vukûât mahallinin yakınlarında barınırlar. Fakat takip müfrezelerini şaşırtmak için yine ara sıra uzaklara birkaç şaki gönderip ufak tefek vukûât ve zorbalıkta bulunurlar. Kaldırdıkları kimse bunların şahıslarını ve sığınaklarını öğrenmemek için sevk olunurken gözlerini bağlarlar,

çarpanlarından biridir. İstihbarat ne kadar doğru, etkili ve zamanında olursa müdahale de o derecede etkili ve kesin sonuçlu olur. Dolayısıyla birlikler boş yere yorulup yıpranmamış, zinde ve moral motivasyonları yüksek tutulmuş olur. Ömer Fevzi kitabında istihbarat vasıtaları şeklinde ayrı bir başlık açmasına rağmen sadece muhbirleri ele almıştır çünkü o dönemde kendi askerî birlikleriniz ve muhbirler dışında başka bir istihbarat kaynağı mevcut değildi. Günümüzde ise yine teknolojik gelişmeler sayesinde kaynak sayısı bilgi kirliliğine neden olacak derecede arttırmıştır. Bunlar çoğu güvenli olmayan televizyon kanalları, internet, gazete gibi açık kaynak vasıtalarıdır. Bunun yanında dinleme kestirme cihazları, hava keşfi ve fotoğrafları (İHA, drone, uçak vasıtasıyla), uydu teknolojisi gibi yöntemlerle istihbarat vasıtalarında çeşitlilik ve doğruluk artmıştır. Önemli teknolojik gelişmelere rağmen Ömer Fevzi'nin en can alıcı noktalarına temas ettiği muhbirlerin kullanılması halen daha eski önemini muhafaza etmektedir. [h.n.]

sonra iki üç şaki ayrılarak bunun refakatine tayin olunur. Mağara veyahut kendisinin girerken görmeyeceği bir dam altında fidye-i necâtın gelişine değin mevkuf tutulur.

SİYASİ VE MİLLÎ MAKSATLAR TAKİP EDEN ÇETELER

İkincisi bazı siyasi maksatları takiben teşekkül eden komitaların çıkardığı yerli ve yabancılardan mürekkep hemcins çetelerdir ki en ehemmiyetlisi bunlardır. Çünkü: kaynakları geniş, bağlıları çoktur. Meselâ: bu yoldaki komitalar rahip veya mektep hocaları gibi seçkin kimselerin iştirakiyle ve ileri gelenlere parlak vehim eseri rütbe ve mansıplar tevcihle köy ve kasabalardaki saf hemcinslerini iğfal ve tahrik edebilirler. Ve bu sûretle seçkin kişiler ile mahalli unsurlardan emellerine hâdim kendilerine muavin birer şube vücûda getirdikten sonra sair efraddan nakden, bedenen, cânen her türlü istifadeye koyulurlar. Muntazaman tarha başlayacakları gizli tekâlif ile silahlar ve yanıcı maddeler satın alırlar. Silahlandıracakları çeteyi de balkanda gezdirirken köylülere besletirler. Yaralılarını, hastalarını onlara tedavi ettirirler, çete efradını icabına göre yine o köylüden tarlasından getirterek arttırırlar. Hem isteyerek hem istemeyerek bağlanmaya mahkûm ve komitanın köydeki itibar edilen efkârı olan birkaç nüfûzlunun elinde zebun olan avâm-ı nâs sesini çıkarmadan her şeyini yapmaya başlar.[11] Çünkü: komitanın işi yoluna girdikçe aleyhinde harekette, ihbarâtta bulunmaya hepsi korkar. Eşkıyadan canı acıyan, malı yanan dahi muhbirlikden geri durunca muhbirler azalır ve

11 Ömer Fevzi Bey bu paragrafta dolaylı olarak, modern gayrinizami harp doktrininde lojistik/ikmal ve sıhhi işlerin bir yöntemi olan mahallinden temin yöntemini açıklamaktadır. Çünkü yerel halkın desteğinin sağlanması hem gayrinizami kuvvet için hem de bu kuvvetlere karşı harekâtta kilit bir role sahiptir. Bkz. TC 18-01, Special Forces Unconventional Warfare, Washington D.C.: HQDA, 2010, s. 2-16,17, FM 31-20, Special Forces Operations, Washington D.C.: HQDA, 1990, s. 9-15, FM 31-21, Special Forces Operations, Washington D.C.: HQDA, 1969, s. 7-9, FM 31-21, Organization and Conduct of Guerrilla Warfare, Washington D.C.: HQDA, 1951, s. 136-138. [h.n.]

takibat işi dahi müşkilât kazanır. Komita mensupları ahaliyi tehdit altında bulundurdukça şakilerin emniyet serbestisi de artar, o vakit çeteler balkanda isterlerse gezer, takip müfrezelerini azlık bulurlarsa kendilerini gösterip çatışır. Sıkışınca köylere dağılıp istirahat uykusuna çekilirler, orada noksanlarını ikmal eder yine çıkarlar. Takip kıtaâtı ise eşkıya falan köyü veya çiftliği yakmış, orada bir faaliyet göstermiş veya intikam almış olduğunu işitir. Bunun üzerine takip saldırır fakat vukûât aynı zamanda ahalinin büsbütün efkârını ihlal eder ve korkuyu arttırır ve takip müfrezesine rehberlik, muhbirlik cüretini azaltmış bulunur. Takip kuvveti ise vukûât mahalline varıncaya kadar eşkıya ve aynı köylüden ibaret olan muzırlar köyden çıkmış ya savuşmuş veya tarlada çalışmakta bulunur. Eşkıya nerede? Tabiî ki ya civar balkanda veyahut köylerde! Köylerde. İz bulmak veyahut köylüleri cesaretlendirip hareket cihetlerine dair doğru bir malûmat almak gayrikabil olur. Zira köye gidilince ne sorulsa "Bilmem!" kısa cevabından gayri bir şey elde edilemez, hatta geçilen köylerden birçok kimseler eşkıyaya iltihak etmiş, köyde mevcut değildirler.[12] Firar sebepleri sorulsa masumâne ve bîhaberâne bir takım tavırlar takınarak eşkıya tarafından cebren götürüldüğü ifade ve hatta şikâyet edilir. Köylülerden bir haber alınamayınca müfreze böylece balkana çıkar. Fakat muhbir, kılavuz edinemediği için günlerce bilinmezlik ve karanlık içinde dolaşıp durur. Hâlbuki daha köyden çıkarken arkasına takılan, daha balkana giderken görüp önüne düşen, eşkıyanın kendi gözcüleri bu esnada müfrezeyi bir an takip ve tarassuddan boş kalmaz. En adi bir muhbirden muvazzaf kılavuzlara kadar eşkıya intikal güzergâhında bulunanlar müfrezenin harekâtını eşkıya mensuplarına ihbara mecbur bulunurlar. Ekseriya askerin bu seyahati eşkıya tekrar köylere savuşmak sûretiyle ya neticesiz kalır veyahut eşkıyanın

12 Bu nedenle çatışmanın yaşandığı bölgeye yakın köy ve mezraların giriş ve çıkışları gözetlenmeli veya fiilen kontrol altında tutulmalıdır. [h.n.]

güzelce seçtiği pususuna uğramakla harbe tutuşulur. İlk çatışmada çete efradının adedi mesela yüz kadar tahmin olunurken patlayan humbara, tüfenk sesleri ve verilen işaret ve haberler üzerine birkaç saat zarfında köylülerin, müfrez çetelerin hatta mandıra uşaklarının bile akın akın eşkıya imdadına koşuştukları görülür. Nitekim bunlar içinde bir balta, bir orak ile gelmiş haşerâta dahi tesadüf olunur. Bu adi çarha silahlarıyla silahlanmış olanlar eşkıyanın hücum ve yardım kollarını teşkil ederler.

Müfrezeyi şaşırtmak, ateşini ihlal, cepheyi değiştirmek, çeteyi fena mevki'ilerden kurtarmak için saldırmaya başlarlar (İşte bu esnada pek garip bir harp başlar ki müfreze zâbiti pek telaşsız, müdebbir ve mütebessim olmalıdır.) Tesadüfi olarak vukû' bulan eşkıya muharebelerinde müfreze, kendisine birdenbire ateş açmış olan çetenin ateşine mukabele ederken aynı zamanda süratle onu kuşatmaya çalışacağı gibi buna mukabil eşkıyanın emeli de kendini sardırmamak ve firar etmek üzere fırsat ele geçinceye kadar veyahud gece oluncaya kadar müfrezeyi oyalamaktır ki asıl çete kendisinin müfreze tarafından kuşatılmakta olduğunu görünce kuvvetini birkaç kola taksim ile bulunduğu hat üzerinde sağa sola yayılır. Bu halde ateş cemiyetleri bir hat üzerinde birçok yerlerden baş gösterir. Bu yüzden askerin kuşatmaya memur olan kolları hareketi esnasında bu müfrez kolların cephe ateşine tesadüfle ateş açar ve harb yine bir cephe üzerinde devama başlamış bulunur. Eşkıyanın bu sûretle cepheyi paralel bulundurmaya ve hatt-ı harbi genişletmeye çalışması, kuşatacak olan kıtanın kuvvetini dağıtmak, zayıf ve kabiliyetsiz bırakmak içindir. (Onun için yani bu eşkıyanın bu tedbir ve tertibâtına meydan vermemek için kuşatacak olan kuvvetlerin örtülü hareket etmesi ve eşkıyaya kuşatılmakta olduğunu hissettirmemeye çalışması elzemdir.) Bu halde işi süründüren eşkıya geceleyin ise bütün kuvvet ve malzemesini, ölü ve yaralılarını kaçırıp köylere duhûl eder ve saklanır. Sabahleyin asker meydanda kimse olmadığını görünce aramalara

başlar. Halbuki çete muharipleri dam altında, yardım kolları da silahını saklayıp ziraî aletlerden birini ele almış masum bir halde tarlada çalışmaktadır. İçlerinden biri tesadüfen tanınmış olsa da derdest edilse akrabası akabinde merkezlere koşup 'evladımızı asker tarladan aldı götürdü' zemininde tertip ettiği dilekçeyi müdde-i umumiliğe takdim ile vâveyla koparır. Hatta köylerde komitanın öldürdüğü kimseleri, yaktığı hanmanları takip müfrezelerine isnada felâkete uğramışlar dahi mecbur olur. Bu sûretle takip memurları aynı zamanda adliye memurlarının sual ve cevabıyla da meşgul bulunur.[13] İmdi köylerin bu nev'î eşkıyaya birer yatak ve geçim yeri teşkil etmeleri köylüler komitanın amâline hizmete mahkum, ellerinde ruhsuz birer manivela haline gelmeleri takip memurlarının vezâifini, takibât işini güçleştirir. Bu yüzden bu gibi zamanlarda takip bir tuzağa düşmekten, bir iftiraya uğramaktan sakınmalıdır. Meselâ köyde basılmış bir çeteyi kurtarmak emeliyle müfrezenin nazarından eşkıyayı setr için umulmadık bir cihetten başka köylüden mürekkep bir çete baş gösterir, bunlar şiddetli ateşleri ve yüksek sadalarıyla müfrezenin nazarını ve ateşini üzerlerine celp ederler. Asıl talep olunan çete olduğu zehâbına varan müfreze de eski tertibâtını tabiatıyla değiştirip bunlara karşı vaziyet alır ki bu sûretle köydeki komita efradı serbestçe firar eder. Ve diğer cepheden tekrar askeri ateşe tutarak evvelki kurtarma kolunun dahi savuşup saklanmasına bu kere onlar hizmet eder. Bu hal ile yine akşam edilir. Karanlık olunca da her şey zulmete karışır! Bazen müfrezenin ateşinden çeteyi kurtarmak için köy kadın ve çocukları da çete arasına karışarak hurûç hareketi yaparlar. Ve bu sûretle askeri çoluk ço-

13 Ömer Fevzi Bey'in dile getirdiği problem günümüzde de yaşanmaktadır. Terör örgütleri her türlü hukuksuz eylemlerde bulunabiliyorken, terörle mücadele eden güvenlik güçleri devlet olmanın gereği olarak hukuka ve insan haklarına uymak zorundadır. Bu durum terör örgütleri ve yandaşları tarafından her fırsatta suiistimal edildiği için güvenlik güçlerinde görev alan personel işlemediği suçlardan ötürü mahkemelerde boşa zaman harcamaktadır. [h.n.]

cuğa ateş icrasından geri tutacağından istifade ederler.[14] Bir iki siyasiye haline koyarak hükûmete ve ecnebilere arz ile: "İşte takip müfrezesi köyümüze geldi, çoluk çocuğuyla karışık köyümüz efradını vurdu!" derler. Sonra bu iddiayı süslemek için ırza saldırı ve yağmacılık davası da ilâve ve tertiplenmiş şahitler gösterirler. (Bu gibi çoluk çocuk karışık olan cemiyetlere karşı hedefi tayinde şaşmaz olan süngü kullanılmalıdır).[15]

MUHAFAZA-İ ASÂYİŞE MEMUR ZÂBİTÂNIN TEFEKKÜRÂTI VE İŞTİGALÂTI

1. Mahalli asayiş ve refaha ait maddeler ile iştigalle tedbirler icra etmek.
2. Asayişine memur olduğu mıntıka sekenesinin en ufak hal-ü harekât ve âdetlerine vukûf hâsıl etmek.
3. Her ferdin şahsına göre hareket etmekle beraber fesada hizmet edenlerin kanunun en müdhiş cezalarına çarptıracak vukûât ve harekâtını bir an evvel yakalamaya çalışmak, bilâkis sadakate meyilli olanları da o nisbette hoş tutup iyiliğe teşvik ile mazhar-ı mükâfat ve saadet olmalarını emel edinmek esaslarına dair olmalıdır.

14 Sivillerin terör örgütü mensuplarından ayırt edilmesi önemlidir. Olası bir kazada bu durum terör örgütleri tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılabilir. Bu nedenle daha operasyon öncesinde bölgeye yakın köylerin giriş ve çıkışları mutlaka kontrol altına alınmalıdır. Aksi takdirde Ömer Fevzi Bey'in de ifade ettiği gibi yandaş köylerden gelenler örgüt mensuplarını kurtarmak maksatlı kalabalık gruplar halinde güvenlik güçlerinin ateşini ve hareketini kısıtlayıcı davranışlarda bulunabilir. Bu yandaş gruplar özellikle son dönemde moda olduğu üzere, kanun açıklarından istifade edebilmek için ellerinde silah yerine getirdikleri taşları güvenlik güçlerine fırlatırlar. Bu nedenle terörle mücadeleye yönelik kanunların mücadeleyi hukuken destekleyecek şekilde güncel tutulması hayati öneme haizdir. [h.n.]

15 Sivilleri ayırt etmenin önemini vurgulayan Ömer Fevzi o dönemde hedefi tayinden şaşmaz tek silah olan süngüyü önermektedir. Günümüzde bu maksatla lazer güdümü teknolojisinin getirdiği yeniliklerden istifade edilmektedir. [h.n.]

MUHAFAZA-İ ASÂYİŞE MEMÛR ZÂBİTÂNIN TEDBİRLERİ[16]

1. Eşkıyaya iltihak eden firarileri dönmeye mecbur etmek ve yeniden firar vukû'unu men etmek,
2. Komita şubelerinin yekdiğeriyle çetelerle münasabât ve muhaberâtını kat' ile cüretsiz ve ruhsuz bırakmak,
3. Bu şubelerin delâlet, muavenet ve erzakıyla yaşayabilen çetelerin köylüler ile yani bunlarla olan rabıtasını kat' ederek balkanda aç ve açıkta bıraktıktan sonra da üzerlerine hareket edip oldukları yerde bastırmak,
4. Eşkıyaya iltihak veya her ne sûretle olursa olsun onlara yardım edenler akrabası tarafından vukûât öncesi zâbıtaya ihbar edilmedikleri halde fiilde müşterek addedileceği ve bu harekâtta

16 Son iki paragraf hariç bu başlık altında tavsiye edilen tedbirlerin modern gayrinizami kuvvetlere karşı harekât teorisindeki tam karşılığı "polis harekâtı"dır. Gayrinizami kuvvetlere karşı harekâtı icra yönünden tasnif edecek olursak, askerî harekât ve siyasi, sosyal, ekonomik harekât (harekâtın politika-militer veçhesi) olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Askerî harekât da polis harekâtı ve muharebe harekâtından oluşmaktadır. Gayrinizami harp ve karşı harekâtın harp çeşitleri içindeki yerini ve alt başlıklarını gösteren şekil için bkz. EK-C. Polis harekâtı: Bu harekâtın amacı gayrinizami unsurların desteklenmesine engel olmak ve düşmanın yıkıcı faaliyetlerini önlemektir. Harekât iki başlık altında yürütülür. Bu harekâtın en önemli maksadı bölge halkının kontrolü ve güvenliğidir. Dost nüfusun güvenliği sağlanırken, düşmanla iş birliği halinde olan halkın kontrolü amaçlanır. Bu maksatla nizam ve asayişi muhafaza etmek ve gayrinizami unsurun sivil halk ile münasebetini ve bunun tarafından desteklenmesini önlemek için, sivil halkın faaliyet ve hareketleri, ihtiyaca göre, tahdit ve kontrol edilir. Birincil ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak hürriyet kısıcı tedbirler alınıp, propagandaya engel olmak için sansür uygulanabilir. Gerekiyorsa siviller tahliye edilir ve kritik bölgelere dost nüfus yerleştirilir. İşbirlikçi sivillerin yetki dâhilinde adilce ve basiretle cezalandırılması sağlanır. Dost birlik harekâtını tehlikeye atabileceği değerlendirilen önemli şahıslar gerekiyorsa harekât bitene kadar alıkonulur. Bu kapsamda yol tıkamaları ve devriye, şahıs ve köy aramaları ve müsadere, gözetleme, blok kontrolü ve tutuklama metotları kullanılır. Bkz. Cihat Akyol, Gayri Nizami Kuvvetlere Karşı Harekât, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1971, s. 10-11, FM 31-15, s. 19-22, FM 31-16, s. 37-42. Detaylı bilgi için bkz. FMI 3-24.2, s. 5-4,33, FM 90-8, Ek C,D. [h.n.]

bulunanlar idamı gerektiren ağır suçlar ve idam cinayât ve rezillikte "fezâyihde" bulunan eşkıyanın fiillerine ortaklık maksadını ortaya koydukları cihetle efkârına taraf dar olan akrabasına da aynı nazarla bakılacağının tamimi.

Yukarıda zikredilen tedbirler muvaffakiyetle tatbik edildiği halde komitanın köylerle olan münasebeti ve irtibatı kesilmeye başlayarak teşebbüsleri akîm kalacaktır. Cebir ve tehditleri altında kerhen kendilerine tâbiyet edenler fesad reislerinin hezimet ve perişanlığını görünce serbestleşecekler ve tabiatıyla daire-i sadakat ve istirahate koşacaklardır. Doğruluk tarafının nüfûzu şirretler tarafdarlarına galebeye başlayarak onları sükûn ve inzivaya mecbur edecek ve vücûdları teşhîs olunmaya başlayan erbab-ı fesad yiyecekleri tedip sillesi ile büsbütün akılları başlarına gelip nedâmet göstereceklerdir.

Bir taraftan zikredilen tedbirler muvaffakiyetle tatbik edilmekle beraber çatışma meydanında harp harekâtı dahi mahirâne icra edilmelidir. Çünkü çatışmada cüz'i muvaffakiyetsizlik, gevşeklik hemen yayılıp fesad tarafgirlerinin cesaretini artırır. Akabinde de çetenin kuvveti ve yardımcıları çoğalır. Halbuki, muvaffakiyetle ve dehşetle neticelenen bir çatışmanın âkıbeti dahi serî' ve kat'î bir sûrette manevi kuvvetlerini arttırır. Ortalığa vurulan darbenin şiddetiyle mütenasip bir sükûnet ârız olur. "Hükûmetin silahlı kuvveti önüne çıkan mutlaka kahr olur" fikri zihinlere yerleşir.

Muvaffakiyetle harp etmek ise her vakit kolay bir şey olmayıp çete muharebelerinin ahvaline, eşkıyanın harp adetleri, tabiatı, ahvali ve desiselerine vukûf ile olur. Bunların neden ibaret olduğu eşkıyaya karşı sûret-i harekât bahsini teşkil ile aşağıda yazılıdır.

EŞKIYAYA KARŞI SÛRET-İ HAREKET VE ÇETE MUHAREBELERİ[17]

Eşkıyanın meskûn mahallde saklanmış olduğu veyahut balkanda intikal halinde bulunduğu haber alınır. Her iki halde de eşkıyanın vücûdunu haber alan takip memurları tarafından aşağıdaki maddeler nazar-ı mütaalâya alınmalıdır:[18]

17 Bu başlıktan itibaren eserin devamında tavsiye edilen taktik, teknik ve hareket tarzlarının, modern karşı harekâttaki karşılığı "muharebe harekâtı"dır. Muharebe harekâtı: Bu harekât esas itibariyle gayrinizami kuvvetlerin açık mukavemet ve vurucu gücünü oluşturan gerilla unsurlarına karşı icra edilir. Gayrinizami unsurlara karşı icra edilen bu harekâtın amacı, inisiyatifi ele geçirmek ve gerilla kuvvetini yok etmektir. Sadece savunma tedbirleri uygulamak, kuvvetlerin harekâta parça parça katılmalarına ve israfına neden olur. Bu sebeple gerilla unsurlarını devamlı yer değiştirmeye, tedirgin ve düzensiz kalmaya zorlamak, destek kaynaklarından ayırmak, moralsiz bırakmak ve sabotaj faaliyetlerinde bulunmalarına engel olmak maksadıyla aralıksız olarak taarruzlar icra edilmeli ve baskı sürdürülmelidir. Muharebe harekâtında yeri bilinen gayrinizami unsurların kuşatılması ve çevrilmesi önemlidir. Bu alanda geliştirilen "Çekiç ve Örs" (taarruz kuvveti çekiç, tıkama kuvveti örs olarak adlandırılır) taktiği kısa sürede sonuç almayı sağlar. Yeri kesin olarak bilinmeyen unsurlar için ise harekât, birliklere sorumluluk bölgeleri verilmek sûretiyle "tavşan avı" (arama, tıkama ve ihtiyat unsuru kuvvetleriyle uygulanır) tekniğiyle icra edilir. Muharebe harekâtı maksat, gayrinizami unsurun kuvveti, harekât icra edilecek arazi, dost kuvvetlerin durumu ve zaman faktörlerine bağlı olarak tepki, taciz, esirgeme, imha ve meskûn mahallerde harekât (bkz. Ek-C) şekillerinden biriyle veya bunların karışımıyla icra edilir. Bkz. FM 31-16, s. 49, 66-67, FM 31-15, s. 25-29, Cihat Akyol, a.g.e., s. 16. [h.n.]

18 İaşe bahsine kadar devam eden maddelerin tavsiye ettiği taktik ve teknikler "Tepki Harekâtı"na karşılık gelmektedir. Tepki Harekâtı: Yerel gerilla faaliyetlerine karşı sabit emniyet karakollarından ve muharebe üslerinden harekete geçen seyyar muharebe birlikleri tarafından icra edilen harekâttır. Çeşitli haber kaynaklarından alınan bilgiler doğrultusunda bir gerilla birliği tespit edildiği zaman, tepki harekâtı, gerilla unsurları ile temas sağlamak ve onu parçalamak, esir almak veya imha etmek amacıyla yapılır. Çevrilip imha edilemediği takdirde taarruz sürdürülerek herhangi bir yerleşim yerine ulaşıp halkın arasına karışıp gizlenmesine engel olmak maksadıyla kaçış yolları kapatılır. Bu harekât genellikle gece yapılacağı için prova edilmelidir. Bunun için gerillaların muhtemel hedeflerinden olan kara ve demir yolları, geçitler, köprüler, kritik tesis

1. Muhbirin ifadesinin doğruluk ve gerçeklik derecesi. (Çünkü bazen muhbirler sırf işgüzarlık olsun diye pek hayali ve esassız malûmat verdikleri gibi bazen de eşkıya menfaatlerine hızmet ederek eşkıyayı serbest bulundurmak için takip müfrezesini eşkıyanın bulunduğu cihetin aksine ve uzaklara götürüp beyhude aramalarla meşgul ederler.)
2. Eşkıyanın mikdarı hakiki veya tahmini mi?
3. Techizat ve silahlarının ne halde olduğu.
4. Bulunduğu mahallde veya civarında eşkıya yardımına koşacak köylü veya sair muzırlar bulunabilir mi?
5. Çatışma mevki'i ile askerî merkezler arasında mesafenin uzaklığıyla icabında kuvvet ve malzemece yardım görülüp görülemeyeceği ve görüldüğü halde ne kadar bir zamanda, ne mikdarda ve ne sûretle istifade edileceği.
6. Çatışma mevki'inden eşkıyanın hangi cihetlere firar ve iltica etmek ihtimali olduğu ve o istikametlerde askerî merkez olup olmadığı (Olduğu halde ona dahi malûmat vererek vakit ve sûret-i hareket kararlaştırılmaldır).

Takip zâbiti zikredilen maddeleri tahkik ve mütalaa ettikten sonra ona nazaran aşağıdaki icraatta bulunmalıdır:

(Silahlı Kuvvetin Hazırlanma ve Sevk Sûreti)

1. Zâbit eşkıyanın ve ona muaveneti muhtemel efrad kuvvetinin topladığından daha büyük bir kuvvet hazırlanmasını esas alacaktır. (Çünkü manevra ve taarruz icrasını deruhde eden tarafın adeden üstün olması lüzûmu izaha ihtiyaç duymaz).
2. Tertip edeceği efradın mümkün mertebe hastalıksız, öksürüksüz, ayaklı, canlı olmasını arzu etmelidir.
3. Eşkıyaya muvaffakiyetle baskın verip yakalayabilmek için gaflette ve bî-haber bulunması lâzımdır. Bunun için ise ha-

ve binalar ile halkın toplu olarak yaşadığı mevkiler hakkında ayrıntılı bilgi toplanmalıdır. Bu hedeflere bir gerilla taarruzu halinde tepki kuvveti derhal harekete geçmelidir. Bkz. FM 31-15, s. 26-27, FM 90-8, s. 3-34. [h.n.]

reketi gayet gizli tutmalı ve dışarıya çıktıktan sonra evvela izi kaybedecek sahte hareketlerde bulunmalı sonra lâzım gelen istikamete teveccüh etmeli.

4. Acele edilmesini mucib hal değil ise müfreze ikâmetgahından takibe gece geç vakit çıkmayı ve vâsıl olacağı mahale şafak sökmeden varıp tertibât almayı tercih etmeli.
5. Gece efrad, koğuşlarından muntazaman çıkıp yol koluna girmekten ise çıkacakları meskûn mahall haricinde nazardan örtülü bir toplanma mahalli seçip birer ikişer münferiden ve devriye kolu halinde ve ayrı sokaklardan ufak postalar teşkil ederek hareketle orada toplanmalı.
6. Efradın bu hareketi lakırtısız, sessiz, patırtısız olmalı (Sefer alâmet-i olan cephanesini, tozluğunu dışarı çıkıncaya kadar göstermemeli, toplanma yerinde giyinmeli).
7. Çatışma yeri olacak operasyon mevki'ine varılıncaya kadar hiçbir nefer zâbitin fikrine vâkıf olmamalı, nereye gidileceğini bilmemeli hatta muhbir ve kılavuz birlikte alındığı takdirde, bunlar zâbitle birinci görüştükleri, ihbarâtta bulundukları dakikadan itibaren karışmaktan men' edilmeli. Ve bu gibi kılavuz ve muhbirler efrad-ı ahali tarafından görülüp muhbir olduklarına şüphe edilmemek için yola çıkarken bir resmî elbise giydirilmeli.
8. Zâbit tarafından efrada hazırlık emri verilmesinin akabinde hareket edilmeli. Ve bu zaman zarfında efradın çarşıda pazarda efrad-ı ahali ile görüşmesine, seferber halinde dolaşmasına müsaade etmemeli.[19]

19 Operasyon öncesi gizlilik operasyonun ifşa olmaması adına çok önemlidir. Eğer ifşa olursa operasyon boşa çıkacağı gibi, birlik felaketle sonuçlanabilecek bir pusuya da maruz kalabilir. Bu nedenle Ömer Fevzi Bey'in de ifade ettiği gibi tüm hazırlıklar ve intikal başlangıcı gece yapılıp, bölgeye güneş doğmadan önce varılmalı, operasyon öncesi ihtiyaç duyulacak malzemelerin (bisküvi, sigara, iç çamaşırı vb.) sivil marketlerden alınmasına müsaade edilmemelidir. Çünkü bir anlık bu gibi toplu alışverişler siviller için bir operasyon emaresidir. [h.n.]

9. Yol esnasında tesadüf edilecek ve bu hareketlerini görecek kimseleri hüsn-ü muamele ile refakatlerine alıp mevki'i-i maksûda varılıp işe başlayıncaya kadar bırakmamalı.
10. Jandarmadan eşkıyanın lisanına vâkıf iki neferi çoban ve çiftçi kıyafetlerine sokup bunların birini öncünün diğerini de yancının veyahut yan keşşafının mümkün olduğu kadar açığında hareket ettirerek gözetlettirilmeli.[20]
11. Bu neferler kıta başları ile bir iki irtibat neferi vasıtasıyla irtibatlarını muhafaza etmeli.
12. İrtibat neferleri silahsız ve ceketini ters giymiş, başa mendil sarmış, asker olduğu belirsiz olmalı. Kılavuz bir eşkıya kılavuzunu kendini göstermeden görürse hemen durup saklanmalı ve yoklamaya başlamalı. Bu esnada irtibat neferleri ve kıta başı dahi durup ve bir çalılık altına sokulup veya yere yatıp halin neticesine bakmalı. Bu anda müfreze kumandanı en ileriye örtülü olarak çıkarak ahvali bizzat görüp süratle bir karar verebilmelidir.
13. Kılavuzlarla kıta yanında sair bazı işaretler kararlaştırılmalı. Fakat öyle işaretler seçilmeli ki kılavuzu eşkıya gördüğü zaman da kılavuz olduğunun ve bir işaret verdiğinin farkında olmasın.

Bu işaretleri müfrezenin kılavuzu aynı zamanda eşkıya cihetinden dahi görüldüğü zaman kullanmalı yok eğer eşkıya ciheti kılavuzu daha görmemiş olduğuna kılavuzumuz emin olursa

20 Birlikler intikal esnasında kendi emniyetini sağlamak için "öncü, yancı, artçı" unsurları çıkararak belli bir düzende ilerler. Öncü, durum aydınlanana kadar gerideki büyük kısma zaman kazandırmak ve cepheye ya da ilerleme istikametine karşı emniyet almak için büyük kısmın önünde hareket eder ve kendi içerisinden daha ileriye "uç" mangası çıkarır. Yancı unsurları ise büyük kısmı ilerleme istikametinin yanlarından gelebilecek tehlikelere karşı korur. Artçı da aynı şekilde geriden gelebilecek tehditleri bertaraf eder. Büyük kısım ise bu emniyet unsurlarının tam ortasında ilerler. Birliğin ana omurgası ile birlikte birlik ağırlıkları da büyük kısım içerisinde hareket eder. [h.n.]

hemen sonrasında yere yatması en uygunudur. Kılavuzun işareti irtibat neferleri tarafından dahi aynen tekrar edilmeli ve irtibat neferleri hemen sonra yere yatmalı çünkü kılavuzu eşkıya tarafı görmüş veya görmemiş olsun yere yatıp kendini saklaması ve tertibât alıncaya kadar düşmana belli olmamak üzere gerideki kolların dahi kendilerini gizlemeleri lâzımdır. Şu kadar ki: kılavuz ve irtibat neferlerinin işaret ve hareketleri tarassud edilebilmek için uçtaki açıkgöz neferlerden birini gözcü tayin etmeli ve bu nefer kılavuz ve irtibat efradının her işaret ve hareketini hemen sonrasında uç kumandanına bildirmeli.[21]

TAKİP MÜFREZELERİNİN KAFİLESİ

14. Efradın yükünü hafifletmek için yağmurluk ve dağarcığını taşımak üzere birlikte mekkâri götürmeli: bunlar bilâhare hastaları taşımaya da yarar (Takibe gidecek müfrezenin eğer yirmidört saatten fazla kalmak ihtimali var ise o ihtimal günleri kadar fazla yiyeceğini taşımak üzere birlikte mekkâri götürmesi şarttır. Çünkü aşağıda bahsedileceği vechle iaşe keyfiyeti takip müfrezesinin harekâtını tehir ve maksadı ihlâl etmemelidir).

15. Efrad asgari olarak üzerinde bulunduracağı elli fişengi bitirince ve harp ahvali daha çok cephane sarfına lüzûm hissettirince o vakit silah sesi veyahut askerî merkezlere ateş yakarak veyahut varsa helyostat ile verilecek –evvelce tertip edilmiş– işaretler üzerine cephanenin bir muhafaza kuvveti ile gelmek ihtimali olup olmadığını ve geldiği takdirde kaç saatte asgari olarak yetişebileceğini nazar-ı mütalaaya alarak o kadar müddet dayanacak kadar mekkâri ile ihtiyat cephanesi bulundurmalıdır. Eğer bir yerden cephane yetişmek ihtimali yoksa o halde o kıta hareket maksadına göre cephanenin

21 Gizliliğin ve sessizliğin temini için birlik içerisinde işaretle haberleşme tekniklerinin kullanılması hayati öneme haizdir. Günümüzde standart hale getirilmiş işaretle haberleşme teknikleri kullanılmaktadır. [h.n.]

mikdarını hesap etmeli. Mamafih sürekli bir harp vukû'a geleceğine ihtimal veriliyorsa en az askeri iki günlük idare edecek üzerinde ve ihtiyatında cephane bulundurmalıdır (Alınacak ihtiyat cephanesinin mikdarı, eşkıyanın silahları ve techizat ve mevki'i hakkında alınacak malûmata tâbidir. Meselâ cephanesi bol, silahı mükerrer ateşli, mevki'i metin olan bilhassa yardım almak ve daha metin melcelere iltica etmek ihtimali olan düşmana karşı veyahut birbirini takip edecek çatışmalara karşı alınacak ihtiyat cephanesi hadd-i azamiyi teşkil etmeli).

16. Bu ağırlık mekkârileri koyu donda ve kişnemez tabiatta olmalı, mekkârilere en cesur ve kuvvetli neferlerden ikişer, üçer muhafız kuvvet tahsis etmeli, bu kuvvet mekkârileri muhafaza ve avcı attına cephane tevzi'i ile mükellef olduğu gibi müfrezenin son bir ihtiyat kuvvetini teşkil eder. Ve zâbitân son zamanda pek sıkışmadan bunları hatt-ı harbe sokmamalıdır.
17. İşbu kafilenin mevki'i hareket esnasında kıtanın ne vaziyette olursa olsun en toplu kısmının ortalık yeri gerisi ve harp esnasında ateş tutmaz, baskına gayrimaruz ve hatt-ı harbe mümkün mertebe serî ve örtülü olarak cephane ve levâzım sevkedebilecek ortalama bir nokta olmalıdır.

Şu kadar ki hareket esnasında kafilenin arkasında bir artçı avcı lâzımdır. Meselâ birbirine paralel üç kolda hareket eden bir tarama müfrezesinde ortadaki kolun gerisiyle o kolun artçısı arasında bulunmalıdır. Eğer gece yürüyüş yapılıyor veyahut gündüz arazinin müsaade etmemesinden dolayı tek kolda hareket icab ediyorsa aşağıdaki madde nazar-ı itibara alınarak mevki' tayin edilir: "Acaba eşkıyaya tesadüf edildiği zaman mekkâri kolu yolu tıkayıp gerideki askerin ileriye yardımına mâni olacak kadar yol dar mı yoksa mâni olmayacak gibi geniş mi? Ne ölçek –geniş yollar için– mekkâri kolu yanından askerin manga kolunda jimnastik adımıyla serbestçe geçmesine müsait olmasıdır. Böyle müsait olan yollarda kafile, bir kolda giden müfrezenin üçte ikisi ile üçüncüsü

arasında yürür. Eğer müsait değil ise gerisini kuvvetli bir artçı ucuyla muhafaza etmek üzere müfrezenin gerisinden gider. Fakat her halde gerisini muhafaza etmesi büyük şarttır.

İAŞE SÛRETİ

Bir balkanda eşkıya aramasına çıkan askerin en birinci planı kendi vücûdundan eşkıyayı haberdar etmemek cihetine matuf olacağından düşmanı buluncaya kadar ateş yakmak, duman göstermek hatta ve bu yüzden sıcak yemek yemek âdet değildir. (Vakı'a asker sıcak yemek yediğinde daha çok meşakkât-ı seferiyyeye dayanırsa da maksat su başlarında sıcak yemek yiyip haftalarca yaylalarda gamsızca seğirtmek olmadığından iki üç gün yorulup kuru ekmek yiyerek süratle vazifeyi ikmal etmek en leziz yemeklerden daha tatlı ve kârlıdır). Esasen bir kere takibe çıkıp iz kaybettikten sonra yiyecek tedarik gâilesi ile her gün köylere inmek veyahut müfrezeler vasıtasıyla erzak celb edip mevki'i belli etmek büyük hata olduğundan müfreze takibe çıkarken ehemmiyetine göre beraberinde azami iki günlük ekmek ile üç günlük peksimet biraz da zeytin ve peynir gibi katık alabilir, meselâ bunun bir günlüğünü üzerinde, gerisini de mekkâri taşır.

EŞKIYANIN ARANMA SÛRETİ VE TARASSUD POSTALARI[22]

Müfreze balkana çıkıp bir kere izini kaybettikten sonra o da aynı eşkıya gibi belki daha müteyakkızâne hareketle artık bir daha kendini köylüye göstermemeye çalışır. Ve eşkıyanın gezebileceği, oturacağı yerlerde gezip oturarak kılavuzun delâletiyle (tavşan

22 Bu başlık altında izah edilen taktik ve tekniklerin karşılığı "taciz harekâtı"dır. Taciz harekâtı: Düşman gayrinizami unsurlarının dinlenip toparlanmalarını önleyerek, zayiat verdirmek ve arazi hakkında detaylı bilgi sahibi olmak maksadıyla icra edilir. Düşman gayrinizami unsurlarına karşı icra edilen muharebe harekâtının başında, bu unsurların yeri ve büyüklüğü hakkında nadiren bilgi sahibi olunur. Bu nedenle gerilla unsurlarının yerini tespit etmek, zayiat verdirmek, arazi hakkında detaylı bilgi sahibi olmak, hareket serbestini kısıtlamak ve harekât alanında dost kontrolünü tesis etmek için sistemli bir taciz harekâtına ihtiyaç vardır. Zaten bütün bunlar biliniyorsa derhal imha harekâtı uygulanır.

arayan avcı gibi)[23] iz kovalayarak ve şüpheli yerleri birer birer yoklayarak aramalarda bulunur (civar köyler ahalisinden olup eşkıyaya düşmanlığı olan ve senelerce o balkanda çobanlık veya avcılık vesilesiyle gezmiş, her tarafı karış karış öğrenmiş olan canlı iştihâlı bir ihtiyarı rızasıyla birlikte alıp rehberlikte, müşavirlikte istihdam etmek eşkıyayı pek çabuk elde etmeye vesile olur)[24]. İz kaybetmekte o kadar taassup göstermeli ki müfrezenin harekât hattı ve istirahat noktaları, değil efrad-ı ahali için, hatta en büyük bir memur meselâ mevki' kumandanı ve kaza kaymakamı müstesna olmak üzere sair memurîn için dahi mechul olmalı. Bu sûretle eşkıya ile bir hat üzerinde dolaşmaya ve öyle bir hayat geçirmeye başlayan müfreze beraberlerinde götürdüğü tayinât bitmeden pek çabuk eşkıya ile bir yol üzerinde karşılaşacaklar, veya bir kaynak başında buluşacaklardır ki maksat dahi hâsıl olacaktır. Yoksa eşkıyanın köyde olduğunu bilmedikçe ve bir harp maksadı olmadıkça değil müfreze hatta müfrezeden bir fert bile şahsi hususlar için köylere inmemelidir.

Taciz harekâtı, uzun soluklu bir mücadele olmasına rağmen, gayrinizami unsurlara karşı direkt bir taarruza imkân verecek derecede, büyüklüğü ve yeri hakkında yeterli ve detaylı bilgi elde edilene kadar devam ettirilmelidir. Bu kapsamda gerilla unsurları ve kamplarının tespiti için keşif, tespit edilen ya da şüphe duyulan bölgelerdeki kamplarına, ikmal tesislerine, devriye ve ileri karakollarına karşı muharebe devriyeleri, akın ve pusu harekâtı icra edilir. Taciz harekâtı gündüz ve gece yapılır. Gündüz harekâtı, istirahat amacıyla toplanılan veya eğitim yapılan kamp yerlerine karşı, gece harekâtı ise, dost birliklerin taktik ve ikmal desteğini aksatmak üzere bir yerden başka bir yere hareket eden gayrinizami unsurlara karşı yöneltilir. bkz. FM 31-16, s. 49-51, FM 31-15. [h.n.]

23 Sanki Ömer Fevzi Bey'in eserinden alıntı yapılmış gibi Amerikan Ordusu talimnamesinde de gayrinizami kuvvetlere karşı harekâtta arama yapılırken aynı tabirin kullanılması çok dikkat çekicidir.. Buna göre yeri kesin olarak bilinmeyen gayrinizami unsurların aranması için harekât, birliklere sorumluluk bölgeleri vermek sûretiyle "Tavşan Avı" tekniği arama, tıkama ve ihtiyat unsuru kuvvetleriyle icra edilir. Bkz. FM 31-16, s. 67. [h.n.]

24 Günümüzde bu maksatla koruculardan istifade edilmektedir. [h.n.]

19.[25]Bu müddet zarfında iki üçer hatta dörder kişilik açıkgöz, ağırbaş efraddan mürekkep postalar teşkil edip bunları o balkanın eteklerinde bulunan köylerden balkana varan yollara örtülü bakan mevkide geceli gündüzlü gözetlemede bulundurmalı. Silahlı bir kimse, şüpheli bir cemiyet veyahut zahire yüklü hayvan geçtiğini görünce içlerinden ikisi kendilerini sezdirmeyerek uzaktan takibe koyulmalı ve diğer biri de hemen müfrezenin bulunduğu cihete gidip zâbite haber vermeli. Evvelki iki neferin takip ettiği kimseler istikamet değiştirip müfreze tarafından bilâhare kaybedilecek bir tarafa sapınca takip edenlerden diğer biri de oradan malûmat vermek üzere müfrezeye gitmelidir. Veyahut evvelce yapılacak karar üzerine orada bir işaret bırakmalı veya müfrezeyi orada beklemelidir.

Daha önce zikredilen tarassud postalarından eşkıyanın barınacağı subaşları, orman kenarları, yahut uğrayacağı değirmen kulübe ve mandıra gibi yerlerin uzağına ve oraları kabil-i tarassud noktaları da bırakmalıdır. Bu postalar oraya eşkıya geldiğinde hemen birisini içlerinden müfrezeye haber götürmeye saldırırlar. Diğerleri de yine orada gözcü kalırlar. Bilahare yani müfreze yetişmeden eşkıya oradan ayrılacak olursa gittikleri istikameti haber vermek üzere posta neferlerinden biri orada kalır. Diğerleri örtülü takiplerine koyulur. Ve bu sûretle eşkıyanın izini müfrezenin eline geçirmeye çalışırlar.

20. Tarassud postaları münasip miktarda kabil oldukça değiştirilmeli. Ve bulunacakları noktalar subaşlarından uzakça ise değiştirilmeleri esnasında bunların yanına su tulumu veya fıçı su ve yiyecek ve örtünecek şey bırakmalıdır.

21. Eşkıyanın lisan ve tabiatına, mevki'in haline vâkıf, araziyi iyi tanır, nefsine güvenilir efraddan kimse varsa bunları da kömürcü ve çoban kıyafetlerine sokarak balkan etrafına salıvermeli hatta bunlar tesadüf ettikleri bazı şüpheli kimseye

25 Kitabın orijinalinde "18" numaralı kısım bulunmamaktadır. [h.n.]

kendi lisanlarınca 'Aman ben de eşkıyaya katılma arzusuyla firar ettim fakat onları nerede bulacağımı bilmiyorum, yalnız kaldım yakalanırım diye de korkuyorum bana arkadaşlarımın yerini haber verir misiniz' diye ricada bulunmalıdır.

22. Takip esnasında tesadüf edilecek bazı şahıslar, nitekim kömürcü ve çobanlar eşkıyanın nerede olduklarını bilirlerse de sorulduğu vakit malûmatları olmadıklarını beyan etmek ve ısrar edildiğinde dahi ekseriya bulunduğu cihetin aksini göstermek ile büsbütün uzaklaştırmaya çalışmak eşkıyadan korkuları hasebiyle mûtadlarıdır. Bu yüzden bu cihet nazar-ı dikkatte tutulmalıdır.

BORU KULLANILMASI

23. Takip müfrezesi ne kadar çok borozan bulundurursa o kadar faidelidir. Borunun iki büyük hızmeti vardır. Biri eşkıyanın borudan ziyadesiyle ürkerek dehşete kapılması ve kuvve-i maneviyyesinin kırılması, diğeri de yakından ve muhtelif cephelerden eşkıya sarıldığı vakit ekseriya efrad dost ile düşman ateşini tefrik edemeyecek bir hale gelerek yanlışlıklarda bulunmasıdır ki verilecek boru işaretiyle tereddüt zâil ve karşılıklı anlaşma hâsıl olur. Bilhassa bazen harp mıntıkası, müfreze kumandanı tarafından kolaylıkla dolaşılamayacak bir halde arızalı ve haber göndermek yani kumanda tebliği en nazik zamanlarda fırsatın aydınlanmasını mucib olur. Asker yayılmış her biri birer siper arkasına geçmiş bulunur. İşte bu gibi zamanlarda "Birinci Bölük İleri! İkinci Bölük Sola!.. Dördüncü Bölük Sağa!" gibi boru ile verilecek işaretler muharebenin sürat ve sıhhati nokta-i nazarından kıymetdardır. Şu kadar ki, verilen işaret diğer taraftan da tekrar olunmalıdır.[26]

26 Günümüzde telsizle muhabere yapılabildiğinden bu gibi araçlara ihtiyaç kalmamıştır. Ancak telsiz irtibatının koptuğu zamanlarda, dost ateşine engel olmak, ateş açtırıp ateş kestirmek, manevrayı yönlendirmek maksadıyla harekât öncesinde kararlaştırılan renkte işaret fişekleri kullanılmaktadır. Ayrıca dost

24. Çatışmanın vukû'undan evvel hiçbir yerde hiçbir bahane ile boru çaldırmak câiz olmadığı gibi hatta çatışma başladığı zaman yalnız ateşe başlayan kısımların borusu çaldırılabilip kuşatmaya ve ihtiyata memur olanların borusu kendi tüfenklerinden ateş çıkıncaya kadar çaldırılmamalıdır.

25. Geceleri ateş yakmak, sigara içmek, türkü söylemek, bilhassa pusuda öksürmek, aksırmak bile hülâsa-i kelâm ses çıkarmak yasaktır.

AÇIKTA KONMAK[27]

26. Takip müfrezesi bir yere mola veya konak sebebiyle konduğu takdirde silah çatmamak şartıyla hemen etraftaki lâzım gelen noktalara nöbetçiler çıkararak emniyeti tesis ettikten sonra istirahat etmeli.

Ordugâh aşağı doğru inen mahall olsa da civarında ansızın düşman tarafında tutulup hasar verilebilecek hâkim noktalar bulunmamalı ve bu gibi noktalardan en az bin metre uzak bulunmalıdır. Yüksek ve nezaretli noktalarda mola vermenin kıymet-i askeriyyesi olduğundan gündüz olduğu takdirde askerin vücûdu uzaktan görülmek ve rüzgâra çok marûz bulunmak mahzûru varsa da faidesi daha mühim olduğundan bu gibi yerlere ortalık karardıktan sonra konaklamaya çıkmak ve şafak sökmeden ayrılmak münasiptir. Bilhassa bu gibi gündüzleri konulacak olan yüksek tepelerin zirvesi yanardağ zirvesi gibi çukurca olursa asker orada konarken hem kendini göstermemiş olur, hem hava tesirâtından masun kalır ki bu vechle yukarıdaki mahzur dahi bertaraf edilmiş olur.

Burada başlıca istikametleri gözetlemek üzere çıkarılacak olan nöbetçiler o cephelerde yere yatıp ilerisini gözlemelidir.

Eşkıya takibâtında gerek konarken gerek yürürken eşkıyayı evvela görmekle beraber kendini mümkün mertebe gösterme-

birliklerin birbirlerinin yerini teyit etmek maksadıyla koordinat sistemi (GPS) ve gece görüş sistemlerinin IR pointerları kullanılmaktadır. [h.n.]

27 Günümüzdeki karşılığı "Geçici üs bölgesi işgali"dir. [h.n.]

meye ve bu sûretle onu gafil yakalamaya çalışmalıdır. Böyle bir tepenin dört tarafı açık ise her cepheye birer veya çifter nöbetçi koyulmalıdır. Eğer cephelerden kapalı olan, yani örtülü olarak yaklaşılması kabil olanı varsa oraya ansızın yakından baskın vukû'a gelmesin diye birbirini görecek kadar ileri ve geriye olmak üzere kademe ile iki noktaya nöbetçi koyulmalıdır.

Herhalde seçilecek mola mevki'i düşmana kendimizi göstermemeli diye sapa bir yere bulunmayıp bilâkis mola zamanı dahi eşkıyayı bekleyerek ve yakalamaya çalışmak üzere zamanı boş geçirmemek için mühim güzergâhlar civarında olmalı, yani asker haddizâtında iyi bir tarassud mevki'inde ve fakat örtülü bulunmalıdır.

GÜNDÜZ YÜRÜYÜŞLERİ VE YÜRÜYÜŞ NİZAMI[28]

Eşkıya muharebâtında maksad-ı asli bir istihkâm zabtetmek veyahut düşmanı ricata mecbur etmek gibi maddeler olmayıp eşkıyanın ya canlı ya ölü derdestiyle şekâveti ortadan kaldırmak olduğuna binaen bizim bu maksadımıza mukabil eşkıyanın dahi maksadı vücûdunu muhafaza etmek ve elimize geçmemek olacağından ve ilk iki taraf birbirine tesadüflerinde eşkıya hemen uzaklaşmaya çalışacağından buna karşı bilâkis biz dahi bir an evvel yaklaşıp süratle sarıp firarını men' etmeye çalışmamız lâzım ve bu yüzden yürüyüş nizamını dahi maksadımıza hizmet edecek bir sûrette tertibimiz gereklidir. Az zamanda askerimizin kol nihayetini hatt-ı harbe alabilmeyi ve az zamanda hatt-ı harpte çok asker bulundurmayı düşünerek eşkıya takibâtında (birbirinden aralıklı paralel kollar tertibiyle) kıtaâtın derinliğini kısaltmak, cephesini büyütmek hususunu kaide kabul etmeliyiz.

Malûmdur ki cephenin geniş bulunması daima düşmanı çabuk sarmak için açık ve hazır bir kanat vücûda getirir. O halde ona nazaran yürüyüş nizamında aşağıdaki tatbikâtı icra ederiz:

28 Burada bahsi geçen intikal düzeni günümüzde de birebir aynı şekilde uygulanmaktadır. [h.n.]

Emniyet kollarından öncü, yancı ve artçının büyük kısım ile olan mesafesini kısaltarak mesafeyi hadd-i azami elli adım olmak ve emniyet kademelerini yalnız uçtan ibaret bulunmak üzere kabul ederiz.

Fakat umûm kuvvete yalnız bir uç çıkardıktan sonra kâmilen geri kalanı bir kolda sevk etmeyerek daima kuvveti cephe üzerinde ufak kısımlara taksim ve herbirini uzunluklarıyla mütenasip aralıklarla tertip ve herbirine (birbiriyle bir hizada yürümek üzere) ayrı birer uç çıkarmayı tensip ve tercih ederiz:

Meselâ: bu tertibât bölük kolundaki bölüğün veya bölük koluyla geniş kolda bulunan taburun takımlarını açmış şekil ve vaziyetine benzer ise de bu takımların veya bölüklerin birbirinden aralıkları ileriye avcı hattı teşkil etmek üzere saff-ı harbe geçirildikleri vakit sığışabilecek kadar olmalıdır. Buna nazaran münferid bölük dahilindeki her takım uçları arasını takribî elli ve tabur dahilindeki bölüklerin uçları arasını yüzelli adım olmak üzere kabul ederiz.[29]

İkinci olarak bu vaziyette hareket edecek olan müfrezede, bölük dahilindeki her takım bir mangasını ellişer ve tabur dahilindeki her bölük birer takımını yüzellişer adım aralık ile ava yaydıktan sonra diğer ikişer takımın herbirini yol kol nizamında olmak üzere ucun sağ ve sol başları istikameti gerisinde ve arazinin hâl ve icabâtına tâbi olmak şartıyla araziyi tarayarak sevkeder. Dış kanada tesadüf eden uçlar yan keşifçiyi çıkarır.

Bir tepeden vadiye inilerek mukabil tepeye çıkılacağı zaman evvela uç inip karşıki tepeyi tutmalı. Ve bu esnada büyük kısım-beriki tepede kalmalı. Uç mukabil tepe ilerisini görüp bir şey

29 Burada anlatılmak istenen husus daha açık bir ifadeyle, günümüzde de uygulandığı şekliyle, bir birliğin ilerleme istikameti seçilirken iki ast birliğinin açılıp yayılmasına yetecek genişlikte olmasına dikkat edilir. Örneğin intikal edecek birlik tabur büyüklüğünde ise, ilerleme istikametinin genişliği iki takımın yan yana hareket edebilmesine yetecek kadar olmalıdır. [h.n.]

olmadığını anladıktan sonra büyük kısıma işaret vermeli. Ancak bu zamanda büyük kısım hareketle mukabil tepeye çıkmalı. Ve büyük kısım o tepeyi tutmadıkça uç hareket etmemeli[30] (Eşkıya muharebâtında öncü ile büyük kısımarasındaki mesafenin çok olmasının mahzûru pek büyüktür. Çok defa uç ateşe başladıktan sonra gerideki kol başı hatt-ı harbe yetişip tertibât alıncaya kadar düşman gözden kaybolup gitmiş bulunur).

Yancının vaziyeti öncü ve artçıdan farklıdır. Meselâ: yancı çıkacak cenahta bulunan kol bölük ise iki takımını ellişer adım mesafe ile birbiri arkasında takım kolunda hareket ettirir. Takımının birini yancı ucu olarak cenah açığına takımların aralığı karşısına yayar. Bu ucun vaziyeti ise yan yürüyüşe geçmiş bir avcı hattından ibarettir ki birerle hareket eder. Umumiyetle yancıdaki bu nizam (büyük kısmı teşkil eden kolların arazinin haline tâbi olarak yan kolda veya cephe ile hareket etmelerindeki farktan başka) öncüyle ileri hareket nizamıyla yan yürüyüşe geçmeye ve keza artçıdaki nizam dahi öncüyle hareketin yüz gerisine benzer. Yancı ucunun kendi büyük kısmıyla olan aralığı arasında arazinin kapalı veya açık, vaktin gece veya gündüz olmasına göre ve vasati beş on adım aralıkla ucun ve büyük kısmın kol başıyla bir hizada yürümek üzere irtibat neferleri vaz' etmek ve aynı zamanda yancı ucunun cenahı açığında öncüde olduğu gibi tebdil-i kıyafet etmiş kılavuzlar bulundurmak ve yürüyüş istikameti ilerisine tesadüf edecek olan (evvelki öncü tertibâtındaki yan keşifçiyi) vasıtasıyla yancı ucunun hem de büyük kısmın yürüyüş istikametleri ilerisini keşfettirerek hareket etmek lâzımdır.

Ayrıca bir yancı kıtası çıkarılmasa dahi öncü ucundan cenahlara mutlaka keşifçi çıkarılmalıdır.

Öncü ile ileri hareket tertibâtında paralel kolları arasında irtibatı muhafaza etmek ve ortaya tesadüf eden arazi arızalarını taramak üzere aralara ikişer neferlik (ara postası) çıkarılmalıdır.

30 Bu teknik günümüzde himayeli ilerleme ve himayeli sıçrama olarak adlandırılmaktadır. [h.n.]

Kıtaâtin böyle enine yapılmış bir nizamda hareketi arazinin müsaade etmesine göredir. Arazinin müsaade etmemesi nisbetinde kıtaâtin derinliği uzayarak paralel hareket eden kolların aralığı ve adedi azalır. Hatta sath-ı mâiller üzerindeki patikalarda bütün kıtalar bir kola bozularak ne öncü, ne yancı yalnız iki köylü kıyafetinde kılavuz çıkartarak patikanın müsaadesi nisbetinde ikişer veya birer ile hareket eder. Şu kadarki burada da diziler arasındaki mesafenin çok açılmamasına dikkat olunur. Orman dahilinde hareket olunurken tüfenklere süngü takılır ve gayetle toplu hareket olunup dağılmamaya dikkat olunur.

GECE YÜRÜYÜŞLERİ

Gece yürüyüşleri doğrudan doğruya bir çatışma maksadıyla icra edilip ancak tebdil-i mekân için veyahut bir çatışmayı hazırlamak üzere tutulması lâzım gelen bir noktayı sabahtan evvel sarmak veya takviye etmek emeliyle kabil-i icradır. Yoksa geceleri taarruzi hareketlerden, çatışma aramaktan gayetle korunulmalıdır. Geceleri daima müdafaa tertibâtı alınmalı ve bazı geçit yerlere kuvvetli pusular tertibiyle gizlenmeli ve oralarda ikamet edilmelidir.

Muhasımın orduları tarafından bazen icra edilen gece baskınları eşkıya takibatında kabil-i tatbik değildir. Çünkü gece muharebesinden istifade şöyle dursun birçok zararlar, vahim neticeler zuhûra gelebilir, geceleyin eşkıya muharebesi maksada mugayir olduğu hatta askerin dağılmak, kaybolmak, felâketlere uğramak tehlikeleri mevcut bulunduğu için gece yürüyüşlerinde gündüz yürüyüşleri gibi tertibât alınmayıp birbirini karanlıkta görebilecek mesafede birbirinin gerisinde yürümek üzere ileriye iki kılavuz ve onun arkasına (yarısı yolun bir kenarında diğer yarısı yolun diğer kenarında birerle hareket etmek ve her kol neferleri birbirinin en az altı adım gerisinde olmak ve sol kol neferleri sağ kol neferlerinin aralıkları karşısında olarak taşkın bulunmak üzere) bir uç ve bu ucun gerisinde (yine ucu görecek mesafede yol kenarında) bir irtibat neferi ve irtibat neferinin

daha gerisinde aynı mesafe ile büyük kısım hareket etmeli. Büyük kısım dahi birerle ve birer kolu yolun sağ ve solunda olmak üzere ve fakat geceleyin dağınık hareketin büyük mahzurlarına binaen kol neferleri arasında uçta olduğu gibi mesafe bulunmak şartıyla hareket eder. Büyük kısım efradı ve diğer kademeler efradı süngü takmış ve süngülerinin parıltısını saklamak üzere süngülerini koyu bir mendil ile örtmüş veyahut süngüsü aşağı gelmek üzere tüfengini yolun iç taraf omzuna asmış bulunur. Ve önde uç kendi yanına pek yakından ufak bir yan keşifçi çıkarır. Eşkıya tarafından kurulmuş bir pusu bulunmak ihtimaline ve pusular yollar üzerine kurulacağına mebni o gibi şüpheli pusu mevzileri istikşâf edilmek şartıyla kabil olduğu kadar belli başlı yollar haricinde hareket edilir.

GECE İSTİRAHATI

Eşkıyanın mesleği kat'î taarruz olmadığı ve ciddi harp icra etmeyeceği gibi cephesi dahi muayyen olmadığı için eşkıya takibinde gece istirahat ederken harp meydanlarında olduğu gibi ileri karakol tertibâtı alınmaz. Eğer istirahatgâhın etrafında yol ve geçit noktaları varsa oralara pusular kurulur. Bu pusulardan maksat da eşkıya geçtiğini haber almak ve birkaçını devirmek üzere izini yakalamak içindir. Eğer pusu kurulmaya değer geçitler yoksa sadece ikâmet tertibâtı alınır.

Mamafih gerek pusulardan geri kalan büyük kısım için gerek ise pusu kurulmadığına göre sade ikâmet tertibâtı için dört cepheye gecenin karanlığına göre birbirini görebilecek bir aralıkla nöbetçi çıkarılır. Geri kalan kuvvet kal'a nizamı[31] alır. Eşya ve mekkâri ve müfreze kumandanı kal'anın ortasında bulunur. Kal'ayı teşkil eden cepheler saff-ı harp nizamında birbirinin arkasında yere yatmış ikişer sıradan oluşur. Kal'anın efradı tüfenk-

31 Kal'a nizamı: Bir tabur veya bölük askerin düşmana dört taraftan mukavemet edecek sûrette birbirlerine arkalarını vermiş dört saftan ibaret bir kare teşkil etmesi talim ve hareketi. [h.n.]

lerinin süngüleri takılmış bulunur. Düşman tarafından ister ateş edilsin, ister hücum gösterilsin hiç kimsenin geceleyin emirsiz ateş etmeyeceği ve düşmanı görürse (tabii pek yaklaştıktan sonra görebilecektir) süngüsünü kullanması tenbih edilir. Yalnız hariçte bulunan nöbetçilerden düşmanı gören istikamet ve gelişini ihbar için bir tek ateş ederek kal'ayı ikaz eder. (Fakat nöbetçiler dahi hakikaten düşman olduğunu gözle görüp emin olmayınca öyle ses üzerine ve hayal üstüne ateş etmemelidir. Çünkü sebepsiz yere vücudumuzu belli etmiş ve avımızı kaçırmış ve karışıklığa duçar oluruz). Eşkıya hiçbir zaman asker üzerine ciddi bir baskın vermez. Ancak birkaç şaki göndererek ateşle bir görüntü vererek askeri birbirine karıştırmak veya kırdırmak ister, yoksa toplu olarak gece asker üzerine düşmesi, bilmeyerek gafletledir ki[32] bu esnada o cephedeki saff-ı harp süngüsünü kullanırken diğer cephelerde bulunanlar düşmanın arka ve yanlarını sarmalıdırlar.

İmdi gerek gece atışında sıhhat ve istinade olmadığına, gerekse kazaen patlayan bir silah sesi üzerine kıtaâtın saatlerce boşuna ateş edebileceğine binaen (hatta bazen bu ateşin sabaha kadar kesilmediği ve kendilerince telefâtı mucip olduğu vak'adır.) bu yolda bir tedbirin alınması lâzımdır (İleri karakol tertibât-ı hakikiyyesi alınmadığının esbabı da yine böyle ateş açacak bir tertibât almış olmamak ve eşkıya harbinde cephe muayyen olmadığından dört cepheye kademelerle askeri dağıtıp elden çıkarmamak ve istirahat hususunda daha ziyade istifade etmek maksadına mebnidir). Gündüz konaklamak ve gece tebdil-i mekân ve hareket etmek eşkıyanın mutadı olmağla takip müfrezeleri de gündüz eşkıyanın barınacakları yerleri basmak üzere hal-i harekette, ve geceleri geçeceği

32 Bu durum günümüzde değişmiştir. Gece görüş sistemlerinin mevcut olması hem gayrinizami kuvvetlerin hem de bunlara karşı mücadele eden kuvvetlerin imkân ve kabiliyetlerini arttırmış, saldırı ve operasyon zamanı günün herhangi bir vaktinde icra edilebilmektedir. Özellikle gecenin sağladığı avantajlardan her iki taraf da istifade edebilmektedir. [h.n.]

yollarda pusu tutmak üzere hal-i ikâmette bulunması münasiptir.

Geceleyin yürüyüş esnasında düşmanın pususuna uğrandıkta veyahut ikâmet halinde civarımıza kurmuş olduğumuz pusuya eşkıya tesadüf ettikte eşkıya birkaç el ateş edip firar edeceğinden her iki halde de bizim için icap eden tedbir, bu pusumuz veya pusuya uğramış önümüzdeki ucumuz hemen eşkıya üzerine atılıp süngü ile alıkoymaya çalışmalıdır. Eğer yetişemezse eşkıyanın arkasını takip etmeli, münasip mevziler buldukça ve müsait oldukça durarak fasıla ile serî ve şiddetli ateşler icra etmeli, şakilerin serbest firarına meydan vermemeli, izlerini kaybetmemek için iki de bir de ateş ettirmeye oyalamaya mecbur etmeli. Ve bir köy istikametine mi yoksa bir ormana mı hareket edecekler hülâsa ilticagâhlarını anlamalı ve sonra malûm olan mevkilerinin nev'ine nazaran kaide-i mahsûsuna tevfiken geceleyin o mevki'i sarmalı ve şafak üzeri harekât-ı harbiyyeye girişmelidir. Eşkıya ekseriyetle pusuya uğradıktan sonra onun yakınında diğer bir pusu daha kurup askeri tuzağa düşürmek ister ki buna meydan vermemek sarmağa gelmek pek lâzım ve pek kârlıdır. Ayrıca geride bir kolu eşkıyaya yardım kuvveti nerden gelmek veyahut eşkıyanın nerden kaçmak ihtimali varsa oradaki bir geçidi tutmaya memur eder. Bu müfrez kol düşmanın görüş alanı dışında) vaktiyle hareket etmiş ve arkasını alacak bir noktada tertibât almış bulunmalıdır. Çünkü eşkıya üç cephesi sarılıp sıkışınca dördüncü cephe daha sarılmadan firara teşebbüs eder. Hatta elde bulundurduğu hâkim ve müstâhkem mevkii terkü fedaya razı olarak açık olan cephe istikametinde kaçmaya başlar. Hâlbuki o cephedeki geçit noktası vaktiyle o müfrez kıta tarafından kuvvetlice tutulmuş olursa perişan bir halde bulunacak olan eşkıya öyle bir fena yerde aniden o kıtanın dehşetli bir pusu ateşine uğrar ve tertibât almak için uğraşırken aynı zamanda kendisini takip edecek olan evvelki cepheler efradının ateş ve süngüsüne de hedef olur. Kıtaâtın kuşatma hareketini icra anında irtibatı muhafaza etmeleri ve ara yere düşmanın sokulmamasına dikkat etmeleri şart ve bu yüzden

de kol kumandanlıklarını erbabına tevdi'i lâzımdır.

Bizim pusu efradı onlarla teması kaybetmemeli, büyük kısım ise onun arkasından izini takiben harp etmeyerek ağır ağır yürümelidir.

EŞKIYANIN MEVKİ'İ KEŞFOLUNDUKTAN SONRA ALINACAK TERTİBÂT[33]

Sabahleyin hareket esnasında eşkıyanın mevki'i kıta kumandanınca malûm ve mesafe yakın ise veyahut o mevki'in etrafı uzaklara kadar pek açıklık olup sarmak ameliyatı için göz önünde yan yürüyüşler yapmak mecburiyeti hâsıl olacak ise o gibi açıklığa daha çıkmadan muhtelif istikametlerden hareketle ve fakat aynı zamanda eşkıyayı saracak vechle kıtayı kollara ayırıp herbirini

33 Her ne kadar bu başlık altında devam eden cümlenin devamı orijinal metinde olmasa da yeri bilinen bir eşkıyaya müdahale bahsi açıldığı için burada ve "Tesadüfî Harp" başlığı altında verilen taktik ve teknik'lerin karşılığı "imha harekâtı"dır. İmha harekâtının amacı tesbit edilmiş gayrinizami kuvvetlerin toptan ortadan kaldırılmasıdır. Bunun için gerilla kuvvetinden daha büyük bir kuvvete ihtiyaç duyulur. Gerilla kuvvetlerinin çember içine alınmaları, tam imhalarına imkân verecek bir nokta bakımından, genellikle, en faydalı yoldur. Arazi ve kuvvetlerin yetersizliği, gerillalar elindeki bölgenin etkili bir şekilde çember içine alınmasına imkân vermiyorsa, bölgenin en önemli kısmı çevrilir. Mevziiye intikal ve çevirme, emniyetle yapılabilmesi ve baskın sağlayabilmesi için gece yapılır. Çevirme gece ile beraber tamamlanmalı, böylece birlikler harekâtın devamı olan imha safhasında iyi bir görüş imkânına kavuşmuş olurlar. Zaman olmayışı, kuvvetlerin yetersizliği veya arazi, çevirme harekâtını engelleyebilir. Bu durumda baskın taarruzunu müteakip takip harekâtı başarılı sonuç verebilir. Harekât öncesinde gayrinizami unsurların yeri, muhtemel kaçış yolları ve gücü incelenmeli, muhtemel kaçış yolları üzerinde önceden pusu tesis edilmelidir. Dost kuvvetler ile iş birliği yapacak ve kendisine gizli istikametlerde kılavuzluk edecek, arazi ve gerilla teşkilatını iyi bilen, güvenilir mahalli kılavuzlar temin etmek sûretiyle baskında başarı ihtimali arttırılır. Taarruz harekâtını müteakip gizlenen gerilla personeli ve malzemesi bulunup bulunmadığını tespit etmek için bölge taranır. Bkz. FM 31-15, s. 27-29, FM 31-16, s. 60-61.Çember ve çevirme harekâtı hakkında bilgi için bkz. FM 90-8, s. 3-24, G-1, FM 31-16, s. 63-66. Takip harekâtı hakkında detaylı bilgi için bkz. FM 90-8, s. 3-28. [h.n.]

tutacakları cephe istikametine sevk eder. Eğer mesafe yakın değilse kollar bir ayrılma noktasına gelinceye kadar ileriye müşterek bir uç çıkararak birlikte hareket eder, sonrasında her kol memur olduğu cepheyi tutmak üzere gideceği yol başına geldikçe oradan ayrılır.

Eşkıya mevki'ine zaman ve ahval müsait oldukça daima eşkıyanın firar edeceği istikametten...[34]

TESADÜFÎ HARP

Eğer düşmanın mevki'i malûm olmayıp (gündüz yürüyüşlerinde bahsedilen geniş bir tarama cephesiyle hareket ederken) ansızın tesadüf edilir veya pususuna uğranılırsa ilk ateşe tutulan uç, gerisindeki ihtiyatıyla takviye olunup cephe ateşini açarken aynı zamanda cenahlardaki uç ve ihtiyatlar dahi dakika kaybetmeksizin düşmanı sarmak için sağa sola doğru akmalıdır (Bu gibi pusu ateşleri ve ansızın tesadüf ekseriyetle yakından olduğu için düşman hem çabuk hem kolay sarılıp sıkılır.)[35]

Eşkıya kendisi için intikal güzergâhında evvelce müteaddit yerlerde çatışma mevkileri seçer. Buraları tabii sarp, hâkim, müstahkem, çevrilmesi güç, ateş meydanı geniş, birkaç cephesi kesik, uçurum gibi yerlerdir. Buraların bir cephesini, sıkışınca firar edeceği istikamet olmak üzere tayin eder. Bu müstahkem yerleri ayrıca mazgallarla temin eder. Yiyecek ve içeceklerini de buraya depolayarak kendilerine istirahatgâh kabul ederler. Şayet bu müstahkem mevkilerinin açığında askere tesadüf ederlerse askerin hareketini ihlâl etmek ve kaçmaya vakit kazanmak için birkaç el yaylım ateşi ederek savuşmak isterler. Eğer harbe karar verirlerse askeri kendi müstahkem mevkileri önüne artçı muharebesi[36] vererek çekerler, buraya girdikten sonra ise ümitsiz kalmayınca çıkmazlar. Ellerinden

34 Cümlenin devamı orijinal metinde mevcut değildir. [h.n.]

35 Günümüzde "rastlantı teması" olarak adlandırılmaktadır. [h.n.]

36 Artçı muharebesi: Zaman kazanmak maksadıyla icra edilen bir nev'i oyalama muharebesidir. Maksimum zaman karşılığında minimum toprak terk edilerek icra edilen geri çekilme hareketidir. [h.n.]

geldiği mertebe gecenin karanlığı basıncaya kadar orada kalıp ele geçmemeye sonra da geceleyin izlerini kaybederek firara çalışırlar. Bu teşebbüsâta mâni olmak için daima müfreze zâbitânının emeli düşmanı görür görmez elden geldiği kadar yakından ateş açmak ve sarmaya çalışıp akşamdan evvel bir netice almak olmalıdır.

Eşkıya, çatışma neticesinde hezimete uğrayıp iyi sarılmadan firar ettiği takdirde kendisini takip ettirmemek için dağılarak muhtelif istikametlere doğru kaçmak ister, bu gibi zamanlarda buna meydan vermemek için cephe ateşini icra eden kısım, elde ve hâkimce bir noktada ihtiyat olarak alıkonup diğer kıtaâtı hemen hücuma kaldırarak "Allah, Allah!" sadasıyla ve mütemadi hücum boruları arasında arkalarından sevk etmeli, bu sûretle onları sersem ve şaşırmış bir hale getirip avlamalı ve yetişemediklerinin izini kaybetmemeye çalışmalı. Bu halde firar edenler ise en yakın köylere iltica etmeye çalışır. Buna muvaffak olamazlarsa bir koruluğa dalarak çok defa yirmi dört saatten fazla müddet bir çalı dibinde sessiz kalırlar. Çatışma öncesinde alınması lâzım gelen tedbirler bahsinde beyan olunduğu üzere bunların firar edeceği cihet arkasında ve balkanın köylere kavuşan yolları üzerinde tarassud postaları bulundurmak hemen firarilerin ekserisinin ele geçmesine sebep olarak büyük faideler verir.

Eşkıya bazen ateşini kesip teslim, aman diye bağırmaya başlar. Fakat bu hareketi askeri aldatmak, ateşini kestirmek, mevkilerini terk ettirmek veyahut kendileri tebdil-i mevki'i eylemek üzere fırsat bulmak için icra ederler. Eğer asker aldanırsa hemen üzerlerine ateş ederek telefâta sebep olurlar. Bu yüzden bu gibi yardım sadaları çıkınca mukâbeleten ateş kesmeli fakat hiç kimse kımıldamamalı ve eşkıya silahlarını göz önünde ileride yere bırakıp fasıla ile ikişer ikişer teslim olmaya gelmelerini lisan-âşina biri ile bağırarak tebliğ etmeli. Cüzî tereddüt görünce vakit geçirmeyip tekrar ateşe başlamalı. Ve hakiki aman talebi vukû'a gelinceye kadar aynı sûreti tekrar etmelidir.

Teslim olurlarken ise yine askerin cümlesi mevki'ini terk etmeyip yalnız memur edilecek bir posta tarafından siper bir yerde onları ikişer ikişer kaldıkça silahları alınmalı, üstleri yoklanmalı, elleri bağlanmalı ve bu esnada diğer efrad gayetle müteyakkız bulunmalıdır. Askerin manevi kuvvetini kırmak ve terk-i mevki'i ettirmek için keza eşkıya birdenbire kebelerini ileri atarak ve "yu ha!" sadaları çıkararak hücûm taklidi yaparlar. Veyahut bazen tebdil-i mevki' edecekleri zaman kebelerini metrisler üzerine dayayarak ve ateşe devam için birkaç kişi bırakarak yerlerini değiştirirler ki efrad eşkıya tarafından birçok hilelerde kullanılan bu gibi oyunlarına hiç aldanmamalı ve ona alışkın bulunmalıdır. Eşkıya harp esnasında ekseriyetle mütemadiyen bağırır. Naralar atar ki bu da kendi manevi kuvvetini arttırma, askerinkini azaltma içindir. Eşkıya ateşinin lüzûmuz şiddetini arttırmasından firar etmek zamanı geldiği anlaşılmalıdır. Hatta firar edeceği anda ateşin şiddeti son dereceye vardırır. Sonra yine kebeleri asılır, bir kısmı bu esnada firar eder. Kâmilen selâmete çıktıktan sonra ikinci kısım dahi ateşini veya narasını keserek sıyrılıp savuşur. Bunlar savuşmak keyfiyetini arazinin çukurluklarından, sel yarıntılarından güzelce istifade ederek, sürünerek mahirâne icra ederler.

PUSU TERTİBÂTI

Pusuculuk bir nevi avcılık demektir. Pusudan maksat yolunda giden bir düşmanı gafleten yakından ateşe tutmak ve bu vechle birkaçını devirmek ve bilâhare arkasına düşüp peşini bırakmamaktır. Pusu birkaç köy yollarının birleştiği noktaya, köylerin giriş ve çıkışlarına, mandıra ve değirmen geçitlerine, hülâsa eşkıyanın geçeceği beklenen veyahut uğramakta olduğu istihbar edilen yerlere kurulur.

Pusunun tahribat derecesi pusuya giren kuvvet mikdarıyla önüne geleceklerin toplu ve çokça olmasına tâbidir. Kuvvetimiz çok olduğu takdirde iç, yan ve dış pusuları olmak üzere birkaç

pusu kurarız[37] (eşkıyanın geleceği istikametteki ilk pusu dış pusu ve son pusu iç pusudur. Yollara dik vaziyette tutulan pusulara alın pususu derler ki ekseriyetle yolların döndüğü dirsek mevkilerine kurulur. Ve iç ve dış pusular dahi ekseriyetle dik olarak alın pusular halinde ve yüzleri iç tarafa bakmak üzere kurulur. İç ve dış pusular arasındaki mesafeye de yan pusular yani yollara paralel pusular kurulur). Kaç yan pusu kurmak lâzım geldiği kuvvetimizin müsaadesine tâbi olduğu gibi dış pusu ile iç pusu arasındaki mesafe dahi emniyet tertibatıyla büyür ve yan bir eşkıya çetesi yol kolu derinliğin azami haddi nazar-ı itibara alınarak hesap edilir.

Boğazlarda birer dış ve iç diğerleri tarafındaki yamaçlara tesadüf etmek üzere iki yana da yan pusular kurulabilir. Boğaz olmayan bir sırttaki patikalarda ise yalnız bir yana, yani tek hatlı olmak üzere kurulur.

Boğazlar ve yamaçlardaki yan pusularını, araziyi ayıran sırtlardan istifadeyle yolun eşkıya gelecek olan tarafına dirsek teşkil eden iç yüzlere kurmak yerindedir. Bu sûretle hem dik hem paralel pusular hususiyetlerinden aynı zamanda istifade edilmiş olacağı gibi pusular efradı birbirinin ateşine karşı da siperde korunaklı bulunur. Boğazlarda iki alın ve iki sıra yan pusular kurulmak kabil ve hâkim mevziler olacağından dolayı şu sûretle orta yere düşecek olan düşman üzerine dört cihetten ateş yağdırılmış olur ki pusuların en dehşetlisidir.

Pusu gündüz kurulduğu gibi geceleri dahi ekser olarak kurulur. Çünkü düşmanı yakından ateşe tutmak şart olduğundan karanlıkta az görüşün ehemmiyeti yoktur. İkinci olarak eşkıya gündüzleri ikamet ve geceleri tebdil-i mevki' ve hareket ederler.

37 Her ne kadar günümüzde pusu çeşitlerinin isimleri farklı ve daha fazla sayıda olsa da, kullanılan taktik teknik ve alınacak tedbirler birebir aynı istikamettedir. Örneğin bugün kullanılan isimler nokta, bölge, sürek ve kapan pususu olduğu gibi pusu kolunun arazide alacağı şekle (L, Z, V, T vb.) benzeyen harflerle de tanımlanmaktadır. [h.n.]

Yalnız bir pusu kurulacak ise pusu efradına yollara paralel yahut dik bir cephe aldırılırsa da dik olması herhalde tercih olunur. Pusu efradının vaziyeti saf-ı harpte olan bir takımın bir sıra olarak bir meyilli satıh veya bir tabii arıza arkasına atış vaziyetinde yatmış olmasından ibarettir. Yola dik pusularda eğer efradın cephesi yolun eninden büyük ise pusu hattı biraz çukurca alınır ki bütün kurşunlar yol istikametince yayılabilsin. Gündüz pusu tutulduğu takdirde başları birer çalı ile setr etmek yerinde ise de geceleyin bu gibi çalılıklar hem şüpheyi davet eder ve hem de düşman tarafından mevki'in anlaşılmasıyla hedef alınmasına sebep olur. Pusu efradı süngü takmış bulunmalıdır.

Uyku keyfiyeti üç beş kişilik pusular için câiz olmayıp o gibilerin daima müteyakkız ve gözü açık bulunması şart olmakla bu keyfiyet ancak kuvvetli pusular hakkında müsaade ve pusu efradının birer yarısı arasında nöbetleşe icra olunur. Fakat yarıdan maksat sağdan, soldan birer kısım olmayıp tek numara alanlar ile çiftlerdir. Meselâ birinci sıra neferleriyle ikinci sıra neferleridir ki tek sıra yapmak için ikinci sıra efradı dizi başlarının yanına geçmiş bulunmalıdır. Yani bir sıra ile yan yana olan neferin biri uyur, biri uyanık bulunmalı ki bir hal vuku'unda sada ile uyandırmaya hâcet kalmadan her uyanık olan uyuyan komşusunu dirseğiyle dürterek uyandırabilsin ve aynı zamanda bütün pusu hattı üzerinde eşit uyanık efrad bulunabilsin. Uyanık efrad aynı zamanda gözcü ve nöbetçi vazifesini göreceği tenbih edilmekle beraber ihtiyaten içlerinden iki neferini çifte nöbetçi tayin ile ahval-i umumiyyeyi sürekli nezarette bulundurulmalıdır. Ne kadar çok gözetleyen veya gözü açık olan bulunursa bulunsun yine kabil-i itimat olamaz, her biri diğeri bakıyor zannıyla ihmal eder. Bu yüzden muvazzaf nöbetçi çıkarmak herhalde elzemdir. Çifte nöbetçilik vazifesi de nöbetleşe icra edilir. Bu nöbetçiler hat efradıyla aynı vaziyette yatmış bulunur. Bu nöbetçilerden birinin safın sağından diğerinin soldan başlanarak tayini ve seçilmesi uy-

gundur. Sağdaki nöbetçi ileriyi ve sağı, soldaki ise solu ve geriyi gözler, soldaki nöbetçi yüz geri yatmış bulunur.

Dik ve paralel pusulardan oluşan müteselsil pusularda dış ve iç pusuların düşmanın geleceği taraftaki birinci yan pusu efradı hiç uyumamaya gayret etmelidir. Çünkü ilk ateşe ya iç pusu veyahut yan birinci pusu başlayacak, dış pusu ise daha evvelce dikkat ve tarassud üzere bulunacaktır. Şöyle ki: çetenin kılavuzu pusulardan görüldü mü hiç ses çıkarılmaz eşkıyanın kol nihayeti dış pusu önünden tamamıyla kurtulup yan birinci pusu hizasından geçmek üzere iken yan birinci pusu tarafından ilk ateşe başlanır. Ve bu sûretle her pusu kendi önüne tesadüf etmiş olanlara ateşini açar, bunlardan geri kaçacak olanları da dış pusu ateş altına alır. Fakat eğer eşkıya kolu gayet uzun olup da kol nihayeti daha pusu hattına girmeden kılavuzları iç alın pususuna tesadüf ederse ister istemez tabiatıyla ateş açılır.

Pusu efradının konuşmaması, öksürmemesi, gezinmemesi ve sigara içmemesi kat'iyen yasaktır.

Eğer cephe muayyen değil ise yolun bir yüzüne değil iki yüzüne de pusu kurulmalıdır. Bu da aksi cephelere uzanmış iki sıranın ayak ayağa bitişik vaziyetidir ki hangi taraf ateş ederse diğer taraf dahi akabinde o tarafa dönerek ateş eder. Cephesi gayrimuayyen köprülerin ve dere geçitlerinin böylece iki başına da pusu kurmalıdır.

Pusu mevki'inde aranılacak hassa ateş meydanının geniş olmasıdır. Yani yol girintili çıkıntılı olarak ateşten korunaklı yerler bulunmamalıdır. Ateş ne kadar çok müddet mütemadiyen yalayıcı olarak giderse o kadar faidelidir.

Çünkü düşman hem çok zaman ateş altında bulundurulmuş olur hem de mukavemet edecek emin bir istinatgâh bulamaz. Pusuya uğrayan bu mahzurdan kurtulmak için ateşe dûçar olur olmaz hemen yerini tahliye ile sağa sola atılmalı ve sonra vakit geçirmeksizin sağdan soldan pusu içine süngü ile hücûm etmelidir.

Pusu tutacak olan kıta meskûn mahallden çıkacak ise takibe çıkarken icra edilen tedbirler gibi birer ikişer ve muhtelif yollardan fasıla ile çıkıp hariçte birleşmeli ve efrad-ı ahalice pusu tutulduğunun ve tutulan mevki'in malûm olmamasına son derece dikkat etmelidir.

Geceleyin hareket eden şakilerin en hassas, en cesur ve zeki olan kılavuzları bir pusuya uğramamak için ileride daima arayışta bulunur.

Ufak bir hal bunların yolunu değiştirmeye vesile olur. Köpek havlayışı ve uluyuşu, davar çanının ve çalıların sallanma sesi, eşkıyanın gelişine pusudakiler için bir emare olabileceğinden bu anda her nefer arkadaşını hafifçe dürterek ikaz etmekle beraber bu esnada hiç ses çıkmamaya hatta yaprağı bile kımıldatmamaya gayret olunmalıdır.

Meskûn mahal civarında gündüz pusu mahali seçilecek ve aranacak ise bu gibi pusu mevki'ini zâbit talim bahanesiyle çıktığı zamanlarda seçmeli ve seçtiği yerde mola vererek mevki'i küçük zâbitâna gizlice göstermeli ve lâzım olan emirleri vermeli akşamleyin oraya dönüldüğü vakit ise gürültüsüzce herkes yerine yerleşmelidir.

Meskûn mahaldeki merkez veya mevki' kumandanı pusunun o akşamki parolasına vâkıf olmalıdır.

Pusu mahalline daha geç gitmek yolda eşkıya pususuna tesadüf ihtimali doğurur. Bu yüzden pusu mevki'ini gündüz seçmeli ve oraya güneşin batışını müteakip ortalık karardıktan sonra yani alaturka saat ile saat bire doğru dâhil olmalıdır.

Pusu mahalli (asker meskûn mahalden hareket edeceğine nazaran) uzakta ise tabii gündüz yola çıkılacaktır. Bu takdirde dahi mesafe ve saati hesapla doğruca pusu mevki'ine gitmemeli bir iki saat erkence çıkıp pusu mahallinin aksi tarafına doğru gidip bir yerde mola vermeli ve orada izlerin tamamıyla kaybolduğuna emniyet hâsıl ettikten sonra pusu mahalline teveccüh etmelidir.

Bu sûretle pusu kuvveti bir üçgenin kırık kenarı üzerinde hareket etmiş olur.

Pusu mevki'ine varılınca yerleşmek ve sükûnet bulmak keyfiyeti gayetle seri olmalıdır. Çünkü eşkıya pusuyu hissedince istenenin aksi hâsıl olur. Pusuya giderken civarında ahaliden kimseye tesadüf edilirse o gece o dahi örtülü olarak alıkonmalı. Mamafih ihtiyacâtını görmeli ve ertesi günü pusu mahalli değiştirilmelidir. Pusuya girecek olan asker kabil ise kilim ve yağmurluğunu dahi simit yapıp birlikte götürmelidir.

Pusular daimî ve geçici olmak üzere iki nev'î olarak kabul edilir.

Geçiciler, seyyar müfrezelerin icab-ı hal ve mevki'e göre münasip yerlere kondurdukları ve değiştirdikleri pusulardır. Daimî pusular ise eşkıyanın bazı tahribât ve karışıklık yapmak maksadıyla kasaba ve karyelere ve mühim mekânlara baskın verecekleri istihbar olunması üzerine kasaba haricinde muayyen mevkiler ve istikamete kurulur. Daimî pusular düşmanın tesadüfünde doğrulanmış icaplarıyla evvel emirde müdaafaya mahsus, geçici pusular ise taarruzi bir yol kollanır.

PUSULARA KARŞI TEDBİRLER

1. Düşmanın pususu bulunmak ihtimali olan yerlerde tesadüf edilecek kömürcü, göçebe ve çobanları tutup maharetle sorgulanmalı, malûmatsızlık beyan etseler dahi icabında birlikte almalı.

Herhalde pusu tutulmaya münasip yerler görüldükte keşf ettirmeden yaklaşılmamalıdır. Ve pusu ateşine uğranıldıkta sürat-i mümkine ile her nefer kendini ateş istikametinin sağ ve solu açığına atıp oradan süngü hücûmuyla pusu içine atılmalıdır.

Pusu olduğu zanlı olan gece yürüyüşlerinde kolun başında hareket edecek olan uç cephe ile ve bir sıra üzre avcı nizamında yürümeyip biri yolun bir kenarında olmak üzere yan yürüyüşe geçmiş iki avcı hattı halinde yürümelidir.[38]

38 Günümüzde bu ilerleme şekli "Kama Düzeni" olarak adlandırılmaktadır. [h.n.]

KONAKLAR

Umum konaklar yani ordugâhlar aynı zamanda icabında seçilen bir harp mevzi'i olmak hassalarını toplamalıdır (Buna dair yukarıda izahat verilmişti).

KÖYLERDE KONAKLAMAK

Köylerde konaklamak icab ettiği takdirde eğer köyün kenarlarında münferit hane, dam vesaire gibi münasip bir yer varsa oralarda geceleyip sadakati şüpheli olan mahallerde kat'iyen askeri hanelere taksim etmemeye ve köyün vaziyeti fena noktalarında, baskına maruz çukurlarında yatmamaya gayret olunmalıdır.

(Köylüler biraz silahı ganimet etmek ve eşkıyaya hızmet olmak üzere geceleyin bir baskına teşebbüs ve talihlerini tecrübe edebilirler. Hem de sabah olunca külliyen bî-haber görünerek belki hariçten gelmiş bir çete yaptı gibi malûmatları olmadığını beyan ederler). Kenarda münasip bir mahal bulamayınca en iyisi ve hayırlısı köye hakim bir askerî sırtta su ve oduna yakın bir mahallde ordugâh tesis ile geceyi emin ve rahat geçirmektir.

Ve sabahleyin mal ve can ve ırza ait erbab-ı fesadın tertip edecekleri iftiralara uğramamak için köyde efradı gezdirmemelidir. Ertesi sabah hareket edilecek ise hareket zamanına ve gidilecek semte dair yanlış malûmat yayılmalı ve mümkün olduğu kadar şafaklahareket etmelidir.

Ordugâhın civarını (açık ordugâhta kal'a nizamı alındığında izah edildiği üzere) nöbetçiler ile temin ve icabında pusularla tarassud altına alınalıdır. Bu gibi köy kenarındaki ordugâhlarda ateş yakılabilir, çünkü müfrezenin bulunduğu yer zaten köylü için malûmdur. Şu kadarki yakılan ateş nişan noktası kabul edilerek geceleyin uzaktan bir baskın ateşine uğramak mümkündür. Bu yüzden eğer ateş, yemek pişirmek için yakılacak ise askerin yattığı yerin biraz açığında ve çukurda yakmalı, eğer ısınmak için olursa böyle uzakta yakıldıktan sonra alevi zâil olmuş kor ateşi efradın yanına nakletmeli ve bir çukur açıp doldurmalı, hatta: etrafını çalı ile örtmeli.

Münferit hanelerde gecelenecek ise zikrolunan hanenin dört etrafına nöbetçi konmalı ve onlara ihtiyat olarak kapı arkasında ufak bir hazır kıt'a uyanık ve müteyakkız bulundurulmalıdır (kuvvet az olursa tabii gerek dışarıdaki nöbetçilerin gerekse kapı arkasındaki hazır kıt'anın kuvveti ona göre azaltılır).

Eşkıya, müfrezenin takip harekâtından daima bî-haber bulunmalıdır! demiş ve bunu esas kaide kabul etmiş idik. İmdi böyle köy sokaklarına temas eden ve köye bitişik konaklarda ikamet bulunurken eşkıyanın gelişine dair haber alındığı takdirde ve vakt-i hareket geceye tesadüf edecek ise hareketi örtme için müfreze zâbiti ne yapmalıdır? Köyün muhtarını çağırarak:

> Bu akşam güneşin batışından doğmasına kadar kimse evden dışarı çıkmasın, ikinci olarak herkes köpeğini bağlasın hapsetsin, geceleri köyün etraf ve dahilinde askerin zabt u rabtı için devriye gezdirilecektir. Bu yüzden bir hata ve sakatlık olmamak için size tenbih ediyorum, sizde bütün köy halkına tenbih ediniz!

demelidir ki gece hareket edilirken efrad-ı ahaliye tesadüfle ve köpeklerin av ava [havlama] ve hücumlarıyla gerek dahilen ve gerek haricen daha uzaklarca müfrezenin hareketi belli olmasın ve köyde toplu hareket etmeyip evvelce zikri geçtiği üzere birer ikişer fasıla ile çıkıp dışarda ictima edilmeli ve dışarı çıkarken seslenmekten, konuşmaktan, sigara içmekten kaçınılmalıdır.

Bazen gösteri ve aldatma maksadıyla gündüz yani sabahleyin aşikârane takibe çıkmak ve akşam üstü köye konak için dönüp herkese hatta eşkıyanın kılavuzlarına ve belki de müfrezeyi takip eden eşkıyaya o akşam müfreze köye yorgun ve konak için geldiğine zehab ve itimad hasıl ettirdikten sonra geceleyin tekrar ciddiyetle takip ve aramaya çıkmak çok defa eşkıyayı ele geçirmeye sebep olmuş ve ele geçirilmese dahi eşkıya tazyik ve şaşkınlıkla düçar edilmiş olur.

Ekseriyetle eşkıya müfrezeyi uzaktan takip etmeyi kendisince daha rahat ve daha emin bularak daima müfreze peşinde gezer,

konakladığı yere yakın konaklar. Yürürse yürür, durursa durur. Hatta köye uğrayıp geçerse o da tam emniyetle uğrayıp levazımını ikmal eder ki müfrezenin vakitli vakitsiz tekrar köye dönmesi veyahut balkandan akşama doğru iner gibi yapıp köy yakınında bir ormanda mola verdikten sonra tekrar balkana dönmesi ekseriya eşkıyaya aniden tesadüf çarelerini tenbih eder. Hususiyle gündüz köyden hareket ettikten sonra geçilen yolların gizli kenarlarına, yolların birleştiği noktalara bir iki tarassud postası bırakmak eşkıyanın takip edip etmediğini anlamaya vesile olur.

Gündüzleri köyde ikamet esnasında münasip yerlere belirsiz bir sûrette ağaç altında uyurmuş veya gezermiş gibi tarassud neferleri çıkarıp köyün dahil ve haricince vukû'a gelen ahvali göz önünde bulundurmalıdır. Geceleyin ise bu vazifeyi haricen giriş ve çıkışlara münasip noktalara konacak pusularla temin etmeli hele güneşin batışından doğuşuna kadar kimsenin harice çıkmamasını tenbih etmek haricin dahil ile olan muzırr münasebet ve muhaberâtını kat' eylemek faydalarını mucip olur. Veyahut bu halde girip çıkacakların muzırr oldukları anlaşılmış olur.

MESKÛN MAHALDE SAKLANMIŞ EŞKIYAYA KARŞI SÛRET-İ HAREKET[39]

Herhangi bir köyde bulunduğu haber alınan eşkıyaya karşı hareket eden müfreze evvelce izah edilen usûle uygun kasabadan uzaklaşıp yine o şekilde yolda hareket ettikten sonra o köyü bir anda saracak ve görüş ve hâkim noktasını elde edecek vechle kuvveti kollara taksim ile muhtelif istikametlerden köye vâsıl ve

39 Bu başlıktan itibaren "Top Kullanılması" bahsine kadar "Meskûn Mahallerde Harekât" anlatılmıştır. Diğer bölümlerle karşılaştırıldığında Ömer Fevzi Bey'in bu harekâta ne kadar önem verdiği ayırdığı sayfa sayısından kolaylıkla anlaşabilir. Dünya üzerinde yerleşim yerlerinin sayısının artması ve gayrinizami unsurların kırsal mücadelelerini pek çok avantajlarından dolayı şehirlere taşımaya meyilli olması bu harekât türünün günümüzde ve özellikle de son yıllarda etkin olmasına sebebiyet vermektedir. Bu anlamda Ömer Fevzi Bey günümüzde de uygulanan taktik ve teknikler anlamında çok kıymetli bilgiler vermektedir.

aynı zamanda köyü abluka etmiş bulunur! Köyü abluka için en iyi varış zamanı şafak sökmeden az evveldir.

Hareketin sûret-i icrası: Köyün giriş ve çıkışları, hâkim noktası ve mevki' vaziyeti evvelce müfreze kumandanınca malûm değilse köyün yakınına varınca kolları durdurup maiyet-i erkânını beraber alarak köyün dört tarafını istikşâf ettikten sonra kol kumandanlarının vazife ve mevkilerini tayin eder ve parolayı verir. Kol kumandanları ise maiyetlerini ikişer üçer neferlik küçük postalarla gayet gizli olarak ve köpekleri ikaz etmeksizin daima hariçten dolaşarak köyün giriş ve çıkışları karşısına sevk ve hususi noktalarına bizzat tayin ederler. Bu sûretle postalar mevkilerine götürüldükten sonra umum müfreze kumandanı da ayırdığı ihtiyat ile orta bir hâkim noktaya çıkar. Bu tertibât ortalık aydınlanmadan evvel kâmilen alınmış olmalıdır. Her nefer göze görünmemek için ya yere yatmış veya bir mâni arkasına sokulmuş olduğu halde sessizce kalır. Ve bu dakikadan itibaren köyün hariçle olan gidiş gelişi kesilmiş olur.[40] Köy bu sûretle çevrildikten sonra şafak sökerken ilk meydanda görülecek olan köylüye icabında köyün aza ve ihtiyarlarını çağırması söylenir (köyün hali malûm olmaksızın dahile jandarma veya asker göndererek adem çağırmak, tebligat icra etmek ihtiyatsızlıktır. Çünkü gafletle ilk ateşi yiyerek kurban oldukları vakıadır). Mahallî heyetten eşkıyanın teslim olması teklif ve tebliğ olunur. Muhtar ya köyde eşkıya olduğunu inkâr eder (ki o vakit köyün aranmasına

Kullanılan teçhizat, silah, araç ve gereç dışında günümüzde değişen farklı hiçbir şey bulunmamaktadır. Meskûn mahallerde harekât şehir ve kasabalardaki yer altı unsurları hedef alınır. Bu unsurlar çok defa, teşkilatlı ayaklanmaları teşvik eder, blok halinde bölgeleri ele geçirir ve bölgeye girme teşebbüslerine karşı koyarlar. Bölge içerisinde yakalanmış bu faaliyetlere katılmayan şahıslar rehine olarak tutulur. Bu harekâtın hedefi, asayiş kuvvetlerini, sivil halka karşı, gayrinizami kuvvetlere taraftar kazandırma sonucu verecek çatışmalara sokmak ve gayrinizami kuvvetin bir halk davası için mücadele ettiğine onları inandırmaktır. Bu tür harekâtın detayları için bkz. FM 90-8, s. 3-48-50, Ek B, FM 31-16, s. 61-63, FM 31-15, s. 29-31. [h.n.]

40 Buraya kadar harekâtın "Tecrit Safhası" izah edilmiştir. [h.n.]

karar verilir ve nasıl aranılacağı köylerin aranması bahsinde izah edilmiştir) veya birkaç defa gidip geldikten ve maslahatı kurtaracak laflar ile idare ettikten sonra eşkıyanın filan filan hanelerde saklanmış olduğunu ikrâr eder.

Ve yahut muhtar davete hiç icabet etmez ve müteakiben köyce kurulan bir hareket-i umumiyye ile umumun birlikte mukavemete karar verdikleri anlaşılır. Bu gibi umumi hareketler ise çoluk çocuk karışık olarak zâhir olur. Ve askeri şaşırtmak, eşkıyayı kaçırtmak üzere vukû'a gelir. Asker ise bu gibi gürültülere aldanmayıp çoluk çocuğun henelerine kapanmalarını te'kiden tavsiye ettikten ve haydutlara da "Dur! Teslim ol!" emrini verdikten sonra çevrilen silaha silahla mukabele eder (şu kadar ki eğer kadın ve çocuklar eşkıyanın arasından ayrılırlarsa ateş edilirse de şayet ayrılmazlarsa köyün sargısı def' edilmemek şartıyla elde mevcut ihtiyat kuvvetiyle süngü hücumu yapılır ve bu sûret kıtanın muvaffakiyetini getirebileceği gibi aynı zamanda çoluk çocuk dahi telefden korunmuş olur.)

Müfreze eşkıyanın firarı için yapılacak hilelerin hiçbirisine aldanmayıp maksadında ısrar eder. Ekseriyetle bu gibi zamanlarda o köylüler veyahut hariçten silahlı bir köy halkı hariç veya dahilden muhasara hattının bir noktasına taarruz ile askerin oraya toplanmasına çalışır, sonra da boş kalan yerden eşkıyayı kaçırmak ister. İş bittikten sonra müfreze köye inince ise ahali silahlarını saklamış ve kendilerini selamlamakta olduğunu görür. Silah atanların, huruç hareketinde bulunanların kimler olduğu sorulsa onların, yabancılar olduğunu hatta çoluk çocuklarını da cebren çıkardıklarını ta'zimen beyan ve şikayet ederler.

KÖYLERİN ARANMA USÛLÜ

"Meskûn Mahallede Saklanmış Eşkıyaya Karşı Sûret-i Hareket" bahsinde beyan olunan aynı usûlü üzere köy sarılır. Şu kadar ki köy büyük ve bütün hanelerin bir günde aranması mümkün olamaz ise her gün aranabilecek kadar köyü mahallelere ayırıp herbirini ayrı

ayrı dâhilen dahi gözetleme altına almalı sonra birbirine bitişik olarak sıralannış olan evler birer ada itibar edilerek bu adaların[41] hududunu teşkil eden köşe başlarına dahi nöbetçi konarak gözaltına alınır her ada arandıkça nöbetçileri kaldırılır. Kezâ günlük aramaları son bulan mahallelerin ablukası kaldırılır. Aramalara başlamadan, yani haricen umumi sargı hattı tesis olunduktan sonra eğer arama olunacak olan eşkıyadan kimseler ise o köyde bulunan bütün erkeklerin köy meydanına toplanmaları emrolunur. Ve arama esnasında tesadüf edilecek erkeklerin eşkıyadan addedilecekleri tamim edilir. Ve sonra toplanan erkeklerin nüfûs tezkereleri muayene ve cümlesinin eşkâli tedkik ve müfreze refakatinde bulunan nıntıka jandarmalarına ve sair mahalli memurîne gösterilir ve teşhis ettirilip içlerinde yabancı olup olmadığı anlaşıldıktan sonra kendileri bir noktada emniyet ve muhafaza altına alınır. Sonra emniyet tertibâtıyla sokaklara girilir ve geçilir. Burada nazar-ı itibara alınacak tertibat ise efradın ansızın hanelerden atılması muhtemel olan bomba vesair mermilerden çok müteessir olmaması için toplu gitmekten kaçınarak daima o gibi sokaklarda birbirinden beş on adım mesafe ile birerle geçmek ve evvelce köşe başlarını tarassud postalarına tutturmak gibi şeylerdir.

Meselâ: kolun en ilerisindeki neferlerden ikişeri her köşeye tesadüf ettikçe silah davranırlar ve kol geçinceye kadar bekleyip bilâhare nihayete iltihak ederler. Ve birerle giden kol efradı daima ateşe veya süngüleşmeye hazır bir halde hareket ederler.

Aramalara en baştaki adanın en baştaki evinden (Eğer ada birbirine bitişik birkaç sıralı evlerden terekküp etmişse baştaki evlerden) aramaya başlanır. Ve evler birbirini müteakip evvela enine ve sonrada boyuna aranarak adanın sonuna vâsıl olunur.

Meselâ: başta birinci evin araması bitince gerek enine gerek boylamasına bitişik olduğu diğer evlerden bilâhare kendileri ara-

41 Bugün de aynı tabir kullanılmaktadır. Arama adım adım, ev ev, bitişik bloklar için ise "ada, ada" yapılmaktadır. [h.n.]

nırken bir şey aşırılmasın, kimse kaçırılmasın diye bitişme veya geçit noktalarına birer nöbetçi konur ve evler aranıp ilerlendikçe nöbetçiler de birlikte ileri alınır. Kordon ve adalar nöbetçilerine icabında yardım etmek üzere ayrıca devriyeler çıkarılır.

Kordon nöbetçisi ve devriyeleri aranılmamış adalara bir şey kaçırılmamasına dikkat ederler.

Hanelerin aranmasına[42] gelince: evvela evin çıkışları ve pencere vesair delik deşikleri, evin köşeleri karşısına konacak olan nöbetçiler tarafından gözaltında bulundurulur. Bu nöbetçiler ihtiyaten kendilerini bir az siperde bulundurmalıdırlar. Sonra evin ve odalarının içine yine köyün ihtiyar heyeti ileride olmak üzere girilir. Bir bölmeden diğer bölmeye bir kattan diğer kata bir odadan diğer odaya bir şey aşırılmasın için kat ve bölme geçitlerine ve odaları görmek üzere kat ortalarına nöbetçi koymalıdır.

Arama esnasında hanenin her noktasını hane sahiplerinden biriyle birlikte aramalıdır. Bu sûretle birçok iftiraların önü alınmış olur.[43]

Eğer eşkıya köy dâhilinde muayyen bir iki hanede saklı olduğu köylüler tarafından tarafsız beyan ve izhar edilirse o halde o hanelerin dört tarafı sarıldıktan ve bitişiğindeki diğer haneler var ise onların tahliyesiyle dam ve avlusu dahi işgal olunduktan sonra o hanelere varan sokak köşelerine siper almak üzere birer posta ikame edilir.[44]

42 Günümüzdeki tam karşılığı "bina araması"dır. Arama şahıs araması, araç araması, bina araması, köy araması ve arazi araması olarak tasniflendirilmektedir. [h.n.]

43 Ömer Fevzi Bey'in dikkat çektiği bu husus çok önemlidir. Bu tedbir yalnızca iftiraya engel olmaz, ayrıca el yapımı patlayıcıyla tuzaklanmış kapı, pencere veya içerideki başka bir malzemenin ev sahibine müdahale ettirilmesiyle olası bir facianın önüne geçilmiş olur. [h.n.]

44 Bu postalar efrad-ı ahaliden hiçbir ferdin o sokaklardan gelip geçmelerine ve haneden haneye dolaşmalarına müsaade etmeyecekleri gibi geçecek olan askerlere hanelerden kurşun atılmaması için sokağın her köşesinde bulunan postalardan her biri kendi karşı sırasındaki hanelerin kapı ve pencerelerini silah davran vaziyetinde gözetler. Her posta neferleri birbirinin gerisinde olmak üzere köşeyi siper almış bulunurlar.

(Bu esnada dahi köyün haricen olan sargısı kaldırılmaz. Nihayete kadar sürdürülür. Ve dâhildeki ameliyatı sırt-ı askerîde müfreze kumandanı nezdinde bulunan ihtiyat kuvveti icra eder). Sonrasında muhtar ve ihtiyar heyeti kimsenin hanesinden dışarı çıkmaması, asker ikmal-i vazife ve köyü terk edinceye kadar, ne kapı ve ne de pencere kapaklarının açılmaması, açanlar olursa bir kaza veya yanlışlığa düçar olabilecekleri açıklanıp tenbih edilerek bu sûretle haneler etrafında abluka işleri icra etmekte iken sokaklardan gelip geçmekte olan askerlerin hayatı temin edildikten hem de diğer hanelerde bulunacak ve aranacak olan şahıslar ve hâzır olan maddelerin aşırılması, kaçırılması keyfiyeti müşahade ve inzibat altına alındıktan sonra aynı ihtiyar heyeti ve rüesa nasihat icra ve teslim olmalarını teklif için şakilerin bulundukları haneler civarına gönderilir (Mamafih gönderilecek olanlar eşkıya ile aynı cins ve mezhepten olmalıdır ki bir suikaste uğramasınlar ve eşkıyanın bulunduğu hane içerisine girmemelidirler ki eşkıya tarafından alıkonulmak gibi bir aldatmaya düçar olmasınlar). Şakiler teslim olmadıkları takdirde (ki bu aman teklifi defaatle icra ve tekrar edilir) asker o hanenin kapı ve pencere, dam, delik ve deşiğini göz önünden ayırmayarak orada eşkıyanın vücûdunu hisseder etmez üzerine ateş eder. Pencere gözcülerinin bir kısmının mukabil haneler pencerelerinde bulunmaları yerindedir ve zâbit nezdinde bulunacak bir ihtiyat hazır kıta kapıya karşı bulunur. Mazgal veya pencerelerden ateş eden eşkıya, eğer duvarına kurşun nüfûz edebilir derecede bedeni zayıf bir hanede ise eşkıyanın bulunduğu katın pencere ile zemini ortalık yerine bir iki el yaylım ateş icrası münasiptir. Çünkü hem duvarın yıkılıp hanenin inkişafı hem de aynı zamanda şakilerin itlafı faideleri vardır. Eşkıya dört cephenin aynı dikkat ve basiretle sarıldığını gördükten sonra firar için kapıyı tercih eyler. Başka cephede yeniden duvar delerek, pencere kırarak dışarıya kebeler, külâhlar fırlatarak ve naralar atarak telaşlar göstermesi nümayişten yani

askerin nazar-ı dikkatini bir noktaya celp ile asıl çıkmak istediği tariki serbestleştirmekten ibarettir

Tazyik fiili bu sûretle devam ettiği halde eşkıya yine teslimden geri durursa zikrolunan köy heyeti vasıtasıyla hanenin yakılacağı tebliğ edilir. Ve yine direndikleri takdirde kuru ot, saman ve gazlı paçavra gibi yanıcı maddeler ile haneye ateş verilir. Hanenin üç cephesini alevlendirip bir cephesini yani pencere bulunan cephesini bırakmak ve oraya bir de merdiven dayamak daha isabetli ve makûl bir harekettir. Çünkü ateşin şiddetiyle son zamanda nedâmet edenlerin çıkıp hüsn-ü sûretle teslim olmaları beklenir. Vakıa müdafaa fikrinden vazgeçmeyerek can acısıyla inatçı bir şekilde bıçağını çekerek şiddetle kendisini kapıdan dışarı atıp son bir fedailikle kendisine cebren firar yolu açmaya çalışmak isteyenler de bulunursa da bu ikinci hale meydan vermemek için kapıyı ağaçlar ile örtmek münasip olacağı ve bu dakikalarda hane etrafındaki muhafaza efradı daha ziyade dikkat ve basiret üzere bulunacağı gibi kapı cephesini açık bırakmaktan ise toplu ve ansızın hurûç ve hücûmları men' etmek üzere pencereli tarafının açık bırakılmasını hatta oraya bir de merdiven dayatılmasını tavsiye etmiş idik (çünkü kapılar geniş olup eşkıyanın birden ve toptan hurûcuna ve bu sûretle birkaçı ele geçse dahi birkaçının firar etmesine müsait olduğundan onları teker teker indirip yakalamak için pencerenin kullanılması faydalı olur) İkinci olarak: bu gibi zamanlarda köylülerin galeyana gelerek onları kurtarmak üzere hücûm etmeleri uzak ihtimal olmadığından efradın ve bilhassa sokak başlarındaki postaların bu gibi zamanlardaki teyakkuzâtı her yönden elzemdir. Yakılan haneler ateşinin diğer hanelere yayılmamasına son derece dikkat etmelidir. Hanenin yakılması esnasında veya daha evvel eşkıya teslim olacakları zaman asker fişenk sürmüş ve süngü takmış oldukları halde silah davran vaziyetinde bulunmalı sonra eşkıya birer birer yaralayıcı silahlarını evvela fırlattıktan ve tüfengini ağızı yere gelmek üzere omzuna

astıktan sonra iki eli yukarıya kaldırılmış ve avuçları açılmış oldukları halde (bomba saklamamak için) müfrezeye yaklaşıp teslim olmalı. Veyahut silahlar evvela ihtiyar heyeti vasıtasıyla getirilmelidir. Silahların ve cephanenin evvela muhtarlar vasıtasıyla getirtilip teslim edilmesi yerindedir. Hatta "Kaç silah getirilirse o kadar adem kabul ederim" diye tehdit etmelidir. Aksi takdirde silahları suistimal ederler veyahut yakarlar veya herhangi bir sûretle yok ederler.

EŞKIYA TESLİM OLDUKTAN SONRA SEVK SÛRETİ

Bu yolda teslim merasimi icra edildikten ve üst başları yoklanıp her nev'i silah ve evrak alındıktan sonra eşkıyanın bileklerine kelepçe takmalı ve yekdiğeriyle birleştirilerek ikişer ile yan yürüyüş vaziyetine koyulmalı ve uzun bir iple dahi kol başından nihayetine kadar her dizinin kollarından helezon resmederek geçirilip birbirine rabt edilmeli. Yürüyüş kolunun iki tarafına birer sıra asker tertip edilerek ve artçı öncü uçları çıkarıldığı halde kasabaya nakledilmeli.

Birde ekseriyetle köylü kim olduklarını belli etmemek için müfrezeye köyde hücûm ve husûmet göstermeyip müfreze köyden açıldıktan sonra yolunu bekler ve orada harp ile mevkufları kurtarmaya çalışır. Bu yüzden müfreze yol esnasında dahi müteyakkız bulunmalı. Ve müfreze kumandanı eşkıyanın nakli esnasında muhafazasını ayrıca bir zâbit veya istidatlı bir çavuş kumandasında en az eşkıyanın adedine denk efraddan mürekkep olmak üzere müstakil bir kıta tayin ve tavzif edip muhafaza kumandanına: "Biz yolda harbe tutuşur isek senin vazifen bunları örtülü ve emin bir mahallde yere yatırıp muhafaza altında bulundurmaktır. Muhasımlar hücûmlarında muvaffak olur veya mevkuflar cebr kullanarak firara teşebbüs edip selâmetten bütünüyle ümit kesince evvela silahınızı mevkuflara çevirir sonra hücûm edenlere karşı hareket için bize iltihak edersiniz!" emrini verir.

Aksi halde yani mevkuflar başında muvazzaf bir kıta bulunmazsa ilk ateşte herkes silahlı düşmanla uğraşmaya başlayıp mev-

kufları unutur. Ve husûle gelen kargaşalıktan istifadeyle mevkuflar dahi gözden kaybolur. Şu halde mevkuflar kolunun yanlarında hareket eden sıralar asıl muhafız müfrezeyi teşkil edip bütünüyle süngü takmış oldukları muharip müfrezenin büyük kısmı arkasıyla artçısı arasında yürürler. Muharip kısım muharebeye tutuştuğu zaman artçı ucu mevkuflar gerisini tarassud ve muhafaza edip ihtiyaç kıta olmadıkça muharip kısmı takviye etmez.

Müfrezenin köyde eşkıyaya, eşkıyanın müfrezeye vukû'u bulan muamelâtını köyün imam ve rahibine yazdırıp ihtiyar heyetine mühürletmek ve aynı zamanda mezkûr şehadetname ile azadan bir ikisini beraber alıp hükûmet merkezine götürmek faidelidir. Çünkü (hakikat böyle değildi fakat müfreze bu sûretle şehadeti cebren icra ettirdi gibi) ileride iftiralar ve saldırılara meydan verilmemiş olur.

EŞKIYA HÂKİM VE SAĞLAM BİR KALEDE KAPANMIŞ İSE

Eşkıya bu gibi mahallde kapanmış olup da mazgaldan ateş etmekte, askerin ateşinden ise bir faide görülmemekte olduğu ve yaklaşma çokça telefâtı icap ettirdiği ve müfrezenin refakatinde top bulunmadığı halde müfreze zâbiti akşama kadar top veya yardımcı kuvvet geleceğini de ümit etmiyorsa kaleyi uzaktan sarmak kimsenin firarına meydan vermemek üzere akşamı bekler. Karanlık olunca süngü takarak birkaç baltalıyı öne katarak sessizce kaleye yanaşır. Ve kapıyı kırıp içeriye hücûma çalışır. Çünkü aksi takdirde abluka hattını geceleyin hem pek sık ve hem kuvvetli olarak takviye etmek lâzımdır. Zira geceleyin uzakları görmek kabil olmadığından muhasara hattının her noktasına uzakta bulunan askerler ateş hususunda yardım edemez. Bu yüzden toplu kuvvetin ateşleri istenilen noktada temerküz ettirilemez. Bilhassa muhasara hattının ateş eden noktasına diğer noktadakiler ateş çıkan yeri nişangâh kabul ederek ateş ederlerse yine kendi efradımızı vurmuş olurlar. Çünkü eşkıya kaçıyorken muntazam ateş edemez.

Ateş eden bizim mevziide bulunan askerimizdir. Buna kâfi asker mevcut olmazsa eşkıya geceleyin mutlaka firar eder. Onun için gayet kuvvetli bir kemerle sarılmadıkça eşkıyanın gece kaçacağına kanaat edilmelidir. Böyle kuvveti gece için gayrikâfi olan müfreze arz ettiğim gibi karanlık basar basmaz hücûm istifadesini kaçırmamalıdır. Her an askerin yardım almak ihtimali olduğunu bilen eşkıya akşam olur olmaz kaçmaya teşebbüs eder. Mamafih kapı demirden olup kırılamayacak ve sabahleyin topun gelmek ihtimali varsa ve akşamdan evvel mutlaka kâfi mikdar bir yardım kuvvetinin geleceği muhakkak ise hücumdan sarfınazar ederek yardım kuvvetini bekler ve onunla akşamleyin kendisini takviye ederek topçuyu bekler. Fakat yardım kuvvetinin gelmek ümidi yok ise topçu gelinceye kadar dayanabilmek için abluka hattını darlaştırmak sûretiyle kuvvetlendirmeli ve şafak sökerken tekrar genişletmeli. Eğer eşkıyanın kapandığı bina ahşaptan ve yakılabilir ise, bir iki araba tedarik eyleyerek kurşunlara siper olmak üzere, üzerine kabil olduğu kadar yüksekçe toprak yığmalı ve yanıcı maddeleri hâvi birkaç nefer bunların arkasında veya altında siper alarak ve arabayı iterek yanaşmalı. Ölü zaviyede ve kapı tarafının uzağında korunaklı ateşe verip çekilmeli, bu esnada eşkıyanın dışarıya çıkıp bunlara hücûmunu men' için geriki kıtaâtin tüfenkleri kapıya nişan almış vaziyette bulunmalıdır. Eğer eşkıya ile bunlar birbirine karışırsa kâfi mikdar bir kuvvet yardım için hücum etmeli, mamafih hariçte zayıf olsun yine bir abluka hattı bırakmalı, eğer kalenin bulunduğu mevki' yokuş olup da arabanın inerek çıkarılması gayrikabil olursa o vakit akşam karanlık olunca yani abluka hattı darlaştırılacağı zaman gizli olarak yanaşıp ateşe vermeli ve geceleyin abluka hattını ziyadesiyle kuvvetlendirmek üzere darlaştırmayı hatırdan çıkarmamalı. Eğer kale kârgir olup yakılması gayri kabil ve kapısı demirden ve pek metin olup da suhûletle kırılıp hücûm icrası müşkil ise o vakit kaleyi barut ile berhava etmeli. Bunun için ise kârgir kaleler üzerine hareket eden

müfrezeler birlikte ihtiyaten barut almalı veya bilâhare tedarik etmeli. Sonra yakmak için yanaşmak işinde olduğu gibi aynı tertibâtla yanaşıp kalenin ölü zaviye teşkil eden cephesinde temel yakınında kale bedenine bir yuva açıp barutu doldurmalı ve uzun bir fitili yakıp savuşmalı.

(Açık arazide bu gibi metin mevkilere yanaşmak için toprak doldurulmuş ufak fıçıları avcı efradının ayağa kalkmamak üzere yaklaşmak hususunda seyyar siperlik makamında kullanıp istifade edebileceği fikri hatıra gelmektedir.)

MESKÛN MAHALLERDE MUHAFAZA-İ ÂSÂYİŞ

1. Bir memlekette ya dâhilen kıyam vukû'a gelir.
2. Veya hariçten dâhile hücûm vukû'a gelir.
3. Veyahut ufak kasaba ve karyelerde haricin hücûmuyla dâhilin kıyamı birlikte vuku'a getirilir şöyle ki:

1. Eşkıya vukûâta bir siyasi renk vermek, mühim bazı tahribât ve katliam yapmak fikriyle meskûn mahallerde kıyam vücuda getirir veyahut oralara hücûm eder.

Ufak kasabalarda muhafaza kuvvetini şaşırtmak maksadıyla aynı zamanda hem hariçten hücum ile birlikte dâhilde kıyam vücûda getirir.

Bu yüzden eşkıyanın istihbar ve istidlâl edilecek sûret-i niyetine göre meskûn mahallerde emniyet tertibâtı almak lâzımdır.

Birinci halde dâhilen tertibâtı kuvvetli almalı, ikinci halde haricen tertibâtı kuvvetli almalı.

Üçüncü halde tertibât hem dâhilen hem haricen kuvvetli alınmalıdır. Mamafih birinci hale göre dâhilen tertibatı kuvvetli almakla beraber vukûât sonrası harice firarı beklenen vukûât sahiplerini yakalamak için dahi gözetleme türünden kasabanın çıkışlarını hafif pusularla gizli tarassud altında bulundurmalı. Serd edilen maddeler birinci hale göre aşağıdaki üzere arz olunur.

1. Şehir veya kasabada bulunan silah deposu, cephanelik, devlet ve yabancılar ile mali müesseselere ait mekânlar gibi yerler

kıymet ve ehemmiyete göre sabit birer kuvvetle muhafaza altına alınmalı.

2. Gece gündüz kasabanın çıkışları zayıf tarassud postalarıyla tarassud altında bulundurulmalı.
3. Eşkıya yardımı muhtemel olan aynı cins efrad-ı ahali mahallelerinin giriş ve çıkışları birer kuvvetle nezaret altına alınmalı ve bu kuvvetlerden o sokakların dâhiline devriyeler çıkarmalı, bir vukûât zuhûrunda o gibi mahallelere başka cins ve kaynaktan kimsenin duhûlüne veya o mahalle sekenesinin çıkışına müsaade edilmemeli.
4. Erbab-ı fesad için gizli bir ictimagâh olduğu haber alınan meskenleri gizli olarak nezaret altında bulundurmalı ve girip çıkanları yoklamalı.
5. On ikişer saatte bir değiştirilmek üzere muhafaza kuvvetine günlük parola verilmeli.
6. Kasabadaki kuvve-i umumiyyeden zikrolunan harici ve dâhili postalar tefrik ettikten sonra geri kalan ihtiyat kuvveti kasabanın orta ve münasip noktasına hazır kıta olarak ikame edilmeli. Dâhili devriyeleri dahi o vakit lüzûmuna göre idare etmeli ve her nerede bir vukûât zuhûr ederse o vukûâtın ehemmiyetine göre bu kuvvet bir kısmıyla yardıma koşmakla beraber kendini vakitsiz israf ve suistimal etmemeli (şehir büyük olursa birkaç ihtiyat merkezi seçilerek umumi ihtiyat kuvveti o mevkilere ehemmiyetlerine göre taksim olunur).

İKİNCİ HALE YANİ HARİCEN HÜCÛM VUKÛ'U BULACAĞINA GÖRE

7. Eşkıyayı elden geldiği kadar kasaba haricinde tepelemeye gayret etmeli. Ve kasaba haricinde ana yollara kuvvetli pusular tabiye ettikten sonra bu birinci hattın mukavemetini arttırmak için en tehlikeli olan cepheye dâhildeki ihtiyat kuvveti gibi ihtiyat olarak müstakil bir seyyar kuvvet tefrik edip gezdirmelidir ve pusular gerisinde de devriyeler gezdirerek aralarını temin etmelidir.

8. Kasabanın mahiyetinde bulunan pusulardan birine haricen bir taarruz vuku' bulduğu takdirde telaş ederek diğer sabit kuvvetlerin oraya toplanması muvafık değildir. Oraya yalnız ihtiyat kıtasından bir müfreze koşturulup vukûâtın ehemmiyetini tahkik etmeli. Çünkü eşkıya ekseriyetle bir hile olmak üzere ufak bir kuvvetle bir taraftan nümayiş sûretiyle baş gösterip diğer taraftan boş bulduğu yere hücûm eder.

ÜÇÜNCÜ HALE YANİ HÜCUM VE DIŞ YARDIM İLE İÇERDEN VE BİRLİKTE KIYAM VUKÛ'A GELECEĞİNE GÖRE

9. Hem dâhilen ve hem haricen birinci ve ikinci hallerdeki tertibâtı almak üzere kuvveti ikiye taksim etmeli ve fakat fevkalâde ihtiyaçta dâhilî veya haricî ihtiyat kuvvetlerinin birer yarısı birbirine yardım etmelidir. Umumiyetle sabit kuvvetler seyyar kuvvetler gibi mevzilerini icabât-ı harbiyyeye göre değiştirmeye mezun olmayıp son nefer son kurşununu atıp süngüsü ve dipçiği kırılıncaya kadar muhafazasına memur olduğu mevkide müdafaa-i mutlakada ısrar etmelidir.

10. Yangın vukû'unda bastırmak üzere dâhili ihtiyat kıtasından evvelce bir itfaiye kolu tayin etmiş bulunmalı.

KARIŞIKLIK BEKLENDİĞİ ZAMANLARDA ZUHÛRA GELEN YANGINLARA KARŞI TEDBİRLER

11. Yangın vukû'unda asla telaş etmemeli çünkü bu gibi yangınlar ekseriya erbab-ı fesad tarafından çıkarılır. Bundan maksatları ortalığı kargaşalığa ve heyecana verip askerin ve ahalinin nazar-ı dikkatlerini oraya celb ü cem ile sonra hücum ederek mühim mekânları berhava ve garet etmek, şaşkın bir halde bulunan galebeliklere de kurşun ve bombalar yağdırmak ve herkesi birbirine kırdırmaktır. Bu yüzden yangın vukû'unda gerek pusu kuvvetleri, gerek sabit müfrezeler, hatta ihtiyat kuvveti kâmilen mevki'ini terk etmeyip yalnız yangın mevki'ine evvelce tahsis edilen kuvvet gitmeli ve bu kuvvet de harbe gidermiş gibi silahlı ve muntazam olarak zâbitlerinin

kumandası altında bir makine gibi hareket etmelidir. Ve yangın mevki'in etrafını tutarak asayişin muhafazasına hasr-ı nazar etmeli, müteakiben icab-ı hale göre o zâbit ihtiyat kıtasıyla bulunan mevkii kumandanıyla muhaberede bulunmalıdır.

12. Kasden yangın çıkartma keyfiyeti askerin konaklaması sırasında köylerde de nazar-ı dikkati bir yere toplayıp askeri iğfal için yapılır. Hatta maksatlardan birinin hanesine, samanlığına yine kendileri tarafından ateş verilir bu esnada asker dağılıp yangını temâşâya veyahut söndürmeye kendi başına gitmemelidir. Çünkü o halde yangın başına silahsız ve tertibatsız yığılan askerin üzerine veyahut silah yağması için hallice kalan ikametgâhlarına eşkıya veya diğer tabirle köylünün hücûmu veya köy dâhilinde sıkışmış olan eşkıyanın firarı pek muhtemeldir. Bu gibi yangın zamanlarında asker muntazaman hemen silah başına edip köy çevresindeki münasip mevkileri tutmalı ve sonra tertip edeceği silahlı bir kıtayı emniyet ve asayişi muhafaza için sevk ile hem malları himaye ve hem de kendisini muhafaza etmelidir.

(Bu gibi yangınlarla eşkıya askeri iğfal edemediği takdirde hiç olmazsa sabahleyin köylü o haneyi yakan askerdir diye hem iftira ve intikam almaya kalkışır hem de tazminat talep eder.)

TOP KULLANILMASI[45]

Topun her yerde ne büyük kıymeti hâiz olduğu, ne büyük muvaffakiyetle kullanıldığı izaha ihtiyaçtan uzak olmakla beraber hele eşkıya muharebâtındaki derece-i ehemmiyeti pek ziyade

45 Eserin son iki başlığında Ömer Fevzi Bey çete muharebelerinde diğer sınıfların kullanılmasına yani günümüzdeki tabirle müşterek harekâta değinmektedir. Manevra kuvveti olarak süvari, ateş desteği olarak topun önemi vurgulanmıştır. Günümüzde de benzer şekilde müşterek harekât icra edilmektedir. Gayrinizami kuvvetlere karşı harekâtta ve terörle mücadele harekâtlarında helikopter, tank, top/obüs, mekanize ve motorlu diğer araçlar ile hava kuvvetlerine ait araç ve silahlarla harekât desteklenmektedir. En etkili mücadele yaya unsurlarla sağlanmasına rağmen zikredilen araç ve silahlar caydırıcılık sağladığı gibi manevra kabiliyetini de geliştirmektedir. [h.n.]

olduğu ve askerin yürümeksizin, hasara düçar olmaksızın sürat ve suhûletle muvaffakiyetler istihsal ettiği malûmdur.

Meselâ: saatlerce mesafe süren bir eşkıya kıtasının arazide işi gücü kendisine bir çatışma yeri beğenmek olacağı tabiidir. Bunlar öyle sarp yerler tabii olarak mazgallanmış müstahkem yerler seçerler ki arkasındakini tutmaya gitmek veyahut vurmaya uğraşmak da müşkildir. Kezâ bu müşkilât kalelerde kendisini büsbütün gösterdiği gibi beyhude zayiatı mucip olabilir.

Hâlbuki asker top bulundurmuş olursa bu kıymetli silahın seçkin hususiyetleri bu müşkilâtın hepsini kaldırır. Piyadelere birçok müsaideler, istirahatlar bahşeder. Bu yüzden refakatinde top bulunan müfreze kumandanı evvela uzaktan kuvvetini kollara ayırıp muhtelif cephelere sevk ve gizlice düşmanı kuşattıktan sonra tüfengin cansız, topun ruhlu bulunduğu bir mesafede abluka hattı teşkil eder. Eşkıyanın kapandığı kalenin tepesine atacağı daneler veya siperliklerin arkasına yağdıracağı birkaç şarapnel ile eşkıyayı o gibi mevkilerden dışarı darmadağınık fırlatır, hatta, daire-i muhasaranın başka bir noktasında dahi nefes aldırmaz. Ve merkezden muhite doğru tüfenk menziline sokulan eşkıyayı piyadelere güzelce avlattırır. Topun eşkıya muharebesinde gösterdiği şu suhûlet ne kadar medhedilse yine azdır. Şu kadar ki bu gibi muharebâtta cephe gayrimuayyen olup her cihetten ansızın bir hücûma uğranılmak ihtimali bulunduğundan topun muhafazası dahi oldukça mühimdir. Topun adedi birden ziyade ise muhtelif cephelere tabiye etmelidir.

SÜVARİ İLE KARMA MÜFREZELERİN EŞKIYA TAKİBİNDE USÛL-İ HAREKETİNE DAİR ESAS MADDELER

1. Süvari, harekete müsait derecede arızası az ve açık arazide takipte bulunacak olan piyade müfrezelerine terfik edilmeli.
2. Yahut eni ve arızaları az ve iki cenahı düzlüğe varan ufak silsilelerde hareket edecek olan piyade müfrezelerine muavin olarak verilmeli.

3. Veyahut büyük bir silsilenin açık araziye uzanan yamaçları üzerinde tarama ameliyatı yapacak olan piyadelere tekleri takiben iştirak ettirilmelidir.

Birinci halde süvari müfrezesi (enlemesine kollarını açmış ve geniş bir cephe ile ilerlemekte olan) piyade kıtaâtının merkeze tesadüf eden kolu gerisinde ve kol nihayetinde 150 metreden büyük bir mesafe ile hareket eder. Eşkıya ile iki taraf birbirini görüp anlayıncaya kadar mevki'ini terk etmez ve istikşâf bahanesiyle ileri ve yanlara çıkmaz. Çünkü zaten saklanmış bir halde ikamet veya sağı solu kollayan bir halde hareket eden eşkıyaya kendini gösterecek olursa müfrezenin vücûdunu vakitsiz hissetmiş olacağından eşkıya kendini toparlamaya vakit kazanır ve bu sûretle süvari maksadı kaybettirecek derecede büyük bir zarara sebebiyet vermiş olur.[46]

Topçu varsa topçular süvarinin mevki'inde hareket eder. Süvari ise mikdarı az olduğu halde topçuyu nazardan kaybetmeyecek (muhtelif araziye nazaran) bir mesafe ile onun gerisinde ve eğer süvari fazla ise arazinin müsaadesine nazaran münasip bir aralık ile iki kola ayrılarak aynı mesafe ile topçunun yanları gerisinde hareket eder.

Bu halde süvarinin yapacağı işler ki eşkıya ile temas hâsıl olduktan sonra başlıyacaktır.

Süvari kumandanı (gerek çatışma esnasında göreceği ufak işler için gerekse eşkıyanın hezimete uğrayıp firarı esnasında hemen üzerine atılıp onları yakalamak sûretiyle göreceği pek mühim bir vazife için) hareket sûreti ve zamanı hususlarında tamamıyla umum müfreze kumandanının emir ve işaretine tâbî ve muntazır kalır.

46 Bir önceki dipnotta bahsi geçen silah araç ve gereçlerinin de benzer bir dezavantajı bulunmaktadır. Yaya unsurlara göre daha görünür ve gürültülü olmaları sebebiyle harekâtın gizliliğini ortaya çıkarma ihtimalleri vardır. Bu nedenle bahsi geçen silah ve teçhizata zorunluluk gerektiren bir durum olmadığı takdirde temas başlayana kadar başvurmamakta fayda olacağı kanaatindeyiz. [h.n.]

İkinci halde eni az ve yamaçları süvarinin hertürlü harekâtına elverişli açıklıklara varan bir silsileyi tarayacak olan piyade kollarının yanları gerisinde ve yamaçların düzlükle birleştiği fasl-ı müşterekleri yakınında ve her iki cenahta da istihdamı faidelidir. Fakat süvari kolları hareketini eşkıya ile çatışma başlayıncaya kadar daima piyadenin hareketine uydurmak ve ona bağlı kalmak şarttır. Piyadenin gerek manevra gerek çatışma esnasında eşkıya balkan cihetine iltica ile firardan kat'ı ümit ederse perakende olarak kendini yamaçlardaki dere ve bunların toplandığı arazinin sınırlarına atıp piyadenin nazarından uzaklaşıp savuşmak, gizlenmek ister ki bu esnada süvariler mezkûr firar mecralarını hemen tarassud altına alarak ve birer kısmıyla yaya olarak gizlice pusular tutarak onları gerek silah doğrultarak gerek takip sürati sayesinde teslim ve tenkile muvaffak olurlar. Ve ekseriyetle piyadenin elinden savuşabilen tek tük eşkıya dökümtülerini dahi bu sûretle elde etmiş olurlar.

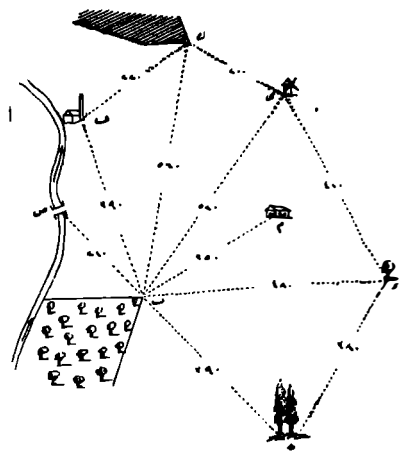
Üçüncü halde de süvari müfrezesi ikinci haldeki aynı sûret ve maksatla istihdam olunursa da başlıca farklarından birincisi:

1. Süvari yalnız açık ve müsait olan bir cenahta hareket ettirilebilir.
2. Eşkıyanın asıl istediği firar istikameti bu halde biri silsilenin tarama istikameti ilerisi, diğeri açık olan cenahın aksi tarafındaki arızalı cenah olacağı cihetle piyade müfrezesi ilk işinde bu iki firar istikametini de aynı ehemmiyet ve süratle kuşatmaya çalışır ve ova tarafındaki üçüncü cepheyi aynı zamanda sarmaya kuvvet ve zamanı müsait olmasa bile hiç olmaz ise eşkıyayı o açık ovaya dökerek bu sûretle süvarilerin önüne atmış olacağından yine müsterih olur.

SON

BELGELER

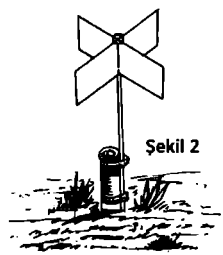
Kroki 1

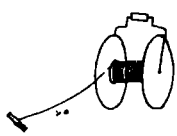
Şekil 1

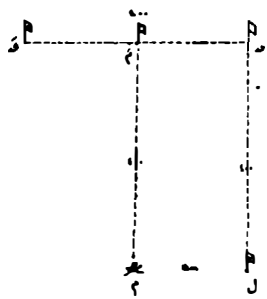
Şekil 2

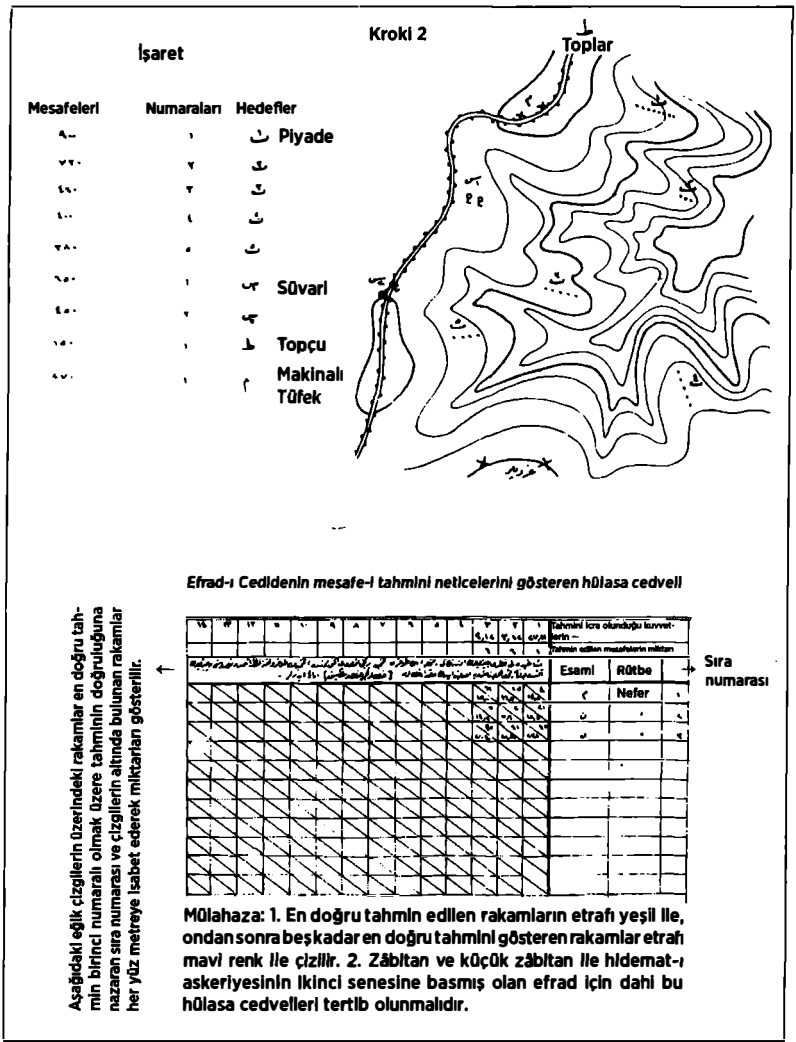

Şekil 3

Şekil 4

Efrad-ı Cedidenin mesafe-i tahmini neticelerini gösteren hülasa cedveli

Aşağıdaki eğik çizgilerin üzerindeki rakamlar en doğru tahmin birinci numaralı olmak üzere tahminin doğruluğuna nazaran sıra numarası ve çizgilerin altında bulunan rakamlar her yüz metreye isabet ederek miktarları gösterilir. ←

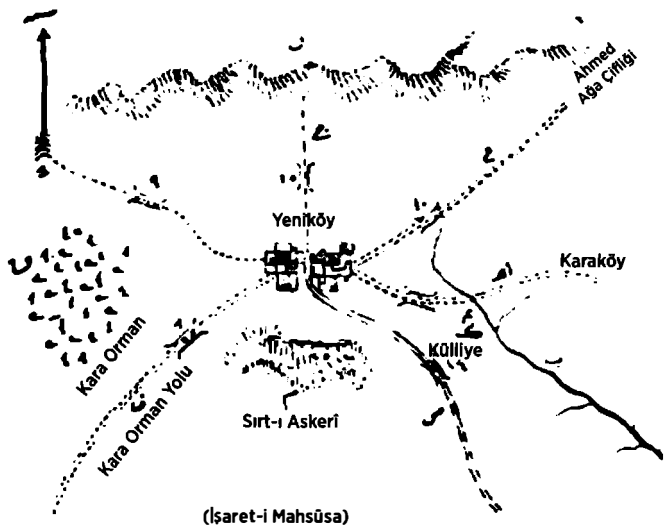
Tahmini icra olunduğu tüfenkler — / Tahmin edilen mesafelerin miktarı															Esami	Rütbe	→ Sıra numarası
															ç	Nefer	

Mülahaza: 1. En doğru tahmin edilen rakamların etrafı yeşil ile, ondan sonra beşkadar en doğru tahmini gösteren rakamlar etrafı mavi renk ile çizilir. 2. Zâbitan ve küçük zâbitan ile hidemat-ı askeriyesinin ikinci senesine basmış olan efrad için dahi bu hülasa cedvelleri tertib olunmalıdır.

Tenbih

Yeni köyün vaziyeti mevkiiyesine nazaran krokinin mütaalasından köye hangi yollardan yaklaşıp sarılması kabil ve kaç çıkışı olduğu ve bunların yekdiğerine nazar olan ehemmiyetleri sırt-ı askerînin mevcudiyetle vaziyeti ve işbu mevkilerin tam olarak kaçar neferle tutulup ameliyata başlanacağı ve köyde kabil-i tahassun ve müdafaa kargir, kal'a, kilise ve mandıra ile bulunup bulunmadığı gösterilmiştir.

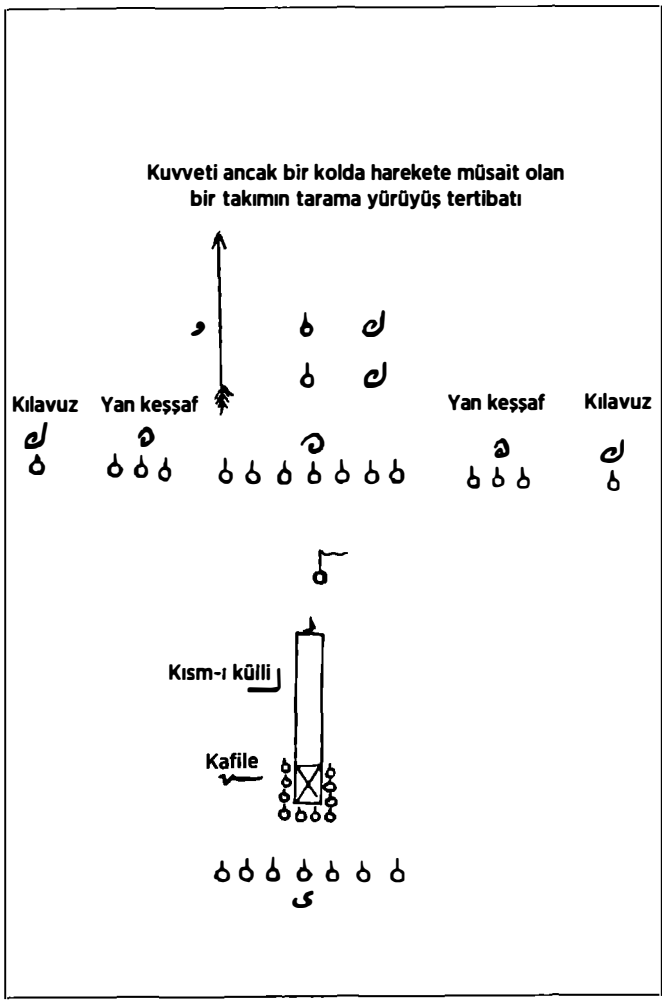
Meskûn mahall tertibâtını ihtiva eden kroki numunesi

(İşaret-i Mahsûsa)

Yenikôy Deresi
Pusu mevkileri
Kargir külliye
Kara Orman
800 Müfrezenin ortalama kuvveti
600 Eşkıyanın ortalama kuvveti
Mikyas (ölçek)

Çerilere irtifagâh (sığınak) olabilen ( ) balkanı eteği
Eşkıyanın firar istikametindeki mahreci
Ahmet Ağa çiftliğine giden yol
Karaköy'e giden yol (yarısı mestur)
Cadde [açık]
Kara Orman yolu (kısmen mestur)
Yenikôye hakim sırt-ı askerî
Yenikôye hudud-u takarrûbiye

Kuvveti ancak bir kolda harekete müsait olan
bir takımın tarama yürüyüş tertibatı
Kılavuz
Yan keşşaf
Yan keşşaf
Kılavuz
Kısm-ı külli
Kafile

10 9 8 7 6 5 4 3

numaralı şekillere mahsus işaret-i mahsusa

Yürüyüş istikameti

Tebdil-i kıyafet etmiş kılavuzlar

Uç

Yan keşşaflar

İrtibat neferleri

Kısm-ı külli

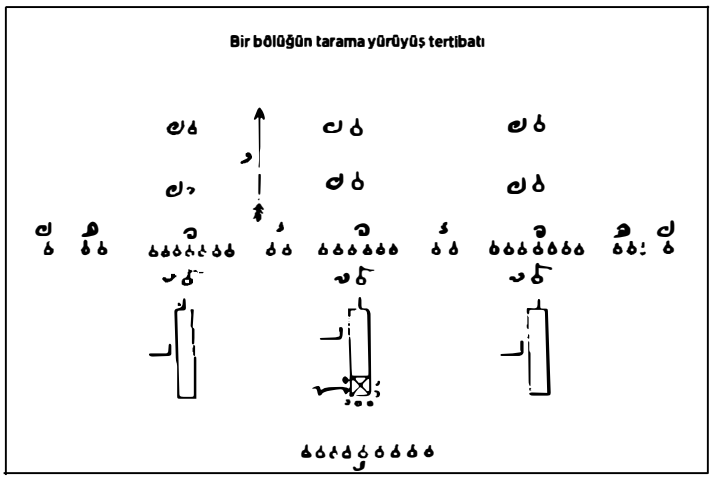
Mühimmat ve üsera kafilesi (Muhafızlarıyla)

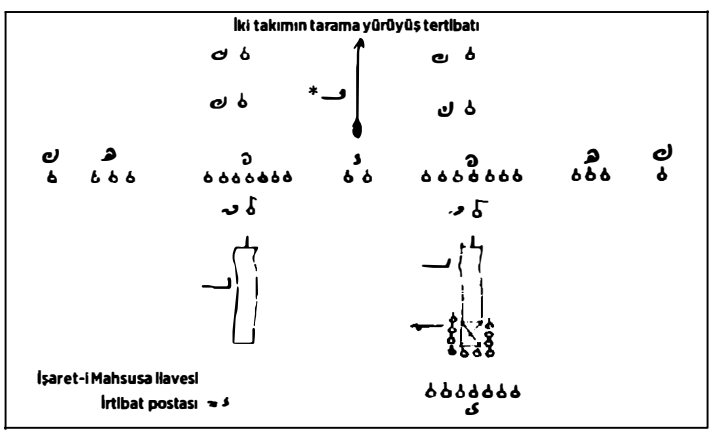
Kafileyi setr u temin için dümdar ucu

Kaide

1– İleri kademeler arasındaki mesafeler, yekdiğerini görmek şartıyla azami ellişer adım

2– Yan kısımlar ara gibi aralıklar yekdiğerini görmek şartıyla 50 ila 150 adım

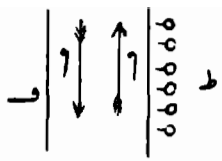

* Şekillerdeki "vav" (و) harfleri "ilerleme istikameti" anlamına geliyor.

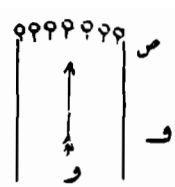
Bir taburun tarama yürüyüş tertibatı
Her bölük birer takımı ileri kademelerde (uçlar arasındaki aralık yüz elli adım)
Her bölüğün ikişer takımları ucum kıyımının gerisinden kısım-ı külliyle
Taburun mühimmat veya umumi ihtiyat kafilesi

Gece yürüyüş tertibâtı
Bir bölük veya iki takımlık müfrezenin canibdar [yancı] tertibâtı
Bir takımlık müfrezenin canibdar [yancı] tertibâtı

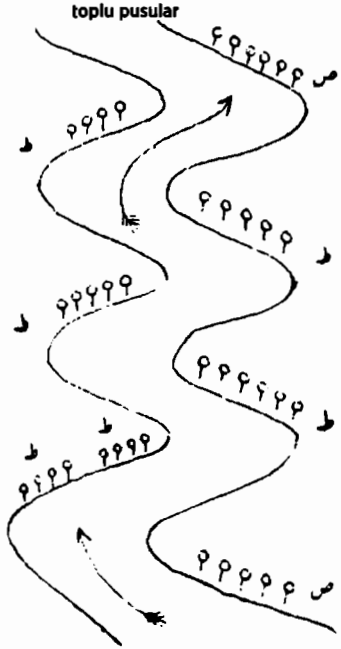
1. Mevazi veyahut yan pususu

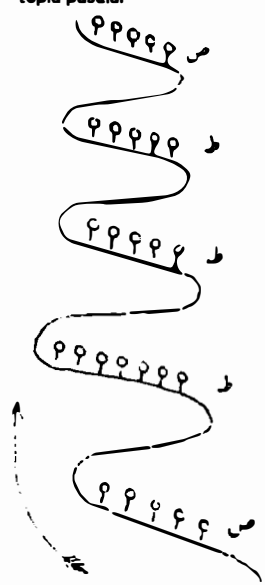
2. Amûd (veyahut dik) pususu

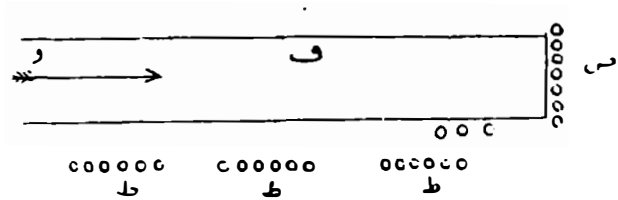
5. Çift hatlı boğazlarda toplu pusular

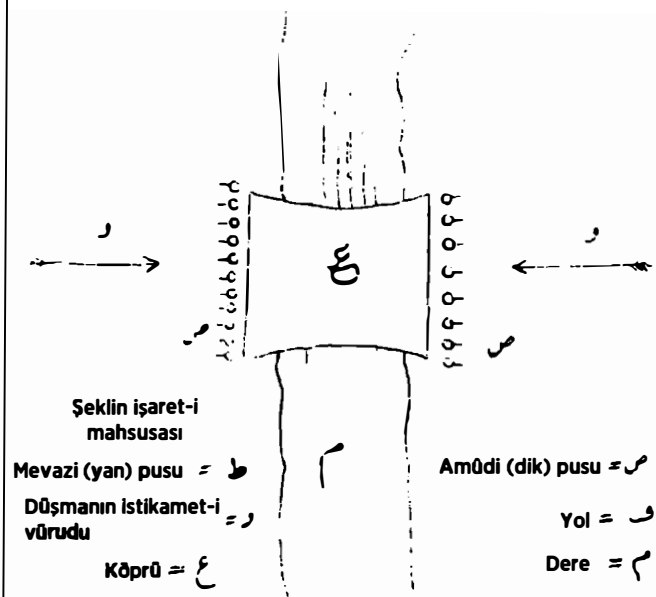
4. Tek hatlı yamaçlarda toplu pusular

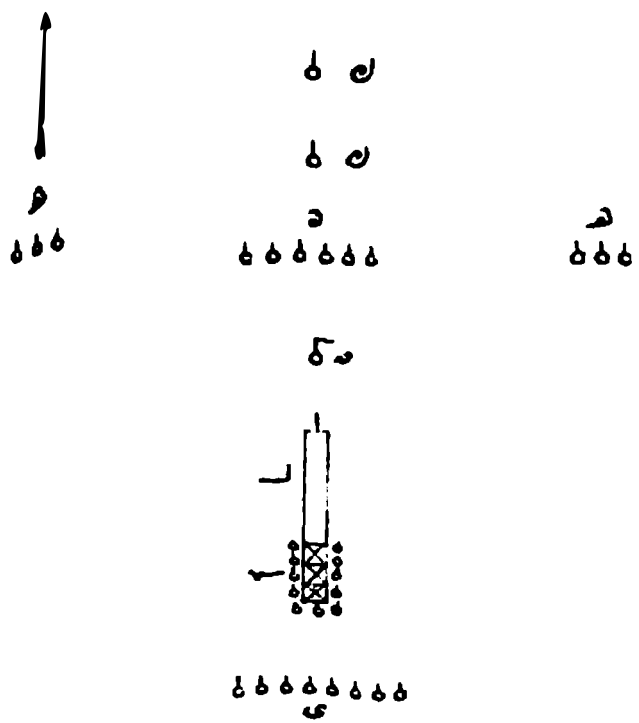
3. Düz yolda hem amûd (dik) hem mevazi (yan) pusular

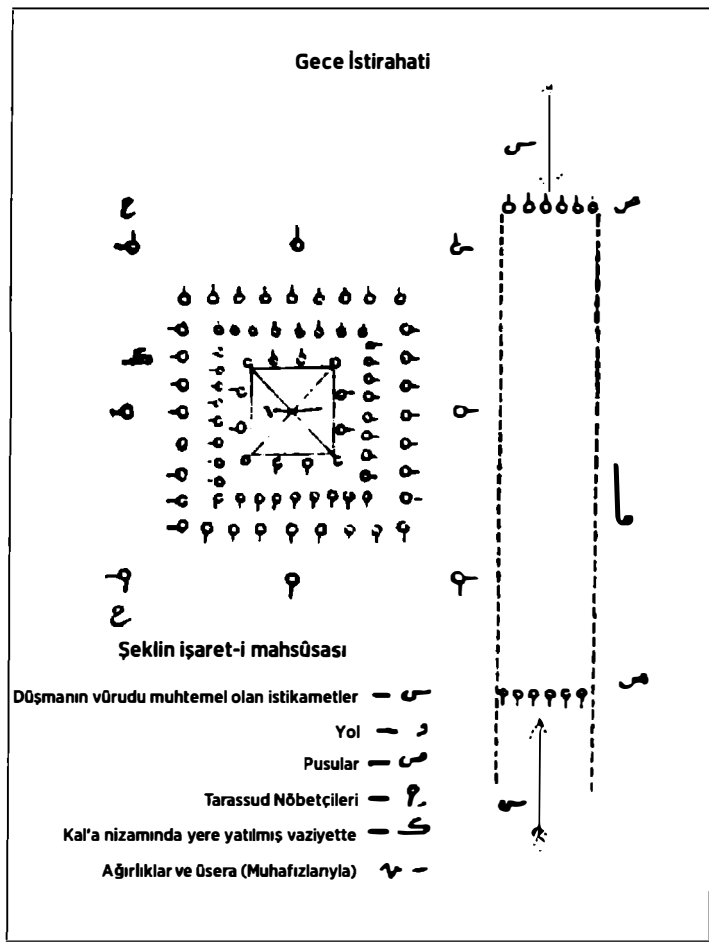

6. Köprüler ve geçitler üzerinde iki taraflı pusular

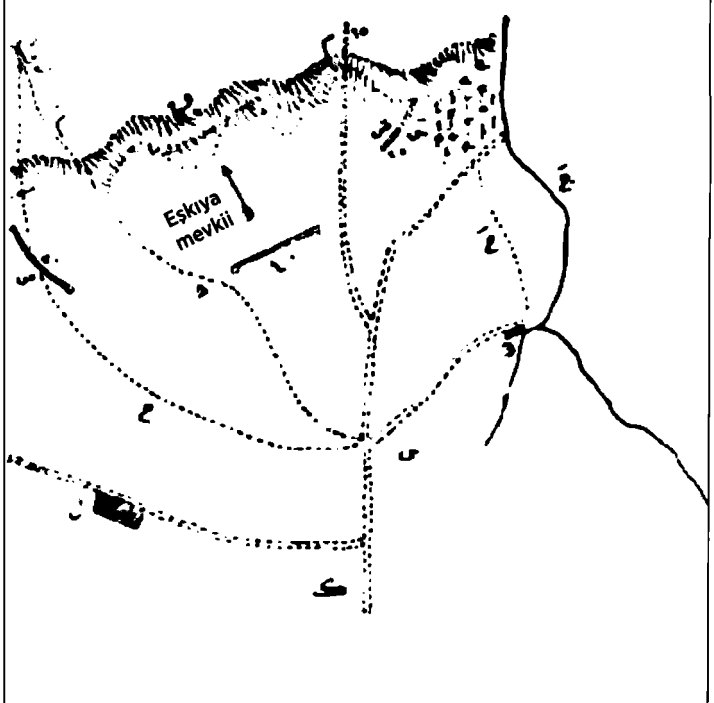

(Üsera sevkine memur müfrezenin yürüyüş tertibatı)

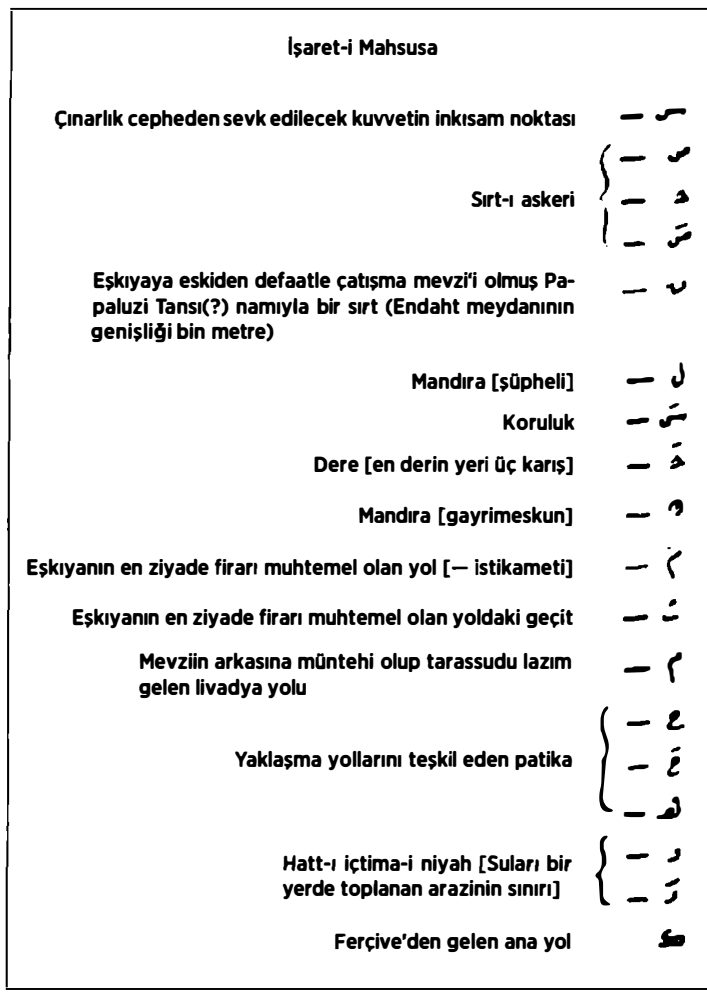

Gece İstirahati
Şeklin işaret-i mahsûsası
Düşmanın vûrudu muhtemel olan istikametler
Yol
Pusular
Tarassud Nöbetçileri
Kal'a nizamında yere yatılmış vaziyette
Ağırlıklar ve Üsera (Muhafızlarıyla)

Meskûn mahall tertibatını gösteren kroki numunesi

İşaret-i Mahsusa

KAYNAKLAR

1. ARŞİVLER

a. Milli Savunma Bakanlığı Arşivleri (Lodumlu, Ankara):

MSB Arşiv Müdürlüğü; Piyade Yarbay Ömer Fevzi'nin Subay Şahsi Dosyası ve Emeklilik İşlem Dosyası.

b. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (Kağıthane, İstanbul):

Dâhiliye Evrakı (DH), MUİ, Dosya no: 2-3, Gömlek no: 43.
DH, MUİ, Dosya no: 2-3, Gömlek no: 43, 1-8.
YEE 57/5, 1907.
YA RES 134/15, 12 Aralık 1905.

2. KANUNNAMELER, TÜZÜKLER, NİZAMNAMELER VE TALİMNAMELER

a. Kanunnameler, Nizamnameler, Talimat ve Muhtıralar

4654 sayılı "Memleket içi Düşmana Karşı Silahlı Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu" (07.08.1949), 3/3169 sayılı kararname, 3/9709, 3/11571/, 4/3248 ve 4/4308 sayılı ek fıkralar.

Cemiyetler Kanunu, 29 Receb 1327/ 16.08.1909 (Düstur, Tertip II, cilt I: 1326-1327, Dersaadet, 1329, s. 604-608).

Elbise-i Askeriyye Nizamnamesi, 18.06.1909. (Düstur, Tertip I, cilt II, s. 279-297).

Rumeli Vilayâtında Şekavet ve Mefsedetin Men'i ve Mütecâsirlerinin Takip ve Tedibi Hakkında Kanun-i Muvakkat, 12 Ramazan 1327/ 27.09.1909. (Düstur, Tertip II, cilt I: 1326-1327, Dersaadet, 1329, s. 757-765).

Şekavetin Men'i ve Mütecâsirlerinin Takip ve Te'dibi Hakkında Kanun-ı Muvakkat, 19 Ramazan 1327/04.10.1909. (Düstur, Tertip II, cilt I: 1326-1327, Dersaadet, 1329, s. 767-773).

b. Osmanlı Ordusu Talimname ve Ders Kitapları

Ömer Fevzi, *Avusturya-Macaristan Endaht Mektebinde Gördüklerim*, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, İstanbul, 1326.

Ömer Fevzi, *Demir yolları ve Usul-ü Muhafazası*, Matbaa-i İkbal, İstanbul, 1325.

Ömer Fevzi, *Muhafaza-i Asayişe Memur Zâbitânın Vezaifi: Usûl-i Takib-i Eşkıya ve Çete Muharebeleri*, İkbal Matbaası, İstanbul, 1325.

Ömer Fevzi, *Osmanlı Efradına Maneviyât-ı Askeriyye Dersleri*, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, İstanbul, 1325.

Hidemat-ı Seferiye Nizamnamesi (Felddienst Ordnung'dan çeviri), İstanbul, 1909.

Piyade Talimnamesi (Exerzier-Reglement für die Infantrie'den çeviri), *Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1329.*

Sahra Topçu Talimnamesi (Exerzier-Reglement für die Artillerie'den çeviri), Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1909.

c. İngiliz Ordusu Talimnameleri

CALLWELL Charles E., *Small Wars: Their Principles and Practices.* Third Edition, General Staff War Office, London, 1906.

CALLWELL Charles E., *Small Wars: A Tactical Textbook for Imperial Soldiers*, Novato, California: Presidio Press, 1990.

ç. ABD Ordusu Talimnameleri

ABD Ordusu talimnamelerinin pdf formatında tam metinleri için bkz. http://www.bits. de/NRANEU/others/amd-us-army.htm. (Erişim Tarihi: 20.05.2014)

FM 21-50, Ranger Training and Ranger Operations, Washington D.C.: HQDA, 1962.

FM 31-15, Operations against Irregular Forces, Washington D.C.: HQDA, 1961.

FM 31-16, Counterguerrilla Operations, Washington D.C.: HQDA, 1963.

FM 31-20, Special Forces Operaions, Washington D.C.: HQDA, 1990.

FM 31-21, Organization and Conduct of Guerrilla Warfare, Washington D.C.: HQDA, 1951.

FM 31-21, Special Forces Operations, Washington D.C.: HQDA, 1969.

FM90-8, Counterguerrilla Operations, Washington D.C.: HQDA, 1986.

TC 18-01, Special Forces Unconventional Warfare, Washington D.C.: HQDA, 2010.

FMI 3-24.2 (FM 90-8, FM 7-98), Tactics in COIN, Washington D.C.: HQDA, 2009.

3. HATIRAT VE GÜNLÜKLER

Abdullah Paşa'nın Balkan Savaşı Hatıratı ve Mahmut Muhtar Paşa'nın Cevabı, Çev. Hülya Toker vd., ALFA, İstanbul, 2012.

APAK Rahmi, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, TTK, Ankara, 1988.

BALKAN Fuat, *İlk Türk Komitacısı Fuat Balkan'ın Hatıraları*, Haz. Metin Martı, Bilişim Yayınları, İstanbul, 1998.

Bekir Fikri, *Balkanlar'da Tedhiş ve Gerilla "Grebene"*, 3. Baskı, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2008.

Cami Baykurt'un Anılarıyla- Son Osmanlı Afrikası'nda Hayat: Çöl İnsanları, Sürgünler ve Jön Türkler, Hazırlayan: Arı İnan, TİŞ Kültür yayınları, İstanbul, 2009.

Cemal Paşa, *Hatıralar*, haz. Alpay Kabacalı, TİŞ Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.

Enver, *Enver Paşa'nın Anıları*, Haz. H.Erdoğan Cengiz, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Enver Paşa'nın Trablusgarp Günlüğü, Çeviren: Nurten Kutsal, Tarih&Kuram, 2015.

GÜNDÜZ Asım, *Hatıralarım*, Kervan, İstanbul, 1973.

KARABEKİR Kazım, *Hayatım*, Haz. Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

Kutü'l-Amare Kahramanı: Halil Kut Paşa'nın Hatıraları, Hazırlayan: Erhan Çifci, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

Mahmud Muhtar, *Üçüncü Kolordunun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri*, Haz. A. Basad Kocaoğlu, İlgi Kültür Sanat, İstanbul, 2012.

ORBAY Rauf, *Siyasî Hatıralar*, Yaylacık Matbaa, İstanbul, 2003.

ORBAY Rauf, *Cehennem Değirmeni -Siyasî Hatıralarım*, I-II, Eko Ofset Emre Yayını, İstanbul, 1993.

Resneli Niyazi, *Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Hatıratı*, Haz. İsmail H. Uzunçarşılı, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

UZER Tahsin, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK, Ankara, 1999.

4. ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

ABADAN Yavuz, *Mustafa Kemal ve Çetecilik*, Varlık, İstanbul,1972.

AKYOL Cihat, *Gayri Nizami Kuvvetlere Karşı Harekât*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1971.

Atatürk'ün Not Defterleri V, Gnkur. Basımevi, Ankara, 2005.

BALCIOĞLU Mustafa, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Cumhuriyete*, Nobel, İstanbul, 2001.

Bekir Sıtkı, *Garp Ordusu Harekâtı Cavid Paşa Kolu ve Vardar Ordusu*, İstanbul, 1331.

BIYIKLIOĞLU Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele*, I. Cilt, 3. Baskı, AKDTYK TTK, Ankara, 1992.

COX Alexander A., The Strategic Use Of Military Force: Was the Strategic Use of Force in the Late 19th and the Early 20th Century A Model for the U.S. Army and Operations Other Than War?, School of Advanced Military Studies, U.S. Army Command and General Staff College, Kansas, 1996. (Monograph)

ÇAYCI Sadi, "Düşük Yoğunlukta Çatışma", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989 (Yüksek Lisans Tezi).

DİKİCİ Ali, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürzsteg Reform Programı", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2010, s. 75-108.

Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri, 22-24 Ekim 2003, İstanbul, Cilt: I, Gnkur. Basımevi, Ankara, 2005.

Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918, Gültekin Yıldız (ed.), TİMAŞ, İstanbul, 2013.

ERICKSON Edward J., *Defeat in Detail*, Greenwood Publishing Group, USA, 2003.

ERICKSON Edward J., *Ottomans and Armenians: A Study in Counterinsurgency*, Palgrave Macınillan, New York, 2013.

GANN Lewis H., *Guerrillas in History*, Hoover Institution Press, Standford University, Standford, California, 1971.

Genelkurmay Başkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III'ncü Cilt 6'ncı Kısım (1908-1920), Gnkur. Basımevi, Ankara, 1996.

GÜNEŞ Ali, "Balkan Harbi'nde Osmanlı Gayrinizami Harp Tecrübesi", Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2014 (Yüksek Lisans Tezi).

HACISALİHOĞLU Mehmet, "Jön Türklerin Balkan Politikası (1908-1913)", *Divan*, C:13 S:24, 2008/1, s. 99-127.

HANİOĞLU M. Şükrü, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet*, Siyaset ve Tarih, Bağlam, İstanbul, 2006.

HANİOĞLU M. Şükrü, *Preparation for a Revolution: The Young Turks, 1902-1908*, Oxford University Press, New York, 2001.

İNAN Afet, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, TİŞ, Ankara, 1968.

İNAN Afet, "Gerilla Hakkında İki Hatıra", *Belleten*, Cilt:1, Sayı: 1, T.T.K., Ankara, Ocak 1937, s. 10-14.

KANDEMİR Feridun, *Hatıraları ve Söyleyemedikleri ile Rauf Orbay*, Sinan Matbaası, İstanbul, 1965.

KARABEKİR Kazım, *Türkiye ve Türk Ordusunda Almanlar*, Haz. O. Hülagü ve Ö.H. Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.

KELEŞYILMAZ Vahdet, *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

KURŞUN Zekeriya, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hakimiyeti*, TTK, Ankara, 1998.

KURTCEPHE İsrafil ve BALCIOĞLU Mustafa, "Birinci Dünya Savaşı Başlarında Romantik Bir Türk-Alman Projesi: Rauf Bey Müfrezesi", *OTAM*, Sayı:3, Ocak 1992, s. 247-269.

LANGE-AKHUND Nadine, *The Macedonian Question, 1893-1908: From Western Source*, Columbia University Press, New York, 1998.

Nazım, *1326 Senesi Manevralarından Alınan Bazı Dersler*, Matbaa-i Askerİyye, İstanbul, 1326.

ÖKE Mim Kemal, *Ömer Fevzi Mardin Gazi ve Sufi*, İrfan Yayınevi, İstanbul, 2009.

PERRY Duncan McVicar, *The Macedonian Cause: A Critical History Of Macedonian Revolutionary Organization 1893-1903*, Duke University Press, London, 1988.

REID James J., *Crisis of the Ottoman Empire: Prelude to Collapse 1839-1878*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, Germany, 2000.

Selanikli Bahri, *Balkan Harbinde Garp Ordusu*, Yeni Turan Matbaası, İstanbul, 1331.

SHAW Standford J., *The Ottoman Empire in World War I: Prelude to War*, TTK, XVI No:109, Ankara, 2006.

TOKAY Gül, *Makedonya Sorunu: Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, AFA, İstanbul, 1996.

TOIT Deetlefs du, "South Africa's Boer Fighters in The Anglo-Boer War, 1899-1902 Part I-II", *War College*, 16 July 2012.

TROÇKİ Lev, *Balkan Savaşları*, Çev. Tansel Güney, TİŞ Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

TROTTER Lionel J., *A Leader of Light Horse, Life of Hodson of Hodson's Horse*, W. Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1901.

TUNAYA Tarık Z., *Türkiye'de Siyasal Partiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi*, Cilt: I, 2. Baskı, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.

TÜRKMEN Zekeriya, "Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkıya ile Mücadelesi", *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri, 22-24 Ekim 2003*, İstanbul, Cilt: I, Gnkur. Basımevi, Ankara, 2005, s. 287-319.

UYAR Mesut, Gerilla Savaşı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995 (Yüksek Lisans Tezi).

UYAR Mesut and ERICKSON Edward J., *A Military History of The Ottomans, From Osman to Atatürk*, Praeger Security İnternational, ABC-CLIO, California, 2009.

UYAR Mesut and VAROĞLU A. Kadir, "In Search of Modernity and Rationality, The Evolution of Turkish Military Curricula in a Historical Perspective", *Armed Forces&Society*, vol. 35, no. 1 (October 2008), p. 180-202.

ÜNAL Tahsin, "Atatürk ve Gerillacılık", *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı:10, 1966, s. 4-7.

VAROĞLU A. Kadir and UYAR Mesut, "The Impact Of Asynımetric Warfare On The Military Profession And Structure: Lessons Learned From The Ottoman Military", Giuseppe Caforio(ed.), *Armed Forces and Conflict Resolution: Sociological Perspectives*, Vol. 7, Emerald Group Publishing, 2008, s. 49-60.

WALLACH Jehuda L., *Bir Askerî Yardımın Anatomisi 1835-1919*, Çev. Fahri Çeliker, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1985.

YALÇIN Durmuş vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

YEŞİL Fatih, "Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar", Gültekin Yıldız (ed.), *Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, TİMAŞ, İstanbul, 2013, s. 79-98.

YILDIZ Gültekin, *Neferin Adı Yok*, Kitabevi, İstanbul, 2009.

YILDIZ Gültekin, "Ottoman Military organization (1800-1918)", *The Encyclopedia of War*, First Edition, Gordon Martel(ed.), Blackwell Publishing, 2012.

5. İNTERNET SİTELERİ

http://www.armchairgeneral.com

http://smallwarsjournal.com

http://www.bits. de/NRANEU/others/amd-us-army.htm

http://www.state.gov/documents

http://www.mevzuat.gov.tr

6. BAŞVURU ESERLERİ VE DİĞERLERİ

AKBAYAR Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.

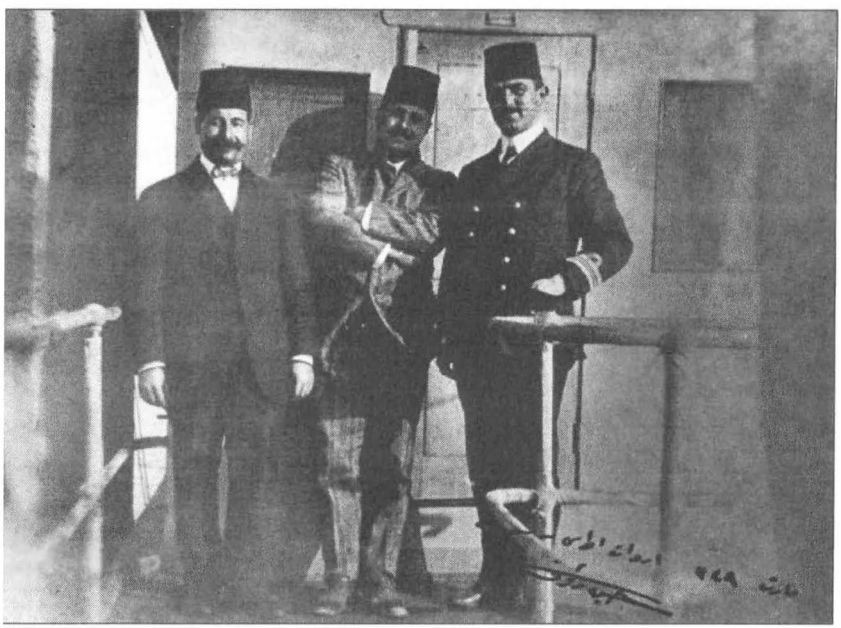
DEVELİOĞLU Ferit, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.

İHSANOĞLU Ekmeleddin vd., *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, C.1-2, IRCICA, İstanbul, 2004.

PAKALIN Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.

SAMİ Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2010.

EK-A

Ömer Fevzi Bey ve Hüseyin Rauf Bey (Orbay) aynı karede.
Mart 1329 (1913)
[Kaynak: Atatürk Kitaplığı, Krt_009451]

EK-B

1928-1986 YILLARI ARASINDA GAYRİNİZAMİ HARP HAKKINDA YAYINLANAN TELİF VE TERCÜME BASILI ESERLER

1. Ali Haydar Emir, *Girit İhtilali*, Deniz Basımevi, 1931,
2. Baki Vandemir, *İstiklal Harbinde Demirci Akıncıları (Gerilla)* 1936,
3. Cihat Akyol, Gayri Nizami Harp, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1970.
4. Cihat Akyol, Gayri Nizami Kuvvetlere Karşı Harekât, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1971.
5. Malımut Beliğ, *Bulgar Komitelerinin Tarihi*, Askerî Basımevi, 1936,
6. Burhan Özkok, Osmanlı Devrinde Dersim İsyanları, As. Basımevi, 1937,
7. Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Güven, 1942,
8. Süleyman Külçe, *Osmanlı Devrinde Arnavutluk*, İzmir, 1944,
9. H. Sedes, *Osmanlı Ordusu Savaşları Bosna-Hersek ve Bulgaristan İhtillalleri*, İstanbul, 1946.

10. *Eşkıya Muharebeleri ve Mağara Aramaları*, Gnkur. Basımevi, 1946,
11. *Doğu Bölgesinde Gelmiş Geçmiş İsyanlar ve Alınan Dersler*, Gnkur. Basımevi, 1946,
12. Bert Levy, *Gerilla (Çete) Savaşı*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1947,
13. *Gerilla*, Broşür No:14, Gnkur. Basımevi, 1948,
14. Fahri Uçantürk, *1930 Ağrı Harekâtına Karaköse'den Bakış*, Hava Okul Basımevi, 1948,
15. Hakkı İştip, *Gerilla-Çete Muharebeleri*, Harp Okulu Basımevi, 1949,
16. Pierre-De-Preval, *Baltalamalar ve Çete Faaliyetleri*, Çev.Gnkur. Basımevi, 1950,
17. Selahattin Ertürk, *Propaganda ve Beşinci Kolun İkinci Dünya Harbinde Oynadığı Roller*, Gnkur. Basımevi, 1951,
18. Mecit Güsar, *Sabotajcıları-Sabotaj Maddelerini Tanıma ve Sabotajcılarla Mücadele*, Gnkur. Basımevi, 1952,
19. Hüseyin Turgut, *Gizli Düşman Faaliyeti*, Gnkur. Basımevi, 1954,
20. *Partizanlar Kitabı*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1963,
21. *Topyekün Mukavemet*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1964,
22. Alexander Orlov, *İstihbarat ve Gerilla Harbi El Kitabı*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1964,
23. *Ayaklanmaları Bastırma Hareketleri*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1965,
24. *Vietminh ve Hindiçini'de Komünist İhtilal Harbi*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1965,
25. T.N.Greene, *Gerilla ve Gerillaya Karşı Savaş*, Çev. Gnkur. Basımevi, 1965,
26. *Vietkong Çetecileri Arasında*, Tanju Gökçel, Acar Basımevi, 1966,
27. P.J. Rizzo, *Sovyet Partizanları*, Harp Akademileri, 1966,
28. J.B. Vallace, *Yıkıcı Faaliyetlere Karşı Koyma Prensipleri*, Harp Akademileri, 1967,
29. R. Tanaskovıc, *Modern Silahlar ve Partizan Harbi*, Harp Akademileri, 1967,
30. Aubrey dixon ve Otto Heilbrunn, *Komünist Gerilla Savaşları*, Çev. Alaattin Haydaroğlu, Gnkur. Basımevi, 1968,
31. Mükerrem Erensu vd, *Gayri Nizami Harp*, Harp Akademileri, 1968.
32. *Akademi Haberler Bülteni*, Sayı: 67, 68, 69, 73, Harp Akademileri, 1968,

33. Mustafa Özyanar, *Gayrinizami Harp Harekâtı*, Harp Akademileri, 1971,
34. Cahit Vural, *Gerillaya Giriş*, Ankara, 1971,
35. *Dünyada Yıkıcı Faaliyetler ve Alınan Tedbirler*, MİT, 1972,
36. Charles W. Thayer, *Gerilla*, Çev. Özel Harp Daire Bşk.lığı, 1974,
37. Virgil Ney, *Gerilla Harbinin Prensipleri ve Tatbikatı Hakkında Notlar*, Çev. Özel Harp Daire Bşk.lığı, 1974,
38. Cihat Özkök, *Tunceli Uslandırma Harekâtı*, 1975,
39. *Türk İstiklal Harbi'nde Gayrinizami Harp*, Gnkur. Basımevi, 1986.

EK-C

HARP ÇEŞİTLERİ
Genel Harp
Mevzi Harp
Soğuk Harp
Özel Harp
Gayrinizami Harp
Psikolojik Harp
Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât
Gerilla Harekâtı
Yıkıcı Faaliyetler
Kurtarma Kaçırma
Askerî Harekât
Siyasi, Sosyal Ekonomik Harekât
Muharebe Harekâtı
Polis Harekâtı
Tepki Harekâtı
Taciz Harekâtı
Esirgeme Harekâtı
İmha Harekâtı
Meskûn Mahallerde Harekât

DİZİN

A

ABD 8, 12, 24-26, 28, 35, 38, 42, 44, 45
Abdülhamid 12, 35, 42, 44
Abluka 97, 99, 101, 104, 105, 110
Alman 13, 17, 32, 33, 40, 46
Ameliyat 85, 101, 111
Arama 45, 50, 62, 65, 67, 68, 72, 73, 74, 80, 81, 86, 95, 99, 100, 111, 112
Âsâyiş 8, 14, 44, 47, 49, 50, 64, 65, 97, 106, 109
Avcı 12, 38, 72, 74, 79, 80, 88, 93, 106

B

Balkan 8, 15, 16, 29-35, 37, 38, 40-44, 46, 54, 60, 61, 65, 67, 73-75, 87, 96, 112
Balkan Harbi 8, 15, 16, 29, 31-34, 40, 42, 44, 46
Barut 105, 106
Baskın 39, 54, 59, 68, 72, 78, 81, 83, 85, 93, 94
Başıbozuk 29, 30, 40
Bekçi 43, 55, 57, 58
Berhava 105, 108
Blockhouse 37
Boer 36-38
Bomba 99, 103, 108
Boru 76, 77, 87

C

Cani 52, 53
Cemiyetler Kanunu 43
Cenah 80, 86, 110, 112
Cephe 17, 31, 51, 54, 62, 63, 70, 76-80, 82-84, 86, 87, 90, 91, 93, 101, 102, 106, 107, 110-112

Ç

Çete 8, 14, 24, 29, 31, 36-47, 49, 51, 53-55, 57, 59-63, 65-67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 94, 95, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111
Çete Muharebeleri 8, 14, 44, 47, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111
Çeteler Kanunu 43
Çoban 54, 70, 74-76, 93

D

Demiryolu 36, 37
Devriye 45, 65, 69, 74, 95, 100, 107
Direniş 15, 24, 30
Doktrin 8, 9, 12, 14, 16, 18, 20, 23-28, 30-32, 34, 35-38, 40, 42, 44-46, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112

E

Enver Paşa 15-17, 31, 38
Ermeni 29, 42, 77
Eşkıya 8, 14, 24, 31, 38, 39, 41, 44, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 59-63, 65-89, 91-112
Ev 8, 9, 11-20, 24-47, 49-112

F

Fedai 15, 42, 102
Fesad 53-55, 57, 59, 64, 66, 94, 107, 108
Firar 13, 53, 57, 61-63, 65, 68, 76, 78, 84, 86-88, 98, 101-106, 109, 111, 112
Firari 53, 57, 65, 78, 84, 87, 98, 101, 104, 106, 109, 111, 112

G

Gayrinizami Harp 7-9, 12, 14, 16, 18, 20, 23-30, 32, 34-36, 38, 40, 42, 44-46, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64-66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112
Gece 45, 54, 56, 62, 67, 69, 72, 74, 75, 77, 80, 81-85, 87, 89, 90, 92-96, 104, 105, 107
Geçit 67, 81, 82, 84, 88, 91, 100
Gerilla 26, 27, 28, 31, 35, 36, 44, 67, 68, 73, 74, 85
Gönüllü 14, 29, 40, 50
Gözcü 50, 56, 61, 71, 75, 90, 101
Gündüz 36, 45, 72, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 83, 86, 89, 90, 92, 95, 96, 107

H

Halil Paşa 18, 30
Hamidiye 15, 16
Hane 14, 16-18, 43, 50, 52-54, 57, 69, 71, 72, 77, 92, 94, 95, 98-103, 106, 109, 111
Hatt-ı Harb 62, 72, 78, 80
Haydut 98
Hile 26, 35, 88, 95, 97-99, 106, 108
Hudud 99
Huruç 63, 98, 102

I

ITC 15, 41-43

İ

İftira 63, 94, 100, 104, 109
İğfal 60, 109
İhtilal 16, 18, 41, 42
İhtiyat 26, 27, 56, 67, 71, 72, 74, 77, 86, 87, 90, 95, 97, 98, 100, 101, 106-109
İlinden İsyanı 40
İltihak 56, 57, 61, 65, 99, 103
İmdad 18, 62
İrtibat 56, 66, 70, 71, 76, 80, 81, 84
İstihbarat 13, 26, 44, 55, 57-59
İstikşâf 82, 97, 111
İsyan 8, 25, 27, 29, 30, 35, 40
İşaret 62, 70, 71, 75, 76, 80, 111
İz 7-9, 11-20, 23-46, 49-112

J

Jandarma 13, 14, 19, 33, 43, 49-53, 55, 56, 57, 70, 97, 99

K

Kafile 71, 72
Kala 76, 79, 107, 109
Kale 12, 14, 18-20, 25, 30, 31, 36, 37, 38, 44, 70, 79, 104-106, 110
Karakol 13, 14, 52, 53, 56, 67, 74, 82, 83
Karşı harekât 7, 26, 30, 35, 38, 44, 50, 58, 60, 65, 67, 74, 109
Keşşaf 70
Kılavuz 56, 59, 61, 69, 70, 71, 73, 80, 81, 85, 91, 92, 95
Kıta 13, 14, 19, 28, 29, 30, 44-46, 50, 51, 53, 55, 59, 61, 62, 65, 70-72, 75, 78-81, 83-85, 87, 92, 96, 98, 100, 101, 103-105, 107-111
Kıyam 61, 62, 68, 78, 80, 81, 86, 89, 95, 106, 108-110
Kol 12-14, 19, 23, 29-31, 34, 37-41, 49-54, 56, 58, 59, 62-69, 71-93, 95-101, 103-105, 107-112
Komita 8, 13, 24, 31, 35, 39-43, 51, 60, 61, 63, 65, 66
Konak 45, 77, 83, 94-96, 109
Konmak 77
Korugan 37
Köy 43, 50, 53-66, 68, 73-75, 81, 84, 87, 88, 94-104, 109
Kroki 53, 54
Kuşatma 33, 62, 77, 84, 112
Küçük Savaş 35, 38

M

Mağara 60
Mahrec 53
Makedonya 7, 13, 24, 31, 35, 38, 40-45
Mazgal 37, 86, 101, 104, 110
Mekkari 71-73, 82
Mola 33, 45, 50, 53, 77, 78, 84, 92, 96, 102, 108
Muavenet 49, 65, 68
Muhaberat 54, 65, 96
Muhafaza-i asayiş 8, 14, 44, 47, 50, 64, 65, 106
Muharebe 7, 8, 14, 24, 31, 33, 36, 38, 44, 45, 47, 51, 53, 55, 57, 59, 61-63, 65-67, 69, 71, 73, 74-77, 79, 81, 83, 85-87, 89,

91, 93, 95, 97, 99, 101, 103-105, 107, 109-111
Muhasara 98, 104, 110
Muhbir 44, 54, 57-61, 68, 69
Muhtar 38, 43, 95, 97, 98, 101, 103
Mukavemet 16, 25, 52, 67, 82, 91, 98, 107
Mustafa Kemal (Atatürk) 33, 35, 36, 45
Müfreze 16, 17, 31, 39, 41, 43, 45, 50, 56, 59, 61-64, 68-77, 79, 82, 83, 87, 93-99, 101, 103, 104-106, 108, 110-112
Müstahkem 37, 84, 86, 110

N

NATO 8, 24-26, 32, 99
Nefer 30, 40, 56, 69-72, 75, 80, 81, 82, 90, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 105, 108
Nizam 7-9, 12-14, 16, 18, 20, 23, 24-36, 38-40, 42, 44-46, 50, 52-56, 58, 60-68, 70, 72-74, 76, 78-86, 88-90, 92-94, 96-98, 100-102, 104, 106, 108-110, 112
Nizamı 7-9, 12-14, 16, 18, 20, 23-32, 34-36, 38-40, 42, 44-46, 50, 52, 54-56, 58, 60, 62, 64-68, 70, 72-74, 76, 78-80, 82-88, 90, 92-94, 96-98, 100, 102, 104, 106, 108-110, 112
Nöbetçi 15, 77, 78, 82, 83, 90, 91, 94, 95, 99, 100
Nümayiş 101, 108

O

Ordugah 77, 94
Orman 8, 54, 75, 81, 84, 96
Osmanlı 7, 8, 11-20, 23-46, 49, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112

Ö

Ömer Fevzi 8, 9, 11-20, 37, 44-47, 55, 59, 60, 63, 64, 69, 74, 96, 100, 109
Örgüt 34, 38, 40, 42, 43, 63, 64

P

Posta 45, 55-57, 69, 73, 75, 80, 87, 88, 96, 97, 99, 100, 102, 107
Pusu 45, 62, 69, 74, 77, 81, 82, 84-86, 88-94, 96, 106-108, 112

R

Rauf Bey 16, 17, 19
Rehber 61, 74

S

Saff-ı Harb 79
Sargı 98, 99, 101
Sekene 54, 55, 57, 64, 107
Seyyar 67, 93, 106, 107, 108
Silah 7, 15, 18, 23, 25, 27, 30, 33, 34, 39-44, 49, 52, 56, 57, 60, 62-64, 66, 68, 70-72, 75, 77, 83, 87, 88, 94, 97-100, 102, 103, 106, 108-112
Siper 76, 88, 89, 100, 105, 106, 110
Siyasi 15, 35, 43, 44, 60, 64, 65, 106
Sokak 69, 95, 99-102, 107
Sûret-i Hareket 50, 52, 67, 68, 96, 98

Süngü 64, 81-84, 90, 91, 93, 98, 99, 102, 104, 108
Süvari 29, 45, 46, 109-112

Ş

Şaki 41, 59, 60, 61, 83, 84, 92, 101
Şekavet 43, 51, 59, 78
Şube 16, 60, 65

T

Taarruz 33, 36, 39, 57, 67, 68, 74, 81, 82, 85, 93, 98, 108
Tabur 12-15, 38, 40, 44, 79, 82
Takip 14, 32, 36, 37, 38, 41, 43, 44, 49-51, 56, 57, 59-61, 63, 64, 67, 68, 71, 72, 75, 76, 77, 83-85, 87, 89, 95, 96, 110, 112
Takip Müfrezesi 61, 64, 68, 71, 76, 77
Talimname 8, 9, 13, 14, 25-27, 32-34, 36, 45, 55, 58, 74
Tarama 72, 80, 86, 111, 112
Tarassud 56, 57, 61, 71, 73, 75, 78, 87, 91, 94, 96, 99, 104, 106, 107, 112
Tebdil 80, 81, 83, 87-89
Tedip 41, 65, 66
Tefekkürat 25, 44, 64
Tenkil 14, 41, 112
Tesadüfî Harp (Rastlantı Teması) 85, 86
Teslim 13, 16, 45, 52, 87, 88, 97, 98, 101-103, 112
Top 16, 24, 27, 29, 30, 32, 34, 35, 37, 38, 41, 43-46, 49, 68, 69, 72-74, 81, 83-86, 88, 94-99, 102, 104-106, 108-112
Trablusgarp 15, 16, 19, 29, 31, 44

U

Uç 14, 18, 24, 27, 29, 33, 38, 40, 41, 45, 51, 57, 59, 63, 66, 67, 69-71, 77, 79-83, 85, 86, 89, 91, 93, 98, 102, 103

V

VMRO 40, 42

Y

Yağma 64, 109
Yürüyüş 45, 72, 78, 80, 81, 84-86, 93, 103

Z

Zâbit 8, 11, 13-15, 17-19, 38, 39, 44, 46, 47, 49-53, 56-58, 62, 64, 65, 68, 69, 72, 75, 87, 92, 95, 101, 103, 104, 108, 109
Zâbitân 8, 13, 14, 44, 47, 49-52, 57, 58, 64, 65, 72, 87, 92

"Taktik olarak, bir eşkıya çetesi ile karşılaşan Osmanlı zabitleri, evvela arazi durumunu inceleyip, kuvvetlerini çeteyi çembere alacak ve kaçış yollarını kapatacak şekilde yerleştirerek, en kısa yoldan etkili bir hücumla çetenin merkezine doğru taarruz edecek şekilde harekâtını planlayarak başarıya ulaşıyordu."

Osmanlı ordusunun gayrinizami harple sürekli meşguliyeti, askerî gelenek ve performans üzerinde önemli izler bırakmıştır. Osmanlı askeriyesinin, kendine mahsus bir gayrinizami harp doktrinine sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey'in *Muhafaza-i Asâyişe Me'mûr Zâbitânın Vezâifi: Usûl-i Takib-i Eşkıya ve Çete Muharebeleri* adını verdiği bu eser, ilk yazılı ve matbu Osmanlı gayrinizami harp talimnamesi olarak tanımlanmaya uygundur.

Türk Ordusu'nun gayrinizami harbi ABD ordusundan öğrendiğine yönelik algıyı ortadan kaldırmaya bu eser tek başına yeter.

THG
0897916
FHC
2016

DERGÂH

ISBN: 978-9759957612